

СПОРАЗУМЕНИЕ ЗА ПАРТНЬОРСТВО

ССІ	[15]
Заглавие	[255]
Версия	
Първа година	[4]
Последна година	[4]
Номер на решението на Комисията	
Дата на решението на Комисията	

Избор на целите на политиката и специфичната цел на ФСП

Таблица 1: Избор на цел на политиката и специфична цел на ФСП с обосновка

Избрана цел на политиката	Програма	Фонд	Обосновка за избора на цел на политиката
ЦП 1	Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ Програма „Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация“	ЕФРР	<p>Ниска продуктивност и незадоволително представяне на българската научноизследователска и иновационната система, както по отношение на научните организации и бизнеса по отделно, така и по отношение на взаимодействието между тях. Фрагментация на политиката, нужда от продължаване на реформите в двете сфери, за преодоляване на недофинансирането и развитие на устойчива национална екосистема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ България се намира в групата на „скромните“ иноватори” с общо иновационно представяне от 49% от средноевропейското¹; ▪ Недостатъчно финансиране на сектора – на 27-мо място в ЕС по дял на публичните разходи за НИРД - 0,76% от БВП ²; ▪ Независимо от някои положителни тенденции, данните за иновационната активност на предприятията и инвестициите на фирмите показват: спад от 2% (2019 г. в сравнение с 2012 г.) на МСП с нетехнологични (маркетингови и организационни) иновации; спад от 14% при продажбата на нови за пазара и нови за фирмата продукти като дял от оборота; и спад с 30% на предприятията с осигурен достъп до обучение в областта на ИКТ; ▪ Незадоволителни резултати от функционирането на научноизследователската система, включително слаба интернационализация (сравнително малък брой съвместни публикации с водещи чуждестранни организации, международни програми за обмен на докторанти, реализирани в реална среда патенти);

¹ Европейско иновационно табло 2020 г.

² Европейско иновационно табло 2020 г.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неефективно сътрудничество между научноизследователските организации и предприятията, водещо до ниски нива на технологичен трансфер, съвместни НИРД разработки, работа с права на интелектуалната собственост и комерсиализация на резултатите от научните изследвания; ▪ Бавни темпове на модернизация на висшето образование, слаба връзка с научноизследователските организации и с бизнеса и недостатъчни съвместни дейности и научноизследователски програми; ▪ Недостатъци, свързани с достъпността, качеството, използването и повторното използване на данни за усвояване на научни изследвания и развитие на иновациите, сътрудничеството между изследователски организации и предприятия и за трансформация към интелигентна икономика; ▪ Ниски резултати в областта на човешкия капитал, научноизследователската и иновационната дейност³. Запазващ нисък дял на изследователите, независимо от годишния ръст от над 10% през 2019 г. Делът на бизнеса в институционалната структура по показателя достига близо 46%; ▪ Запазващ се нисък потенциал за задържане на таланти (43-то място в света, 22-ро място в Европа) и за привличане на таланти (91-во място в света и 25-то място в Европа); ▪ Фрагментирана, недооборудвана и неравномерно териториално разпределена научноизследователска и иновационна инфраструктура и потенциал (човешки, технологичен, проектен) с липса на стратегически фокус и недостатъчна натовареност. <p>Неоползотворен потенциал за растеж на МСП поради все още ниски равнища на технологични постижения, недостатъчна предприемаческа активност, ниска степен на дигитализация и интернационализация:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Преобладаващ износ на ниско и средно ниско технологични продукти ; ▪ Ниска предприемаческа активност и умения, обуславящи слаборазвита предприемаческа екосистема (възможност за реализиране на допълнителен потенциал в съответствие с индикатора Предприемаческа активност в начална фаза (ПАНФ) – ТЕА на GEM, който през 2018 г. за България е 6%); ▪ Само 8.6% от предприемачите посочват, че техните продукти са нови за потребителите;
--	--	---

³ Глобален иновационен индекс 2020 г.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Много малка част от българските предприемачи (6.5%) използват публично финансиране по национални програми за насърчаване на предприемачеството и малкия бизнес; ▪ Необходимост от увеличаване на подкрепата за FinTech компаниите; ▪ Най-ниските нива на производителност сред ДЧ въпреки сериозния ръст на добавената стойност (60.5% за МСП и 83.9% при микропредприятията); ▪ Необходимост от продължаване на подкрепата за увеличаване на дела на добавената стойност, генерирана от МСП във високо-технологичните производствени сектори и интензивните на знания и услуги сектори; ▪ Нисък среден дял на компаниите с най-съвременни машини и оборудване - 32% при средно 44% за ЕС през 2019 г. ⁴; ▪ Степента на интернационализация на дейността на МСП продължава да изостава спрямо средното равнище в ЕС във всичките й измерения – износ, обмяна на ноу-хау и участие в международни проекти. Относителният дял на предприятията, осъществили износ за ЕС е 5,9% за 2018 г. при средно 17,9% за ЕС; ▪ Относителен дял от 7.9% за 2017 г. на предприятията изнасящи за ЕС при средно 10% за ЕС; ▪ Ниско ниво на предприемачески умения. <p>Изоставане в темповете на дигитализация в икономиката, публичната администрация и обществото:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ На предпоследно място в ЕС за 2021 г. по Индекс за навлизане на дигиталните технологии в икономиката и обществото (DESI), като само 33% от МСП притежават поне основно ниво на цифров интензитет, при 60% за ЕС; ▪ На 44-то място през 2020 г. по Индекс за развитие на електронното управление (E-Government Development Index) на ООН; ▪ На 21-во място в измерението “Цифрови обществени услуги” на DESI за 2021 г; ▪ Недостатъчна сигурност и непрекъснато усложняване на обстановката в киберпространството при нарастване на регистрираните нарушения в и от българското Интернет пространство; ▪ Липса на дигитална свързаност на висшите училища и научните организации и условия за съхранение и отворен достъп на данни и научни резултати;
--	--	---

⁴ Европейска Инвестиционна Банка, 2019 г.

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ниски нива на специализирани дигитални умения, свързани с развитието на предприятията; ▪ Рязко нарастване на инцидентите със значително увреждащо въздействие в мрежовата и информационната сигурност, като инциденти, дължащи се на измама (fishing) и на злонамерен код (malware); ▪ Недостатъчен експертен и технически капацитет за активно и ефикасно противодействие на киберзаплахите; ▪ Фрагментирани, недостатъчно структурирани и оперативни несъвместими данни; <p>Принос към национални цели и приоритети</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Принос към национални приоритети на оси на развитие 2 и 3 и национален приоритет 10 от ос на развитие 4 на България 2030; ▪ Принос към изпълнението на специфична препоръка 3 (насочване на икономическата политика, свързана с инвестициите, към научните изследвания и иновациите) на Съвета за 2019 г. и специфични препоръки 2 (подобряване на достъпа до работа от разстояние и насърчаване на цифровите умения) и 3 (предоставяне на ефективна подкрепа за МСП и самостоятелно заетите лица; даване на приоритет на готови за изпълнение публични инвестиционни проекти и стимулиране на частните инвестиции, за да се ускори икономическото възстановяване; съсредоточаване на инвестициите в областта на зеления и цифровия преход) за 2020 г.; ▪ Принос към изпълнението на отделни аспекти от Цели 8, 9 и 16 от Целите за устойчиво развитие на ООН. ▪ Постигането на преход към иновативна и интелигентна икономика въз основа на иновациите и прилагането на знания в реалния бизнес е от фундаментално значение и за развитието на устойчива синя икономика.
ЦП 2	<p>Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“</p> <p>Програма „Околна среда“</p> <p>Програма за транспортна свързаност</p> <p>Програма „Морско дело, рибарство и аквакултури“</p>	<p>ЕФРР</p> <p>КФ</p> <p>ЕФМДР</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Най-енергоемката икономика в ЕС, изразходваща над 3.6 пъти повече енергийни ресурси за производството на БВП от средното потребление на енергия в ЕС; ▪ Най-въглеродно интензивната държава членка на ЕС. Интензитетът на емисиите на парникови газове при производството на електроенергия през 2010 г. е 1.6 пъти по-висок от средния за ЕС, а през 2020 г. 1.8 пъти ; ▪ Най-ресурсоемката икономика в ЕС, с изразходване на 6.5 пъти повече суровини за производството на единица БВП от средния суровинен разход в ЕС⁵;

⁵ България 2030, Приложение №2, 2019 г.

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Не се наблюдава достатъчно висока активност на предприятията с цел повишаване на своята енергийна ефективност; ▪ Изоставане в процеса по трансформиране на икономиката от линейна към кръгова – на последно място в ЕС по производителност на ресурсите; ▪ На последно място в ЕС през 2019 г. по отношение на внедряването на екоиновации според Европейския екоиновационен индекс. Индексът на България е едва 34, при средна стойност за ЕС от 100; Силна амортизираност на водопроводната мрежа; ▪ Ниска степен на съответствие с изискванията на директивата за пречистване на градските отпадъчни води; ▪ Необходимост от намаляване на дела на депонираните отпадъци – нивото през 2017 г. от 61.8% е над 2.5 пъти по-високо от средното за ЕС; ▪ Необходимост от подобряване качеството на атмосферния въздух поради интензифициране на проблема с концентрацията на фини прахови частици – основните фактори за замърсяването с фини прахови частици (прах) са битовото отопление на твърдо гориво и транспортът; ▪ Необходимост от хоризонтален подход и прилагане на политиките по отношение на околната среда във всички секторни политики; ▪ България е разположена в особено уязвим към изменението на климата регион – необходимост от допълнителни усилия за доизграждане на цялостна система за превенция на риска; ▪ - Необходимост от модернизация на остарелия риболовния флот и пристанищната инфраструктура, и реструктуриране на риболовния сектор, за да се осигурят условия за по-отговорен и устойчив риболов, основан на опазването на биологичните ресурси чрез селективност, иновации, ниско замърсяване от риболов и повишаване на социално-икономически ползи на заетите оператори в съответствие с правилата на ОПОР. ▪ Необходимост от подобряване на наблюдението, прилагането на контрола и събирането на данни, съхраняването на биоразнообразието и справяне с прекомерния риболов в Черно море; ▪ Необходимост от модернизиране на остарели активи в сферата на аквакултурите и разработване на устойчиви и органични системи за аквакултура, подкрепа за отглеждане на водорасли, местно производство на водни организми и производни продукти и насърчаване на местния устойчив улов. Необходимост от модернизиране на съществуващи и изграждане на нови преработвателни предприятия;
--	--	---

		<p>въвеждане на на модели на кръгова икономика за секторите на синята икономика, включително рибарството, за да се постигнат целите на Европейския зелен пакт, прилагането на стратегията От фермата до трапезата, както и да допринесе за Многогодишния план за аквакултури на България, за Насоките на ЕС за аквакултури и за Стратегията за биологично разнообразие в светлината на рибарството и аквакултурите, и по-нататъшното развитие на Рамката за черноморско международно сътрудничество, и за прилагането на общата политика на ЕС в областта на рибарството и стратегията GFCM 2030.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Растящо търсене в страната и повишаване на средногодишното потребление на човек от населението на риба и рибни продукти – подкрепа за развитието на устойчива система за предлагане на пазара (маркетинг) на продукти от риболов и аквакултури чрез системи за етикетиране и проследяване, добавяне на стойност, преработка на отпадъците от риболов и аквакултури в продукти с висока пазарна стойност; ▪ Необходимост от повишаване на обществената информираност относно устойчивите продукти от риболов и аквакултури; ▪ Принос към изпълнението на изискванията на Директива 2016/2284 и Директива 2008/50/ЕО; ▪ Принос към изпълнението на Националната програма за подобряване качеството на атмосферния въздух 2018 – 2024 г., Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020 – 2030 г.; Националната стратегия за адаптиране към климатичните промени; Националната приоритетна рамка за действие по Натура 2000; Стратегията за биологичното разнообразие; Националният план за опазване и устойчиво ползване на биологичното разнообразие и генетичните ресурси 2020-2024 г.; Националната стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018 – 2030 г.; Националният план за управление на отпадъците за периода 2021-2028 г.; Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021-2027 г.; ▪ Принос към националните цели до 2030 г. на Интегрирания национален план „Енергетика-климат“ за периода 2021-2030 г.: дял на енергия от ВИ в брутно крайно потребление на енергия – 27.09%; дял на електрическата енергия от ВИ в брутно крайно потребление на електрическа енергия - 30.33%; дял на топлинната енергия и енергията за охлаждане от ВИ в брутно крайно потребление на топлинната енергия и енергията за охлаждане – 42.60%; дял на енергията от ВИ в крайното
--	--	--

			<p>потребление на енергия в сектор транспорт – 14.20%;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Принос към национални приоритети 4, 5 и 6 от ос на развитие 2 и национален приоритет 9 от ос на развитие 3 на стратегията „България 2030“; ▪ Принос към изпълнението на специфична препоръка 3 на Съвета за 2019 (насочване на икономическата политика, свързана с инвестициите, към водите, отпадъците и енергийната инфраструктура и енергийната ефективност) и 2020 г. (съсредоточаване на инвестициите в областта на зеления и цифровия преход, по-специално в областта на чистото и ефективно производство и използване на енергията и ресурсите, екологичната инфраструктура, като допринася за постепенната декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони); ▪ Принос към Цели 3, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14 и 15 от Целите за устойчиво развитие на ООН.
ЦП 3	Програма за транспортна свързаност	ЕФРР КФ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Приемливо ниво на изграденост и електрификация на железопътната инфраструктура, но влошено общо състояние – ниска средна техническа скорост и висока степен на амортизираност на подвижния състав, които рефлектират в продължаващия отлив на ползватели на предлаганата услуга в пътническият сегмент; делът на железопътния транспорт в пътническият сухопътен транспорт е 2.1 %, което е доста под средния за ЕС 27 (7.8 %). Инфраструктурните инвестиции в железопътен транспорт са много ограничени и са сред трите най-ниски в ЕС на глава от населението (източник Rail Market Monitoring доклад, данни за 2018 г.); ▪ Нарастването на дела на автомагистралите през последните няколко години е недостатъчно за преодоляване на същественото изоставане по отношение на покритието с автомагистрали спрямо ЕС – покритието с автомагистрали и скоростни пътища е едва 0.006 км/км², първокласните пътища са 14.7%, а автомагистралите са едва 3.7% от общата дължина на републиканската пътна мрежа; ▪ Около 1/3 от националната пътна мрежа остава с лошо качество на пътната настилка със значимо отражение върху свързаността на регионите, както и върху пътната безопасност; ▪ Недостатъчно развит воден транспорт в страната – основни проблеми остават влошеното техническо състояние на пристанищните терминали, лошото състояние на инфраструктурните връзки с националната пътна и железопътна система и оставащите навигационни проблеми в българския участък на река Дунав; Необходимост от внедряване на

			<p>устойчива синя икономика в морския транспорт и пристанищата;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Към 2016 г. степента на завършеност на отсечките от основната железопътна TEN-T мрежа в страната възлиза на едва 11%, което е седмият най-нисък резултат в рамките на ЕС (от 26 ДЧ); степента на завършеност на отсечките от основната пътна TEN-T мрежа възлиза на 50%, което е петият най-нисък резултат в рамките на ЕС (от 28 ДЧ); ▪ Липса на адекватни информационни системи, което води до неизпълнение на изискванията за оперативна съвместимост и невъзможност за прилагане на съвременните информационни технологии в транспортното планиране и управление на превозния процес; ▪ Принос към изпълнението на целите на Стратегията за интелигентна и устойчива мобилност на ЕК; ▪ Принос към изпълнението на работните планове на коридорите от Трансевропейската транспортна мрежа и плановете за внедряване на Европейската система за управление на железопътния трафик (ЕРТМС); ▪ Принос към изпълнението на целите на пакет „Подготвени за цел 55“, както и на Националната рамка за политика за развитие на пазара на алтернативни горива в транспортния сектор и за разгръщането на съответната инфраструктура; ▪ Принос към изпълнението на Интегрираната транспортна стратегия за периода до 2030 г.; ▪ Принос към национални приоритети 7 и 8 от ос на развитие 3 на стратегията „България 2030“; ▪ Принос към изпълнението на специфична препоръка 3 на Съвета за 2019 (насочване на икономическата политика, свързана с инвестициите, към транспорта, по-специално към неговата устойчивост) и 2020 г. (съсредоточаване на инвестициите в областта на зеления и цифровия преход, по-специално в областта на устойчивия транспорт); ▪ Принос към изпълнението на Цел 3, Цел 9 и Цел 11 от Целите за устойчиво развитие на ООН. ▪ Изпълнението на политиката за устойчива синя икономика чрез повишена дигитализация, подобро третиране на отпадъците, промотирано „зелено корабплаване“ и „еко-пристанища“, подобрен железопътен и пътен достъп до пристанищата и т.н., ще подобри също мобилността и възможностите за по-бърза и по-безпрепятствена взаимовръзка между икономиката и гражданите чрез морския транспорт и пристанищата.
ЦП 4	Програма за развитие на човешките ресурси	ЕСФ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Неблагоприятни демографски тенденции като намаляваща раждаемост и застаряване на

	<p>Програма „Образование“</p> <p>Програма „Храни и основно материално подпомагане“</p>	<p>населението, които, съчетани с по-високи нива на смъртност и интензивна външна миграция, поставят сериозни предизвикателства пред функционирането в бъдеще на системите за социално осигуряване, здравеопазване, образование и публични финанси;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ тенденции за увеличение на отрицателния естествен прираст (-5,7 на 1000 души при -0.2 средно за ЕС); ▪ една от държавите с най-ниска раждаемост в ЕС; ▪ висок дял на смъртност от сърдечносъдови болести (65%); ▪ намаляване на населението в трудоспособна възраст – за последните десет години относителният дял на населението на възраст 15-64 г. в общото население е намалял от 68.9% на 64.7%, при относително постоянен темп на намаляване от 1.4% годишно през последните седем години; ▪ коефициентът на икономическа активност на населението на възраст 15-64 г. е 73.2% за 2019 г. при средно ниво от 76.8% за ЕС; ▪ коефициентът на заетост на населението на възраст 15-64 години е 70.1% за 2019 г. при средно ниво от 73.1% за ЕС; ▪ Ръст на коефициента на безработица в резултат на кризата, произтичаща от корона вируса. Съгласно пролетната прогноза на ЕС от 2020 г., коефициентът на безработица ще достигне до 7% през 2020 г.; ▪ Висока вариация на коефициента на заетост по райони - 6.8% за 2018 г.; ▪ публичните разходи за образование като процент от БВП са 3.8% през 2020 г., но остават по-ниски от средно 4.6% за ЕС; ▪ 83-то място в света и 26-то място в ЕС по показателя „качество на образователната система“ в изследването Global Competitiveness Report 2017-2018 на Световния икономически форум, като за последните десет години страната влошава представянето си с 19 позиции; ▪ включените деца в предучилищно образование от 4 години до задължителната възраст за постъпване в първи клас са 83.9% за 2018 г. при 95.4% средно за ЕС; ▪ 47% от 15-годишните са функционално неграмотни, 46.5% са с постижения под критичния праг в областта на науката, а 44.4% са с недостатъчно ниво на умения по математика като изоставането спрямо ЕС е повече от двойно във всички области на изследването PISA 2018; ▪ делът на преждевременно напусналите образование и обучение достига 13,9% през 2019 при 10.6% средно за ЕС поради липса на механизъм за проследяване на миграцията на децата в задължителна предучилищна и
--	--	---

		<p>училищна възраст извън страната; участието в учене през целия живот обхваща 2% от хората на възраст 25-64 г. през 2019 г. при средно 11.3% за ЕС;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ според доклада DESI 2020 едва 29% от населението притежава поне основни умения в областта на дигиталните технологии (при средно 58% за ЕС), 64% от гражданите използват интернет (83% средно за ЕС), докато 27% никога не са го ползвали (най-висок процент в ЕС); ▪ ниската степен на образование и липсата на професионална квалификация остава основна пречка за включването в заетост на безработните и неактивните лица, особено продължително безработните (23,9% от всички безработни, по данни на АЗ), голяма част от които са роми; ▪ 44,5% от хората с увреждания нямат квалификация или образователна специалност; ▪ голяма част от всички младежи NEETs на възраст 15-29 г. (48%) имат основно или по-ниско образование ▪ през 2018 г. равнището на заетост на завършилите ПОО е 66,4 % и въпреки че се покачва, то остава значително под средното за ЕС равнище от 79,5 %. ▪ през 2018 г. делът на завършилите висше образование сред лицата на възраст 30-34 г. достигна 33,7 %, но все още е под националната цел по стратегията „Европа 2020“ от 36 %. ▪ през 2018 г. участието в обучение за възрастни е на равнище от 2,5 %, което е значително под средното за ЕС - 11,1 %, като делът на участващите в обучение за нискоквалифицирани възрастни възлиза на около една четвърт от дела на населението като цяло. ▪ Според Доклада за България 2019 над половината от хората с увреждания прекъсват преждевременно своето образование и само 34 % имат работа; процентът на завършилите висше образование сред тях е 13,5 %. ▪ една от държавите членки с най-висок дял на младите хора между 15 и 29 годишна възраст, които не са нито в образование, нито в обучение, нито в заетост – 18.1% за България при средно ниво от 12.8% за ЕС през 2020 г.; ▪ относителен дял на бедните – 22.6% за 2019 г. при 16.5% средно за ЕС и 27.5% при децата на възраст 0-17 г., като бедността е особено голяма сред най-уязвимите групи; ▪ най-висок относителен дял на населението, живеещо в тежки материални лишения, близо три пъти по-висок от средния за ЕС (19.9% за 2019 г.); ▪ висок относителен дял на децата, живеещи в живеещо в материални лишения (38.5% за 2020 г.)
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ най-високо неравенство в разпределението на доходите в ЕС - 8.1 пъти разлика между доходите на най-бедните и най-богатите 20% от домакинствата при средно 5 пъти в ЕС; ▪ делът на децата в риск от бедност (след социални трансфери) е по-висок от средното равнище на бедност за населението в страната - 28.3% през 2020 г. (при 23.8% редно за страната); 26-то място в ЕС по правителствени разходи за социална защита - 12.4% от БВП средно за последните десет години при средно ниво за ЕС 18.9% от БВП; ▪ лош здравен статус и лоши показатели за психично здраве, в сравнение с останалите страни-членки на ЕС; ▪ тенденции към бързо застаряване на населението и неравномерното разпределение на наличните услуги за полагане на грижи; ▪ ниски нива на трудова мобилност на работната сила, спрямо страните от ЕС; ▪ разходи за здравеопазване от 8.2% от БВП при 9.9% средно за ЕС, като само 51% идват от публични източници; ▪ принос към национален приоритет 1 на ос на развитие 1 и национален приоритет 11 на ос на развитие 4 на България 2030; ▪ принос към изпълнението на специфична препоръка 4 (подобряване пригодността за заетост чрез засилване на уменията, включително на цифровите умения; повишаване качеството, приложимостта на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, по-специално за ромите и другите групи в неравностойно положение; предприемане на мерки за социално приобщаване чрез подобряване на достъпа до интегрирани социални услуги и услуги по заетостта и по-ефективно подпомагане на минималните доходи; подобряване на достъпа до здравни услуги) на Съвета за 2019 г. и специфични препоръки 1 (предприемане на всички необходими мерки за ефективно справяне с пандемията, поддържане на икономиката и подпомагане на последващото възстановяване; мобилизиране на достатъчно финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и да гарантира балансирано географско разпределение на здравните работници) и 2 (осигуряване на подходяща социална закрила и основни услуги за всички и да засили активните политики по отношение на пазара на труда) за 2020 г.; ▪ принос към изпълнението на Цели 1, 2, 4, 5, 8 и 10 от Целите за устойчиво развитие на ООН. ▪ осигуряване на условия за повишаване на знанията, възможностите за преквалификация,
--	--	---

			инвестициите в образование в дългосрочен план в контекста на синята икономика.
ЦП 5	Програма „Развитие на регионите“ Програма „Морско дело, рибарство и аквакултури“	ЕФРР ЕФМДР	<ul style="list-style-type: none"> ▪ продължаващо задълбочаване на регионалните различия – както между районите на ниво NUTS II, така и на по-ниско териториално ниво, а също и по оста градски – селски райони; ▪ Югозападният регион, в който попада основният икономически център на страната – столицата София, формира 50.6% от БВП на страната през 2020 г., като увеличава приноса си с 2.6% през последните 10 години; ▪ По показателя БВП на човек от населението районите на България изостават значително от средното равнище, както и от водещите региони в ЕС – Северозападен регион продължава да заема последното място в класацията на районите в ЕС по този показател с 29% от средното ниво за ЕС, следван от Северен централен регион; ▪ разликата между най-развития (София-град) и най-изостаналия (Видин) в икономически план район от ниво NUTS III нараства от 4 пъти през 2010 г. до 5.5 пъти през 2020 г.; ▪ продължава тенденцията на урбанизация, като концентрацията на населението в градовете през 2020 г. достига 73% през 2017 г. спрямо 71.6% през 2010 г. и 69.6% през 2002 г.; ▪ основни проблеми пред развитието на градовете остават незадоволителното (на места) състояние на образователната, здравната, културната, спортната и техническата инфраструктура, състоянието на физическата среда и благоустройството, ниската енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради, както и на обществените сгради, извънредни количества емисии на фини прахови частици, резултат от битовото отопление на твърдо гориво и от транспорта; ▪ остарелият подвижен състав на обществения транспорт, липсата на подходящи връзки между отделните видове транспорт и не добре развитата инфраструктура за алтернативни видове транспорт са един от основните фактори, определящи лошото качество на въздуха в градовете; ▪ лошото качество на пътищата от клас I-III и особено тези на общинската пътна мрежа възпрепятства свързаността между градовете и населените места, а оттам и развитието на функционални зони; ▪ по-бързо обезлюдяване на селските райони, продължаващи различия в достъпа до основни услуги и неоползотворен потенциал на селските райони, селскостопанските селища и населените места от селски тип; ▪ нарастващи диспропорции поради автоматичното разделяне на населени места от

		<p>градски и селски тип без да се отчита тяхното местоположение, близост до големи градове и първокласна инфраструктура и услуги;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ неоплозотворен потенциал за развитие в различните градове и територии на страната, който изисква целенасочено въздействие и интегриран подход на инвестиции – например в областта на икономическото развитие, инфраструктурна обезпеченост, качество на околната среда, развитие на здравеопазването, образованието, спорта, културата, културното наследство и туризма; ▪ необходимост от пълноценно използване на възможностите, предлагани от устойчивата синя икономика и превръщането им в основа за развитието на екологичните, културните, социалните и човешките ресурси чрез местните общности, занимаващи се с рибарство и аквакултури; ▪ в преобладаващата част от териториите, зависими от дейности в риболова и аквакултурите, е важно да се запазят връзките в местните общности и да се осигури запазване и подобряване на социално-икономическия статус на жителите чрез осигуряване на поминък и запазване на устойчивия местен бизнес. Готовността и капацитетът на жителите в тези райони за участие в дългосрочни многосекторни партньорства са все още неравномерно разпределени и недостатъчно развити; ▪ необходимост от подкрепа и развитие на дейностите на местно ниво, насочени към опазване и популяризиране/социализиране на природното и културното наследство и устойчиво развитие на местната общност; ▪ принос към изпълнението на специфични препоръки на Съвета 3 (насочване на икономическата политика, свързана с инвестициите, като се отчитат регионалните различия и се подобрява бизнес средата) и 4 (предприемане на мерки за социално приобщаване чрез подобряване на достъпа до интегрирани социални услуги и услуги по заетостта, подобряване на достъпа до здравни услуги) за 2019 г. и специфична препоръка 1 (мобилизиране на достатъчно финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система) за 2020 г.; ▪ принос към национален приоритет 6 на ос на развитие 2, национален приоритет 9 на ос на развитие 3 и национални приоритети 12 и 13 на ос на развитие 5 на България 2030; ▪ принос към изпълнението на Цел 3, Цел 8, Цел 11 и Цел 12 от Целите за устойчиво развитие на ООН
--	--	---

<p>Специална цел на Механизма за справедлив преход</p>	<p>Програма „Развитие на регионите“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Силно зависими от твърдите горива и интензивни по отношение на парниковите газове индустриални дейности, необходимост от постепенното им премахване или адаптиране за прехода към неутралност по отношение на климата; • Един от най-високите дялове на твърди изкопаеми горива в крайното енергийно потребление на домакинствата; • Най-енергоемката икономика в ЕС, изразходваща над 3.6 пъти повече енергийни ресурси за производството на БВП от средното потребление на енергия в ЕС; • ДЧ с най-голяма въглеродна интензивност, с 4.3 пъти по-висок интензитет на емисиите от парникови газове спрямо средното равнище в ЕС за 2016 г.: <ul style="list-style-type: none"> - въглеродна интензивност на сектор Г „Доставка на електрическа енергия, газ, пара и климатични инсталации“ - 3.3 пъти над средната за ЕС27; - Въглеродна интензивност на преработващата промишленост (сектор В - 2.6 пъти над средната за ЕС; - Въглеродна интензивност на транспортния сектор - 3.4 пъти над средната за ЕС. • Най-ресурсоемката икономика в ЕС, изразходваща 6.5 пъти повече суровини за единица БВП от средния суровинен разход в ЕС; • Производствените технологии генерират 420 кг отпадъци за производството на 1 000 евро при 66 кг средно за ЕС; • Несъразмерно въздействие върху предприятията в българската икономика и индустрия, по-специално спрямо повечето държави от ЕС, поради значителния дял на енергоемката индустрия и малкия принос към общото количество емисии в Европейския съюз; • Отрицателни ефекти върху заетостта от закриването на мощности за производство на електроенергия от въглища, вкл. пряк ефект от масовите уволнения в тези предприятия и вторичен ефект, идващ от дейностите, свързани с въгледобива; • Въглеродно интензивните сектори и райони са изложени на риск от загуба на техния просперитет и заетост; • Необходимост от подкрепа за териториите и икономиките, изправени пред сериозни социално-икономически предизвикателства, свързани с процеса на преход към неутрална по отношение на климата икономика на Съюза до 2050 г.; • Принос към облекчаването на въздействието на прехода чрез финансиране на диверсификацията и модернизацията на местната икономика и чрез смекчаване на негативните последици за заетостта;
--	---	--

			<ul style="list-style-type: none"> • Принос за изпълнението на Анекс Г „Инвестиционни насоки за Фонда за справедлив преход 2021-2027 към България“ към Доклада за България за 2019 г.
--	--	--	--

2. Решения на политиката, координация и взаимна допълняемост⁶

Резюме на решенията на политиката и на основните резултати, очаквани за всеки от фондовете, обхванати от споразумението за партньорство — член 11, параграф 1, буква б), подточка i) от POP

Цел на политиката 1: По-интелигентна Европа чрез насърчаване на иновативния и интелигентен икономически преход

Планираните инвестиции са съобразени с приоритетите на новото Европейско научноизследователско пространство за научни изследвания и иновации⁷, приоритетите на европейската Зелена сделка, Стратегията за мястото на МСП в устойчива и цифрова Европа, европейската политика за Цифрова Европа и цифрова трансформация и препоръките на Европейския семестър въз основа на докладите за страната от 2019 и 2020 г.

Европейската Зелена сделка се приема за новата стратегия за растеж на Европа, целяща изграждане на модерна, ресурсно-ефективна и конкурентоспособна икономика, която не излага на риск опазването, съхранението и увеличаването на природния капитал. Европейската зелена сделка постави акцента върху зелената и цифровата трансформация на европейската икономика. България ще използва фондовете за мобилизиране на научни изследвания и насърчаване на иновациите за икономически растеж и устойчиво развитие с оглед намаляване на регионалните различия и създаване на условия за привличане на инвестиции.

Годишната стратегия за устойчив растеж доразвива тези идеи в концепцията за конкурентоспособна устойчивост, основана на четири основополагащи принципа: макроикономическа стабилност, социална справедливост, устойчива околна среда и повишаване на производителността. Стратегията потвърждава отново, че сред основните цели на Европейския съюз ще продължат да присъстват технологичното лидерство и технологичният суверенитет, постигнати чрез широко разпространение на иновациите и достъп до финансови ресурси.

На национално ниво, отправна точка за интервенциите са приоритетите на Националната програма за развитие „България 2030“ по ос „Иновативна и интелигентна България“, Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021-2027, Националната стратегия за развитие на научните изследвания в България 2017-2030, Националната стратегия за МСП 2021-2027, Националната пътна карта за научноизследователска инфраструктура, Национална концепция за цифрова трансформация на индустрията (Индустрия 4.0), Националната концепция за изкуствен интелект, националният стратегически документ „Цифрова трансформация на България за периода 2020-2030 г.“ и Националната програма за реформи и програма за сближаване 2020-2030 г.

Политиката в тази сфера се фокусира върху икономическото развитие чрез модернизиране и подобряване на качеството, резултатите и продуктивността на научната и иновационна система, развитието им в екосистема и създаване на благоприятни условия за по-високо технологично развитие, привличане на водещи учени и развитие на млади кадри, устойчив растеж на предприятията и цифровата трансформация в тяхната взаимнообвързаност и синергия.

Пандемията от COVID-19 предизвика тежка извънредна ситуация, която засегна гражданите, обществата и икономиките. Освен че постави националните здравни системи под силен натиск, тя причини смущения в световните вериги за доставки, нестабилност на финансовите пазари и сътресения в потребителското търсене. Икономиката на България бе засегната тежко от кризата и това се отрази както на сектора на услугите, така и на производствения сектор. Кризата подчерта значението на научните изследвания, технологиите, иновациите и дигитализацията като решаващи фактори във всеки сценарий за излизане от кризата, икономическото възстановяване и стратегическото значение на ефективната публична администрация и на доброто функциониране на електронното управление.

За адресиране на дефицитите в развитието са изведени следните приоритети на политиката:

⁶ Общата дължина на текста в трите текстови полета по-горе трябва да бъде между 10 000 и 30 000 знака.

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0628&from=EN>

- повишаване на качеството, капацитета и продуктивността на научно-изследователската и иновационна екосистема;
- устойчив растеж на предприятията и развитие на предприемаческата екосистема и бизнес среда;
- повишаване на темповете на дигитализация на предприятията и дигитализация на публичния сектор в полза на гражданите, научните организации и бизнеса;
- осигуряване на високо ниво на киберсигурност.

Водещият подход в изпълнението на тези приоритети е осигуряването на допълняемост, синергия и обвързаност на политиките и планираните мерки в рамките на Структурните фондове и национални инвестиции. Планираните инвестиции ще стъпват върху ясен план за действие, неделима част от Иновационната стратегия за интелигентна специализация в синергия с други секторни национални планове и стратегии, включително Интегрираният план в областта на енергетиката и климата. Също така са използвани изготвените от Световната банка анализи⁸ на научноизследователската и иновационна екосистема в България, докладът⁹ на Съвместния изследователски център относно центровете за високи постижения и центровете за компетентност и анализи на изпълнението на програмите от периода 2014-2020 година в тази област, иактуализираната Национална пътна карта за научноизследователска инфраструктура.

Хоризонтален приоритет за всички интервенции е преходът към зелена, синя и кръгова икономика, както и цифровия преход. Пресечната политика между научните изследвания, иновациите и технологиите ще се разработва съвместно от Министерство на образованието и науката (МОН) и от Министерство на иновациите и растежа (МИР). Те запазват своята водеща роля по отношение на специфичните сектори и ръководещите ги стратегически документи, а именно Национална стратегия за развитие на научните изследвания 2017-2030 г. (МОН) и Иновационна стратегия за интелигентна специализация 2021-2027 г. (МИР).

Правното обезпечаване на политиката за научни изследвания, иновации и технологии ще се осигури чрез разработването и приемането на нов Закон за насърчаване на научните изследвания и иновациите, който ще замени действащия в момента Закон за насърчаване на научните изследвания. Законът ще определи органите и реда за формиране на националната политика за насърчаване на научните изследвания и иновациите, ще регламентира ролята на всяка от институциите, участващи в процеса на създаване, прилагане, мониторинг и оценка на политиката, ще посочи начините за финансиране на политиката.

Допълнително, с цел по ефективна координация ще бъде създаден Иновационен борд. Бордът ще е съвещателен орган към министрите на образованието и науката и на иновациите и растежа. Негови членове ще бъдат водещи експерти в различните научни направления от страната и чужбина, от публични и частни научни организации, иноватори и бизнес лидери. Те ще бъдат определени след прилагането на прозрачна процедура за избор. Бордът ще бъде постоянно действащ и ще се събира минимум един път в годината. Той ще предлага дългосрочни политики за развитие на иновациите и свързаните с тях научни изследвания. Бордът ще подпомага координацията с други национални или секторни стратегии, като Интегрирания план в областта на енергетиката и климата, Стратегията за висше образование, Национална пътна карта за подобряване на условията за разгръщане на потенциала за развитие на водородните технологии, Стратегия Индустрия 4.0 и т.н.

Въз основа на Плана за действие към Иновационната стратегия за интелигентна специализация, се осъществява координация на конкретните предложения, осигуряване на подкрепа на бизнеса, фокусирайки се върху потребностите на кръговата и синя икономика, вкл. биоикономика, МСП и стартиращите предприятия. Ще бъде продължена и допълнително прецизирана установената практика за координация на подкрепата с финансови инструменти от различни източници и избягване на припокриването между тях. Търсенето на допълняемост и синергия на секторно и регионално ниво, както и с Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС Хоризонт Европа, ще осигури ефективност на средствата.

Ще се търси гъвкав подход спрямо рамките на нормативните документи, за да се осигури инструментариум за отразяване на актуалните икономически процеси в началото на новия програмен период. Такъв подход ще осигури възможност за ефективно използване на финансови инструменти в

⁸ [Bulgaria: Country Needs and STI Policy Mix Assessment](#); [Bulgaria Functional and Governance Analysis](#); [Enhancing the Contribution of Bulgaria's Public Research to Innovation: A Survey-based Diagnostic](#)

⁹ Стратегическата оценка и препоръки от доклада на Съвместния изследователски център (JRC) на Европейската комисия за бъдещото развитие на центровете за върхови постижения (ЦВП) и центровете за компетентност (ЦК).

сектори и форми извън класическите – например в НИРД, както и за по-разнообразни квази-дялови инвестиции, подкрепящи предприятия, изложени на силно негативни икономически влияния.

Повишаване на качеството, капацитета и продуктивността на научноизследователската и иновационна система

Интервенциите по този приоритет са програмирани в контекста на държавните усилия за повишаване на ефективността и приложимостта на резултатите от научноизследователските дейности и повишаване на иновациите и технологиите в икономиката, което пряко спомага за увеличаване на конкурентноспособността и нарастване дела на продукти с висока добавена стойност. Основната цел е преодоляване на фрагментацията на научния потенциал в развитието на тези сфери, като се прилагат политики и мерки, планирани съвместно и допринасящи за съкращаване на пътя от резултатите от научни изследвания до иновациите и технологиите, създаване на необходимите стимули и улеснения за бизнеса, за да развива и внедрява нови продукти и услуги, развитие на национален капацитет за трансфер на технологии и комерсиализация на знанията, засилване на стратегическия фокус на инвестициите и увеличаване на техния принос за развитието на икономика, основана на знанието и технологиите.

В контекста на икономическата и здравната криза, предизвикани от Covid-19 и преодоляването на нейните негативни ефекти страната се нуждае от консолидиране на усилията на всички участници в системата на НИРД, максимално разширяване на техния потенциал и ефективно използване на съществуващите научноизследователски и иновационни ресурси, в отговор на потребностите и търсенето на икономиката и обществото.

Останалите елементи на реформата включват разработване и приемане на Закон за научните изследвания и иновациите на основата на действащото законодателство в тази сфера, разширяване на неговия обхват и параметри, вкл. регламентиране на нововъзникващи научноизследователски центрове, като ЦВП и ЦК, технологични паркове и други с приоритетите на новата политика.

Тези институционални и законодателни мерки се допълват с продължаване на усилията за нарастване на дела на проектното и ориентираното към резултати финансиране на научноизследователските организации и висшите училища (ВУ), създаване и развитие на научноизследователски университети (по Националния план за възстановяване и устойчивост), стимулиране на връзките между приложната наука и бизнеса и осигуряване на пълноценното им участие и интеграция в националната научноизследователска и иновационна екосистема, развитие на ефективна национална система за трансфер на технологии и комерсиализация. Ще бъде стимулирано развитието на иновационния и приложния изследователски капацитет на Българската академия на науките и тематичната специализация по линия на зеленият и дигиталния преход. Развитието на потенциала и капацитета на човешките ресурси в областта на НИРД заедно с дейностите по интернационализация се считат за хоризонтален елемент от всеки от посочените елементи на реформата. **Усвоените уроци през двата програмни периода са отправна точка** за определяне и надграждане на новите инвестиции. Равносметката показва:

- Липса на ефективна координация в прилагането на политиките и реализацията на инвестициите за развитие на НИРД. От години страната получава препоръки в това отношение, които ясно подчертават необходимостта както от обща политика, така и от общи инструменти в тези сфери. Поради това в архитектурата на Споразумението за партньорство е предложена нова програма, насочена към изпълнението на целите и приоритетите на общата политика за развитие на научните изследвания, иновациите и технологиите, в контекста на засилена дигитализация.
- Недофинансирането на сферата на НИРД, като Европейските структурни и инвестиционни фондове осигуряват най-големия дял от публичното финансиране в тази област.
- Необходимост от мерки за целенасочено развитието на националната научноизследователска и иновационна екосистема, която да създава условия на устойчиво взаимодействие и комуникация между различните участници.
- Създаване на условия за дългосрочно развитие, устойчиво управление на научно-изследователската и иновационна инфраструктура, насочено към използване на пълния ѝ потенциал.
- Извеждане на човешките ресурси на преден план като един от факторите за растеж.
- Налице са задълбочаващи се регионални дисбаланси в развитието на регионалния научноизследователски и иновационен потенциал.

- Необходимо е засилване на сътрудничеството на академичните среди и ВУ с бизнеса, и използване на резултатите от него.
- Създаване на условия и развитие на устойчива система за трансфер на знания и технологии и развита политика в областта на правата на интелектуална собственост, включително устойчиво развитие на иновационна start-up система и иновационни клъстери.
- Продължаване на интернационализация на научноизследователската и иновационна дейност.

Ключово за преодоляване на идентифицираните по-горе проблеми е преодоляване на научната фрагментация посредством консолидиране на научната общност и споделено използване на ресурсите. Вече са предприети или ще бъдат предприети следните действия:

- (1) Обособяване на изследователски университети. В изпълнение на Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021 – 2030 г. през 2021 г. бяха определени 7 изследователски университета и 2 с висок потенциал да се превърнат в такива. Чрез Плана за възстановяване и устойчивост тези университети ще получат финансиране за изпълнение на Стратегически научноизследователски програми за развитие. Изпълнението на програмите ще създаде и пробира модел за развитието на изследователските университети, включително и нов начин на финансирането им. Моделът за финансиране на университетите и висшите училища ще става въз основа на оценка на научната им дейност;
- (2) Изградени са ЦВП и ЦК, които предствалаяват консорциуми от ВУ и научни организации, работещи в една или в близки тематични области. Създаването на ЦВП и ЦК се осъществи през миналия програмен период. В настоящия ще се подкрепя изпълнението на техните програми за развитие и устойчивост с бизнес планове;
- (3) Изпълнението на националните научни програми ще продължи да се осъществява чрез подкрепа за научни колективи/консорциуми.

Отчитайки всичко това, **новите инвестиции са насочени към:**

- Изграждане и развитие на национална научноизследователска и иновационна екосистема в полза на интелигентния икономически преход на страната на национално и регионално ниво. Усилията ще се съсредоточат върху **засилване на взаимодействието с бизнеса и приложимостта на научните разработки в полза на икономическото развитие на страната** чрез създаване на стимули и програми за ефективно използване на наличните знания и инфраструктура на национално и регионално ниво; консолидиране на ресурсите и капацитета на научните организации и университетите заедно с усилия и стимули за постепенен преход към тематична специализация. Тези мерки се допълват с развитие на изследователските университети като липсваща част от екосистемата и усилията за повишаване на иновационния капацитет на Българската академия на науките (БАН) и нейната специализация в ключови области на развитието като зелени и дигитални технологии по Плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ);
- **Пълноценно развитие и използване на капацитета на научноизследователската и иновационната инфраструктура** и нейното доразвиване и модернизиране, промяна в модела на функциониране чрез въвеждане на различни форми на проектно и резултатно ориентирано финансиране, насърчаване на комерсиализацията, създаване на условия за достъп на МСП до услуги и апаратура за провеждане на високотехнологични и научни изследвания, вкл. чрез ваучерни схеми, и изграждане на бази данни за повторно използване; осигуряване на условия за устойчивост на научните центрове за развитие в приоритетни области на интелигентната специализация, включително центрoвете за високи постижения, центрoвете за компетентност и развитие на други звена в регионалната екосистема на НИРД;
- **Изграждане на функционираща система за трансфер на технологии и иновации.** Усилията ще са насочени към въвеждането на нов модел, базиран на успешни европейски модели и национални практики, позволяващи ползотворен обмен на експерти, знания, продукти и услуги, съвместни разработки, европейски публично-частни партньорства и стимулиране на частните инвестиции в НИРД; сътрудничество с публичния сектор за интегриране на резултати и данни в процеса на формулиране на публичните политики. Докладите на Световната банка и проучванията на Световната организация за интелектуална собственост служат като отправна точка при проектирането и прилагането на новия модел за насърчаване на трансфера на технологии и политиката в областта на интелектуалната собственост;
- **Изграждане на връзки между основните участници в екосистемата** с цел обмен на знания и информация чрез използване на възможностите, предоставени от дигиталните иновационни хъбове и други платформи; работа в мрежи със споделени ресурси; включване в международни мрежи за обмен на знания, практики и технологии; продължаване на

дейностите за развитие на съществуващите е-инфраструктури с хоризонтално значение и дигитализация на услугите, предоставяни от научните центрове и научноизследователската инфраструктура;

- **Изграждане на капацитет и развитие на човешките ресурси за повишаване качеството, продуктивността и приложимостта на научните изследвания и иновациите** – създаване на условия за привличане на водещи учени и развитие на млади кадри, задържане и развитие на специалистите, ангажирани в научната сфера, както и привличане на нови чрез фокусирани програми, участие в стартиращи компании, междусекторна мобилност на учените, докторантите и студентите между научните организации, ВУ и бизнеса за ускоряване трансфера на знания и научни резултати и оптимална натовареност на инфраструктурата; подобряване на развитието на умения за интелигентна специализация и предприемачество в научните организации и висши училища; осигуряване на отворен достъп до научни резултати и научни данни, условия за съхранение и оптимално повторно използване в полза на икономиката и обществото;
- **Ускорено интегриране и по-ефективно участие в европейски и международни научни и иновационни програми, инициативи и мрежи** и по-пълно използване на възможностите, които те предлагат, вкл. използване на възможностите за синергия между ЕФРР и рамковата програма „Хоризонт Европа“ чрез финансиране на проекти, получили сертификати „Печат за високи постижения“ и/или преминали прага на оценка, както и осигуряване на съфинансиране за участие в европейски партньорства; допълняемост и синергия с инициативата за междурегионални иновационни инвестиции (I3) по Европейската програма ИНТЕРРЕГ, насочена към подпомагане на участниците в стратегиите за интелигентна специализация (S3) да внасят иновации на европейския пазар, в проекти от общ европейски интерес в областта на водородните технологии, микроелектрониката и др. за включване на българската индустрия във веригите на стойността, включени в новата Индустриална стратегия на ЕС. Подкрепата за проекти, получили „Печат за върхови постижения“ е в съответствие с областите на ИСИС и обхваща периода 2024-2026. Подкрепата за периода 2021-2023 г. се покрива със средства по НПВУ;
- **Интернационализация на българската изследователска и иновационна екосистема** посредством насърчаване привличането и назначаването на висококвалифицирани чуждестранни специалисти и водещи изследователи; улесняване на реинтеграцията на водещи специалисти от българската диаспора в света; подкрепа за предприятия и клъстерни обединения за участие в междурегионални партньорства, мрежи и платформи за сътрудничество; където е уместно, насърчаване на сътрудничеството с Общата морска програма за Черно море и нейния научен стълб - Стратегическата програма за научни изследвания и иновации за Черно море, Дунавската стратегия и други;
- **Повишаване на иновационната и инвестиционна активност на предприятията** чрез продължаваща подкрепа за разработване и внедряване на иновации с фокус върху вътрешни за предприятията НИРД и иновации, които не са резултат от НИРД. Подкрепа за създаване на индустриални стартиращи предприятия, насочена към развитие на трансфера на технологии и комерсиализация на научните резултати.

Устойчив растеж на предприятията и развитие на предприемаческата екосистема и бизнес

Опитът и резултатите от подкрепата за предприятията, осигурена по линия на европейските фондове през предходния и настоящия програмен период водят до следните изводи:

- **В макроикономически аспект, подкрепата допринася най-вече за насърчаването на частните инвестиции**, последвано от ефектите върху частното потребление, внос и износ. На ниво отделно предприятие се отчитат ефекти на разширяване на производството, повишаване на производителността и увеличение на износа. За запазване на този положителен тренд е необходимо да се запази целенасочената подкрепа по приоритетни икономически сектори с висока добавена стойност;
- Въпреки констатираните позитивни ефекти от прилаганите **инструменти за подпомагане на сътрудничеството и клъстерирането на предприятията**, все още съществува потенциал за подобряване им експлоатацията и за доразвиване и повишаване на въздействието им върху икономиката на страната;
- **Слабата интернационализация на предприятията** продължава да бъде една от основните пречки пред развитието на сектора на МСП. Това изисква допълнително насочване на усилия и ресурси, при отчитане на спецификите на отделните групи предприятия (средни, малки, микро) и отделните икономически сектори и в сътрудничество с техните организации;

- За адресиране на **ниската предприемаческа активност и слаборазвита предприемаческа екосистема** е необходимо продължаване на подкрепата за създаването на нови предприятия в областта на високотехнологичните и средно високотехнологичните производства, както и в интензивните на знания услуги;
- **Подобряване на достъпа до финансиране** – за периода 2011-2020 г. се наблюдава цялостно подобрение на достъпа до финансиране във всички български региони на ниво NUTS 2. Линията следва да продължи съобразно с актуалните дефицити и трудности пред предприятията;
- **МСП остават особено чувствителни към въздействието на бизнес средата** – голяма част от тях не са информирани или трудно отсяват съществена информация, която би им дала възможност за развият и разширят своя бизнес; стойността на генерираните данни е подценена, което затруднява намирането на решения за преход към устойчиви бизнес практики, възползването от възможностите на дигиталната икономика и адаптирането на бизнеса към промени по веригата на стойността. Всичко това предполага необходимостта от подпомагане на развитието на предприемаческата екосистема и подобряване на елементите на бизнес средата, които представляват бариери за растежа на МСП.
- През последните години, с промените, настъпили на пазара на труда, **като водещ проблем МСП отчитат и липсата на умения и достъп до специализирани кадри;**
- **Прилагането на регионален подход** (бонифициране на предприятията в изоставащи региони) при предоставянето на подкрепата през настоящия период показва, че стъпката е правилна, но недостатъчна. За постигане на по-голяма ефективност на инвестициите и балансиране на разликите в икономическото развитие на районите са необходими допълнителни стимули не само на ниво отделно предприятие, но и подобряване на цялостната бизнес среда на местно и регионално ниво, в т.ч. и осигуряване на висококвалифициран човешки ресурс
- **Повишаването на ефективността от инвестициите** изисква по-целенасочени усилия и по отношение на комбинирането, синхронизирането и допълняемостта както между отделните инструменти, така и в рамките на оперативните програми;
- Предвид ограничените налични финансови средства и огромните нужди на предприятията както и за повишаване на ефективността на планираните мерки, ще се използват всички форми на подкрепа, а където е необходимо и комбинацията от такива.

Новите инвестиции ще бъдат насочени към:

- **създаване на подходяща среда за развитие на предприятията** – стимули за внедряване на технологични продукти и услуги с висока добавена стойност и принос към икономическия растеж;
- **прилагане на индивидуализирани подходи за удовлетворяване на нуждите на предприятията** в зависимост от етапите на жизнения им цикъл със стремеж към насърчаване на фирмите във фазата на растеж и фокусиране върху бързо развиващите се предприятия;
- **създаване и развитие на различни форми на сътрудничество, обмен на информация и консултации в услуга на МСП:** подкрепа за комплексни услуги в полза на МСП на принципа „обслужване на едно гише“; дейности, свързани с привличане на чуждестранни инвестиции и насърчаване на интернационализацията; подкрепа за участието на МСП в промоционални дейности в страната и чужбина; дейности в посока към проактивен инвестиционен маркетинг; подкрепа за участието на МСП в европейски мрежи;
- **предприемачество** - насърчаване на предприемаческия дух и създаване на нови предприятия в приоритетни сектори; създаване и развитие на елементи от предприемаческата екосистема; подкрепа за различните подгрупи предприемачество – новостартиращи предприятия в приоритетни сектори, семейни предприятия, културни и творчески индустрии, занаятчий, бързорастящи предприятия и други;
- **пълноценно участие на иновационните клъстери в научноизследователската и иновационна екосистема** в посока по-ефективно подпомагане на регионалната икономика, растежа на предприятията и интелигентната специализация.

За осигуряване на по-голяма ефективност на намесата на публичния сектор в тези сфери и за определяне на подходящия инструментариум ще бъдат прилагани нови модели на баланс между безвъзмездното финансиране и финансовите инструменти въз основата на ясни критерии и натрупания опит от предходните програмни периоди. По-широко застъпено ще е комбинирането на финансови инструменти с безвъзмездни средства в една операция. Това ще позволи финансирането на проекти с голям очакван ефект на развитие от публичната интервенция, но с по-висок риск от неуспех и/или

очакване за възвръщаемост. Подобен подход е подходящ за проекти в сектори, за които няма съществена инвестиционна история като Индустрия 4.0, кръгова икономика и др.

Ще продължи добрата практика за координация на подкрепата от финансови инструменти, предоставена от различни източници, и избягване на припокриване между тях, установена през програмния период 2014-2020 г. В тази връзка финансовите инструменти по линия на кохезионната политика ще са насочени към подкрепа развитието на младата иновационна и стартърп екосистема в България и изготвяне на „tailor made“ интервенции на кредитния пазар с цел адресиране на специфични нужди на по-изостаналите региони в страната, които остават извън обхвата на паневропейските гаранционни решения. Финансовите инструменти по линия на ПВУ, от своя страна, ще осигуряват по-пълноценно интегриране на българската предприемаческа екосистема в европейската такава, както и предоставяне на подкрепа за дългосрочния растеж на малкия бизнес в пост-пандемичната среда и прехода към нисковъглеродна икономиката.

Ще се търси гъвкав подход спрямо рамките на нормативните документи, за да се осигури инструментариум за отразяване на актуалните икономически процеси, както в началото на новия програмен период, така и в неговата зрялост. Такъв подход ще осигури възможност за ефективно използване на финансови инструменти и в сектори и форми извън класически прилаганите до момента – например в НИРД, както и за по-разнообразни квази-дялови инвестиции, подкрепящи предприятия, изложени на силно негативни икономически влияния. Допълнително при структурирането на финансовите инструменти и в хода на тяхното изпълнение ще се търси механизъм на взаимодействие между основните структури, отговорни за тяхното управление и контрол, с цел постигане на максимален ефект от тяхното прилагане.

Териториален аспект на приоритетите

Анализът на опита и постигнатото до момента с инвестициите от европейските фондове показва ясна нужда от стимулиране на регионалното индустриално развитие чрез по-мощни инициативи, около които да бъде развит териториалният потенциал. Регионалните инвестиции са насочени към:

- **създаване на условия за развитието на регионалните измерения на научно-изследователската и иновационна екосистема** – подпомагане на отворените иновации и насърчаване на експерименталните дейности в регионите на страната; насърчаване на иновационните процеси съобразно регионалните приоритети за интелигентна специализация; текуща модернизация и използване на НИРД инфраструктурата с фокус върху слабостите и липсващите елементи на регионалната екосистема, създаване на връзки, привличане на таланти и изграждане на капацитет;
- **създаване на условия за ускорено изграждане на модерна индустриална инфраструктура** в цялата страна с оглед преодоляване на идентифицираните териториални дисбаланси в инвестиционната активност чрез развитие специализирана научна и иновационна инфраструктура в индустриални паркове като предпоставка за привличане на инвеститори в сектори с висока добавена стойност, привличане на стартиращи компании и/или развитие на МСП;
- **насърчаване на предприемаческата дейност** и развитие на стабилна екосистема за стартиращи предприятия със специфичен регионален фокус; развитие на предприемаческа култура и умения.

Инвестициите в подкрепа на индустриални паркове са планирани като ключов елемент при планиране и използване на европейски средства на регионално ниво, допълващи подкрепата по линия на НПВУ и националните усилия. Предвижда се индустриалните паркове, идентифицирани като такива със стратегическо национално значение да получат подкрепа по Плана за възстановяване и устойчивост. Индустриалните паркове с фокус върху развитието на регионалната икономика ще бъдат подпомагани по Цел на политиката 1 за мерки за специализирана изследователска и иновационна инфраструктура в подкрепа на предприятията, както и за инвестиции за развитие на иновационния капацитет и растеж подкрепа на предприятия в парковете или във функционална близост до тях.

Планираните регионални инвестиции ще бъдат реализирани чрез прилагането на подхода за интегрирани териториални инвестиции и/или инструмента за Водено от общността местно развитие и ще обхващат цялата територия на страната.

Повишаване на темповете на дигитализация на предприятията и дигитализация на публичните услуги в полза на гражданите и бизнеса

Пандемията от COVID-19 изправи предизвикателство пред функционирането както на бизнеса, така и на публичните системи и разкри някои техни слабости и недостатъци. Недостатъчното ниво на

дигитализация беше едно от тях и със значителен ефект, тъй като реакцията може да бъде много по-бърза и по-ефективна, ако икономиката се характеризира с по-високо ниво на дигитализация. Един от основните уроци на кризата е, че са необходими масирани инвестиции в дигитализация на бизнеса и на публичния сектор.

Цифровизация на предприятията:

Инвестициите са насочени към развитие/въвеждане на дигитални технологии, дигитални решения и програми от Индустрия 4.0 в предприятията съобразно стандартите RAMI 4, подкрепа за подобряване достъпа на МСП до технологии, базирани на ИИ, изчислителен капацитет и облачни платформи; обучение по дигитални умения, свързани с въвеждането на дигитални технологии; инвестиции в киберсигурност и защита на данните в предприятията, създаване на мрежа от цифрови иновационни хъбове в подкрепа на цифровата трансформация на бизнеса.

Цифровизация на публичния сектор в полза на гражданите и бизнеса

Принудителното физическо дистанциране в резултат от разпространението на COVID-19 подчерта важността от изграждане на информационно общество, активно възползващо се от възможностите, които дигиталните технологии предоставят. Това извежда на преден план нуждата от ускорение и финализиране на дигитализацията на публичните услуги и насърчаване и поддържане на адекватна цифрова среда за осъществяване на бизнес

В съответствие с Европейската стратегия за данните през следващия период България ще извърши преход към управление, основаващо се на потенциала на данните. Ефективното създаване, съхранение и използване на данни, свързани данни, големи масиви от данни, като основа за развитието на нови технологии и самообучаващи се системи основополагащо за всички сектори, включително кръговата икономика, интелигентната мобилност, енергийната интеграция, здравеопазването, образованието, социалните услуги, транспорта, водата (за къпане, пиене и пречистване на отпадъчни води), научната и развойна дейност и др. Свързаните данни ще са основен източник, който ще захранва цифровата икономика.

Информацията, събирана и обработвана от публичния сектор, следва да бъде използвана и повторно използвана и да създава допълнителни икономически и социални ползи за обществото, науката и бизнеса. Поради това е важно да се предприемат по-нататъшни действия, за да се стимулира събирането/създаването, съхраняването и високоэффективното обработване на данните и тяхната ефикасна и повторна употреба. Основните акценти са върху разширяването на обема и качеството на отворените данни, генерирани и обработвани от държавните институции и бизнеса, и улесняването на споделянето им. Където е възможно, данните ще се предоставят в отворен машинно-четим формат съгласно условията на Директива (ЕС) 2019/1024 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2019 г. относно отворените данни и повторното използване на информация от публичния сектор. За постигане на максимален ефект е възприет подходът за синергия на заложените мерки по структурните фондове с инвестициите в осигуряване на свързаност чрез мрежи с висок капацитет, предвидени в рамките на ПВУ.

Висококачествените публични услуги имат пряк ефект върху конкурентоспособността на българската икономика и привличането на инвестиции. Подобряването на оперативната съвместимост, качеството и достъпността на данните ще стимулират от една страна ползването на услугите от по-широк кръг заинтересовани страни, както и информираното взимане на решения във всички области на социално икономическия живот, а от друга страна ще се създадат условия за преминаване към активни услуги „от началото до края“, при прилагане на принципите, утвърдени в Европейския план за действие за електронно управление, включително „дигитални по подразбиране“, „събиране на данни само веднъж и създаване и повторно използване на данни“, „неприкосновеност на личния живот“, „приобщаване и достъпност“, „отвореност и прозрачност“, „оперативна съвместимост по подразбиране“, „надеждност и сигурност“, „трансгранични по подразбиране“. Трансграничните услуги са в основата на ефективното функциониране на единния пазар, а прилагането им изисква наличие на машинно-четими и оперативни съвместими данни. Поради това ще се обърне внимание на развитието на трансграничните услуги за улесняване трансграничното използване на данни, което ще подпомогне както интеграцията с Европейските пространства на данни, така и прилагането на Регламент (ЕС) 2018/1724 относно Единната цифрова платформа.

Важна част от усилията е насочена към осигуряване на равен достъп до информация, услуги и продукти за всички групи от населението, включително хората в неравностойно положение. В тази връзка всички инвестиции в дигитализацията на публичния сектор ще бъдат напълно съобразени с Директива (ЕС) 2016/2102 относно достъпността на уебсайтовете и мобилните приложения на организациите от публичния сектор, която е транспонирана в българското законодателство със Закона за електронното управление.

Активно ще се използват възможностите на създадените в рамките на програмен период 2014-2020 г. центрове за върхови постижения, центрове за компетентност и София Тех Парк, като научни и научно-приложни хъбове за създаване, използване и популяризиране на съвременни инструменти за обработка на големи масиви от данни и оптимизация на процеси, включително чрез високопроизводителни изчисления (HPC). Ще се търсят възможностите за специализация и тясно сътрудничество на тези центрове в областите изкуствени интелект, машинно обучение, интернет на нещата, виртуална и добавена реалност, киберсигурност.

За извличане на максимални ползи за обществото и бизнеса от цифровата трансформация на публичния сектор са необходими целенасочени инвестиции за осигуряване на надеждна, сигурна и достъпна споделена инфраструктура, както и осигуряване на ефективно и ефикасно използване на информационни ресурси и процеси чрез централизирани и хоризонтални решения за е-управление, което ще допринесе за по-лесен преход към икономика, основана на данни, създаване на добавена стойност и изграждане на приобщаващо цифрово информационно общество.

Отчитайки всичко това, новите инвестиции ще бъдат насочени към:

- мерки за управление на данни (лични, нелични, чувствителни, отворени, пространствени, големи, свързани данни), включително подобряване на наличието, качеството и оперативната съвместимост на данните, създаване на пространства за данни и технологични средства и решения за тяхното управление и функциониране;
- създаване на платформа за интелигентно управление с цел постигне ново и по-високо ниво на управление, базирано на данни, чрез разработване на технологични решения и усъвършенствани приложения (като изкуствен интелект, машинно обучение, суперкомпютри, виртуална и добавена реалност) и прилагане на математически модели за прогнозиране и оценка на ситуацията; експертни системи и системи с изкуствен интелект за подпомагане вземането на решения; системи за координирано планиране и др.;
- развитие на инструментариум за обработка на данни и технологични инструменти за обезличаване на чувствителни данни;
- развитие на капацитета на компетентните органи и организациите, предоставящи достъп до споделени данни (в т.ч. най-съвременни техники и методи, обучения, оборудване, правна регламентация), насърчаване на споделянето и алтруизма на данни;
- Развитие на трансграничните услуги за улесняване на трансграничното използване на данни;
- Провеждане на мащабни кампании, реализиране на различни събития и инициативи за развитие на необходимите дигитални умения за използване на електронните публични услуги, споделяне на данни и популяризиране на възможностите и потенциала за използване и повторно ползване на публичните данни за създаване на иновации и допълнителна стойност за икономиката и обществото;

Обезпечаване на високо ниво на киберсигурност

Цифровите инфраструктури и процеси се превръщат в основен и критичен фактор за управлението и нормалното функциониране на всички ресурси и системи с национално значение, за развитието на конкурентна и иновативна икономика, прозрачно управление и на модерно демократично гражданско общество. Интернет свързаността и скоростта на информационните канали непрекъснато расте, което предоставя нови възможности за отдалечени и облачни услуги, но и нови възможности за мащабно и злонамерено използване, нерегламентирано проникване и манипулиране или извличане на данни и информация. Начините за откриване или блокиране на тези възможности не са традиционни и изискват нова култура на взаимодействие между участниците в киберпространството.

Съвременната икономика не само зависи от, но и се развива в нови направления, свързани с интензивното използване на информационните технологии, софтуерни системи за управление, както и на ефективни процеси, базирани на дигиталните инфраструктури. Веригите за доставки (или веригите за създаване на стойност) работят чрез информационни системи и през интернет. Така към бизнес рисковете се добавят нови, киберрискове с ключово значение, игнорирането на които може да доведе до катастрофални резултати. За да могат гражданите и бизнесът да се възползват пълноценно от предимствата на глобалния цифров свят и единния цифров пазар, киберпространството трябва да е надеждно и сигурно, устойчиво на всякакви деструктивни въздействия.

Сигурността в киберпространството е предизвикателство пред страната, като това е отчетено и в Доклада на ЕК за България от 2019 г. Броят на инцидентите през 2019 г. нараства значително в сравнение с 2017 г. (с приблизително 35%). Засегнатите IP адреси са над 2 200 000 (увеличение над 7 пъти). Нарастването на киберзаплахите налага насочването на общественото внимание към този проблем чрез информация, съвети и образователни инициативи, за да се насърчат бдителността и изграждането на устойчиви навици за превенция от киберзаплахи. Изследванията показват, че 80% от

кибератаките могат да бъдат преодолявани чрез мерки за изграждане на определени навици в обществото при ползването на дигиталните технологии във всекидневието, така че да се сведе до минимум рискът от злонамерена намеса в личното и корпоративно киберпространство.

България е приела необходимата нормативна уредба за транспониране на Директива (ЕС) 2016/1148 относно мерки за високо общо ниво на сигурност на мрежите и информационните системи в ЕС със Закона за киберсигурност. Установена цялостна система на координация и взаимодействие между администрациите, както и правила за докладване на инциденти в киберсигурността, засягащи административните органи и доставчиците на дигитални услуги на национално и европейско ниво. Националната политика за киберсигурност предполага развитие в няколко ключови области: развитие на националната система за киберсигурност и устойчивост; мрежовата и информационна сигурност; засилване на противодействието на киберпрестъпността; киберотбрана и защита на националната сигурност; повишаване на осведомеността, знанията и компетентностите и развитие на стимулираща среда за изследвания и иновации в областта на киберсигурността и международното сътрудничество. Дефинирани са критичните инфраструктури, представляващи особено важна част от националната икономика и общество и основна среда на дейностите по киберсигурност. Постигането на киберустойчивост налага сигурност и надеждност на хардуерните и софтуерни устройства, технологиите, информацията, хората, свързаността и оперативната съвместимост на комуникационните канали, системи и услуги и специфични изисквания към дизайна и реализацията им.

През периода 2021-2027 ще продължи развитието и подобряването на механизми и инструменти за надеждна защита на данните, публичните услуги и националното кибер пространство. Безопасното и широко използване на продукти и услуги, базирани на данни, ще зависи от прилагането на най-високи стандарти за киберсигурност.

Киберсигурността е набор от много комплексни мерки – технологични, организационни, правни, които включват също и разпространение на добри практики, политики за сигурност, квалифициран персонал както в публичния, така и в частния сектор. Новите инвестиции ще бъдат фокусирани върху:

- изграждане на среда за сътрудничество за насърчаване на доверието и сътрудничеството на партньорите в киберсигурността на национално ниво;
- разширяване на функциите на националните Екипи за Реагиране при Инциденти с Компютърната Сигурност (ЕРИКС) до критични секторни структури, чрез създаване на ЕРИКС-ориентирани екипи със специфични компетенции в секторните структури и предприятия;
- изграждане на сигурна среда за киберсигурност и предоставяне на услуги за централизиран мониторинг и защита;
- изграждане на защитено споделяно информационно пространство на електронното управление.

В качествено отношение, **амбициите** в края на програмния период са свързани с:

- подобрен научноизследователски и иновационен капацитет и продуктивност за развитие и интегриране на високи технологии в индустрията, в подкрепа на МСП, създаване на нови продукти, пазари и развитие на регионите;
- изградена научноизследователска и иновационна екосистема, част от паневропейската научноизследователска и иновационна мрежа с висококачествени човешки ресурси, услуги и продукти; увеличен мащаб на екосистемата от стартиращи иновативни предприятия;
- модернизиран академични структури, реструктурирани по направления с растящ потенциал, национална и международна свързаност и потенциал за генериране на нови знания и технологии;
- увеличен дял на ефективните сътрудничества между предприятията и научните организации и висши училища и развита система за трансфер на технологии и комерсиализация;
- намалени регионални и вътрешнорегионални дисбаланси чрез използване на пълния потенциал на регионите и по-добра свързаност и използване на ресурсите на ВУ, научните организации и бизнеса;
- подобрена международна видимост, конкурентоспособност и ефективност на научноизследователската и иновационна система, включително на МСП;
- развити и обучени висококвалифицирани специалисти с интердисциплинарни и дигитални умения, умения за предприемачество и интелигентна специализация, проектна компетентност;
- увеличаване на интернационализацията / експортния потенциал на предприятията;
- нараснал дял на стартиращи предприятия, които създават висока добавена стойност за икономиката и за българския износ;

- нараснал дял на МСП, достигнали и подпомогнати във фаза на растеж, включително бързорастящи предприятия;
- проактивна, адаптивна и открита цифрова публична администрация;
- сигурни, леснодостъпни, персонализирани и мобилни по подразбиране е-услуги, в услуга на гражданите и бизнеса;
- напълно функционираща, свободно достъпна информационна система за научни резултати, данни и услуги, постигнати с публично финансиране;
- достоверни, налични, достъпни, сигурни и оперативно съвместими публични данни и свързани данни, като източник на растеж и иновации в обществото;
- напълно интегрирана национална система за киберсигурност със способности за адаптиране към динамиката на глобалните киберзаплахи и за реакция при мащабни атаки срещу българските информационни ресурси;

В количествено отношение, **амбициите** към края на програмния период са за:

- повишаване на иновационното представяне на страната и преминаване от „възникващ“ иноватор към „умерен“ иноватор;
- нарастване на дела на иновативните предприятия от общия брой предприятия от 27.2 (2016) на 32 (2026);
- нарастване на дела на високотехнологичния износ в общия износ (%), нормализиран индекс) от 0.27 на 0.45;
- нарастване на дела на МСП с пазарни и организационни иновации от 18% на 25%;
- нарастване на международните научни публикации в съавторство с учени от чужбина (нормализиран индекс) от 0.1 на 0.35;
- увеличаване на заявките за патенти към Европейско патентно ведомство на 1 милион население от 4.13 на 10;
- нарастване на броя изследователи на 1 милион население от 1 827 на 2 500;
- достигане средното ниво в ЕС на Индекса за навлизането на дигиталните технологии в икономиката и обществото (DESI) от 36.2 към момента;
- достигане ниво от 50 на измерение „Внедряване на дигитални технологии“ на DESI от 18 към момента;
- достигане ниво от 70 на измерение „Цифрови обществени услуги“ на DESI от 51.5 към момента;
- достигане ниво от 75 на Индикатора за добро управление на Световна банка, от 59.84 (2017);
- достигане средното ниво в ЕС на Стълб „Индекс за онлайн услуги“ (OSI) на Индекса за развитие на електронното управление на ООН (EGDI), от 0.7639 към момента

С инвестициите по ЕФРР ще бъде осигурена **допълняемост на реализираните политики с национални средства**, както следва:

- изграждане и поддържане на научноизследователската инфраструктура съгласно Националната пътна карта за научна инфраструктура;
- развиване на Българския облак за отворена наука, надграждане на националното хранилище за отворена наука, изграждането на институционални хранилища във всички региони и свързването им с Европейския облак за отворена наука;
- национални програми по подобие на „Петър Берон“, „НИЕ“ и „Вихрен“ за развитие на висококачествен човешки потенциал чрез привличане на водещи изследователи от чужбина и у нас да основат и развият лаборатории и екипи на най-високо научно и технологично ниво;
- проекти на Националния иновационен фонд, Фонд „Научни изследвания“ и Програма „ТехноСтарт“ за стартиращи предприятия;
- национални политики, основани на Новата европейска индустриална стратегия и Стратегията относно МСП за устойчива и цифрова Европа;

Цел на политиката 2: По-зелен, нисковъглероден преход към икономика с нетни нулеви въглеродни емисии и устойчива Европа чрез насърчаване на чист и справедлив енергиен преход, зелени и сини инвестиции, кръгова икономика, смекчаване на последиците от изменението на климата и приспособяване към тях, превенция и управление на риска и устойчива градска мобилност

Интервенциите по тази цел на политиката (ЦП) ще допринесат за устойчиво управление и използване на природните ресурси, позволяващо задоволяване на нуждите на икономиката и обществото, при запазване на екологичната устойчивост. Реализацията на планираните интервенции ще е от критично значение за приноса на страната в изпълнението на амбициозните цели на европейско ниво, зададени със Зелената сделка.

Европейската зелена сделка поставя амбициозна цел за трансформиране на икономиката на ЕС за устойчиво бъдеще и поставя рамката за формулиране на пътища за постигане на неутрална по

отношение на климата и кръгова икономика най-късно до 2050 г. В този контекст България се ангажира да използва фондовете на Споразумението за партньорство по начин гарантиращ максимално въздействие за: доставка на чиста, достъпна и сигурна енергия; ускоряване на преминаването към устойчива и интелигентна мобилност; мобилизиране на индустрията за чиста, кръгова и синя икономика; вълна за обновяване - изграждане и обновяване по енергийно и ресурсно ефективен начин; амбиция за нулево замърсяване за околна среда без токсични вещества; запазване и възстановяване на екосистемите и биоразнообразието, региони и градове устойчиви на въздействията от изменението на климата и други, в съответствие със специфичните инициативи в рамките на Зелената сделка. Освен това България ще използва фондовете за мобилизиране на научни изследвания и насърчаване на иновациите в областта на устойчивостта. България се ангажира да вземе предвид принципа „Да не се нанася значителна вреда“ в своите инвестиции по всички цели на политиката. Като се има предвид, че целите на Европейската зелена сделка могат да бъдат постигнати единствено без никой да бъде изоставен и по един справедлив и приобщаващ начин, България ще подкрепи най-уязвимите на социалните и икономически последици от прехода, напр. чрез преквалификация и повишаване на квалификацията.

Националните приоритети за справяне с екологичните предизвикателства са в областта на кръговата и синята икономика, енергийната ефективност, водоснабдяването и канализация, чистия въздух, превенцията на риска от бедствия и биологичното разнообразие.

Устойчивото използване и управление на ресурсите е условие за подкрепа на прехода към кръгова икономика, за да се съобразят с нуждите, определени в Стратегията и Плана за действие за преход към кръгова икономика 2021-2027 г., и други съответни стратегически документи, включително в рамките на инициативата Нов Европейски Баухаус. Преходът към модели на кръгова икономика за секторите на синята икономика, във всички сектори включително рибарството, цели да гарантира защитата и устойчивостта на морската екосистема, да се насърчи производството, управлението и споделянето на знания за морската и крайбрежната околната среда за ефективен мониторинг и наблюдение на околната среда да се преодолее замърсяването на морето и пластмасовите отпадъци в синхрон с целите на Зелената сделка.

Сътрудничеството с Общата морска програма за Черно море е много важно, по-специално приемането на модели на кръгова икономика за секторите на синята икономика, не само за рибарството, за да се гарантира защитата и устойчивостта на морската екосистема, да се насърчи производството, управлението и споделяне на морска и крайбрежна екологична информация за ефективен мониторинг и наблюдение на околната среда и за справяне със замърсяването на морето и пластмасовите отпадъци, за да се допринесе за целите на Зелената сделка.

В съответствие с Рамковата директива за морска стратегия България се ангажира да постигне добро екологично състояние на черноморските води. В тази връзка България ще използва средствата на ЕФМДРА за извършване на операции по събиране на отпадъци и изгубени риболовни уреди. Тези действия ще бъдат подкрепени от повишаване на осведомеността сред публичните власти и гражданите чрез кампании и ще бъдат включени действия за предотвратяване и намаляване на замърсяването на морето от риболова и аквакултурите. За запазване на морското биоразнообразие България планира действия, насочени към опазване на екологичното състояние на морската среда.

По отношение на ресурсната ефективност през периодите 2007-2013 и 2014-2020 г. се предоставя подкрепа за постигане на целите за 2020 г. относно управлението на битовите отпадъци и регионалното управление на отпадъците. През програмния период 2007 -2013 г. беше подкрепено изграждането на 19 интегрирани системи за управление на отпадъците, а през 2014-2020 г. бяха предоставени финансови ресурси за инвестиции в още 17 региона. За част от регионалните системи, определени в Националния план за управление на отпадъците, се изисква подобряване на съществуващата инфраструктура с оглед постигане на целите до 2030 г. Подкрепа за тази цел ще бъде предоставена през периода 2021-2027 г. в съответствие с принципа за регионално управление на отпадъците, който е добра практика от двата програмни периода.

Ще се финансират и мерки, водещи до „затваряне на кръга“ на жизнения цикъл на продуктите – от производството и потреблението до управлението на отпадъците – с цел подпомагане на прехода към кръгова икономика, за да се отговори на нуждите, определени в Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика 2021-2027 и други съответни стратегически документи. Основната подкрепа на жизнения цикъл на продуктите е насочен към МСП. По отношение на управлението на отпадъците общините ще подобрят своите системи за управление на битовите отпадъци, вкл. по отношение на рециклирането на отпадъци. Подкрепа за постигане на целите за рециклиране се планира и за фирми, които извършват единствено дейности по рециклиране. Ще се подкрепят също

инвестиции за подобряване управлението на отпадъците в предприятията, генерирани от собствено производство. В допълнение подкрепя се предоставя и за предприятията за предварително третиране на отпадъци, като част от сектора на рециклирането.

Предварителната оценка проучи възможностите за използване на финансови инструменти в тази област и достигна до заключението, че дейностите са подходящи за прилагане на ФИ, като по този начин ще се подобри усвояването на средствата.

Мерките в областта на кръговата икономика и ефективното използване на ресурсите ще бъдат приложени в съответствие с идентифицираните нужди в Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика 2021-2027, докато мерките за управление на отпадъците ще бъдат в съответствие с Националния план за управление на отпадъците 2021-2028. Разработването и въвеждането на иновации в областта на кръговата икономика ще бъде подкрепено в съответствие с Иновационната стратегия за интелигентна специализация 2021 – 2027 г. Подкрепата ще се фокусира върху мерки като:

- Насърчаване на ефективното използване на ресурсите по време на целия жизнен цикъл на продуктите – проектиране, производство, потребление, управление на отпадъците;
- Подкрепа за предприятията за въвеждане на нисковъглеродни, ресурсно и енергоефективни технологии, в т.ч. безотпадни технологии, редуциране на количествата отпадъци, генерирани в процеса на производство, развитие на индустриална симбиоза, използването на алтернативни суровини, рециклирани материали като суровини, поправка и повторна употреба на продуктите и др.;
- Предотвратяване образуването на битови отпадъци – мерки по отношение образуването на отпадъци и такива, свързани с фазата на потребление и употреба;
- Подобряване на степента на рециклиране, вкл. чрез осигуряване на задължително разделно събиране на рециклируемите фракции;
- Разработване и популяризиране на продукти, материали и услуги, по-устойчиви и подходящи за дълготрайно използване и по-лесни за рециклиране, както и модернизация на производството във връзка с новите изисквания към продуктите;
- Инвестиции в развитието на инфраструктурата, свързана приоритетно с управление на битовите отпадъци с фокус върху рециклиране и разделно събиране, за постигане на целите за 2030 г. за рециклиране и намаляване количествата на депонираните битови отпадъци;
- Повишаване на осведомеността относно практиките и поведението във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика и ресурсната ефективност, вкл. Популяризиране на идеята за чисто, безопасно за здравето и свободно от пластмаса Черно море.

Ще продължат и усилията за намаляване на **енергийната интензивност** на икономиката чрез изпълнението на мерки, насочени към подобряване на енергийната ефективност в предприятията. Интервенциите ще бъдат съобразени и ще допринасят за изпълнението на стратегическите цели и приоритети съгласно Интегрирания план в областта на енергетиката и климата на България за 2021-2030 г. Основните интервенции за предприятията ще обхващат:

- Мерки за енергийна ефективност в предприятията въз основа на препоръки от енергиен одит;
- Въвеждане и сертифициране на системи за енергиен мениджмънт и за мониторинг и контрол на енергопотреблението;
- Осигуряване на интегриран подход за фокусирано и координирано прилагане на мерки за енергийна ефективност във всички икономически сектори;
- Мерки за подобряване на условията за развитие на водородните технологии и механизмите за производство и доставка на зелен (възобновяем) водород.

Мерките се допълват от интервенции в рамките на ЦП 5 по отношение на енергийната ефективност на сградния фонд, по специално на публични и жилищни сгради. Те ще бъдат допълнени и от мерките по ЦП 2, насочени срещу замърсяването на атмосферния въздух и по-конкретно подмяната на отоплителни уреди на твърдо гориво с алтернативни източници на отопление, които наред с подобряването на качеството на атмосферния въздух ще допринесат и за повишаване на енергийната ефективност на българските домове.

В областта на политиките по околна среда основно място заема **интегрираното управление на водите**, насочено към опазване и подобряване състоянието на водите и постигане и поддържане на добро количествено, химично и екологично състояние на водните тела в България и на околната среда в морските води. Към 2020 г. в България има 332 агломерации, 99 от които с над 10 000 е.ж.. През програмните периоди 2007-2013 и 2014-2020 интервенциите бяха насочени към развитие на ВиК инфраструктурата с цел за постигане на съответствие с Директива 91/271/ЕИО (по отношение на събирането и пречистването на отпадъчните води) и Директива 98/93/ЕО (по отношение на водоснабдяването). Бяха подкрепени мерки за управление на речните басейни съгласно разработените

Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) и този подход ще се прилага и в периода 2021-2027 г. Постигнатият прогрес се дължи на активното сътрудничество в рамките на проекта за създаване на Обща среда за обмен на информация (Common Information Sharing Environment. - CISE). CISE ще позволи да се събират данни относно морската среда, както и данни за насърчаване на наблюдението и сътрудничеството. Инвестициите през периода 2021-2027 г. са определени в рамките на Националния инвестиционен план за водоснабдяване и канализация и за да бъдат подобрени постигнатите през периода 2014-2020 г. резултати, те ще бъдат насочени към:

- Подобряване на водоснабдяването и събирането и пречистването на отпадъчните води, като инвестициите ще се извършват в съответствие с разработените регионални прединвестиционни проучвания при спазване на принципа „един консолидиран регион – един регионален воден оператор – един РПИП – един проект“;
- Изграждане и реконструкция на инфраструктура за събиране и пречистване на отпадъчни води в агломерациите с над 10 000 екв. ж., с цел постигане на съответствие с изискванията на Директива 91/271/ЕИО.;
- Изграждане и реконструкция на водоснабдителна инфраструктура за постигане на съответствие с Директива 98/83/ЕО и Директива (ЕС) 2020/2184, допринасяща за намаляване на водните загуби във водоснабдителната мрежа;
- Подкрепа за разработване на ПУРБ за защита на качеството на питейната вода, фокусирана върху Директива 98/83/ЕО [Директива (ЕС) 2020/2184], установяване на защитени зони.

Въз основа на извлечените поуки от периода 2014-2020 г. и при отчитане на финансовия капацитет на бенефициентите, като мерки, които да допринесат за подкрепата, се планира: насърчаване на прилагането на финансови инструменти (ФИ) наред с безвъзмездните средства, отчитайки естеството на „генериращите приходи“ проекти, и с цел гарантиране на равен достъп до инфраструктурата на околната среда; рециклирани средства от прилагането на финансови инструменти през програмния период 2014-2020 г.

По отношение на **замърсяването на въздуха** фокусът ще е върху замърсяването с фини прахови частици което ще се адресира с мерки, насочени към двата основни източника на замърсяване - битовото отопление и транспорта. Мерките ще допринесат и за изпълнението на целевите нива за полиароматни въглеводороди. През 2014-2020 пилотният характер на мерките и ограниченият финансов ресурс наложиха интервенции в ограничен брой общини, свързани с подмяната на отоплителни уреди на твърдо гориво и подмяна на превозните средства на обществения транспорт с екологосъобразни превозни средства. С цел постигане на съответствие с нормите за ФПЧ10 и ФЧП2.5 съгласно изискванията на Директива 2008/50/ЕО, след 2021 г. ще продължи изпълнението на мерки за намаляване количествата на замърсители и справяне с основните източници на замърсяване. Основни области на интервенция ще бъдат:

- Подмяна на индивидуални отоплителни устройства на твърдо гориво с алтернативни източници на отопление.
- Въвеждане на „Зони с ниски емисии“. Фокусът ще бъде към общините с нарушено качество на атмосферния въздух;
-

Мерките по отношение намаляване нивата на замърсяване на въздуха ще бъдат надграждащи и ще допълват интервенциите в рамките на проект LIFE17 IPE/BG/000012 – LIFE IP CLEAN AIR „Българските общини работят заедно за подобряване на качеството на атмосферния въздух“. Постигнатите резултати по този проект и по ОП „Околна среда 2014-2020“ за подмяна на отоплителни устройства на твърдо гориво, са стимул за жителите в общините с нарушено качество на атмосферния въздух за преминаване към алтернативни източници на отопление. Натрупаният опит и извлечените уроци ще бъдат използвани за по-ефективно планиране и реализиране на мерките в програмния период 2021-2027 г. В допълнение, подмяна на отоплителни устройства на твърдо гориво ще допринесе за намаляване на емисиите на CO₂. Алтернативното отопление ще изключи изкопаемите горива, с изключение на подмяната на печки на въглища с котли/отоплителни системи на газ, когато това е оправдано. За целите на качеството на въздуха, използването на дървесина може да се допусне единствено за енергийно бедни домакинства и уязвими групи. Мярката ще допринесе така също и до енергийна ефективност на домовете. В допълнение, тези мерки ще бъдат комбинирани с интервенции по ЦП 5, свързани със зелена инфраструктура в градовете и мерки за подобряване качеството на атмосферния въздух.

По отношение замърсяването от транспорта фокусът ще е насочен към намаляване използването на високоемисионни моторни превозни средства. Принос към тази политика ще имат осъществяваните на базата на интегрирани териториални стратегии за развитие в рамките на интегрирания териториален подход по ЦП 5 мерки за насърчаване на мултимодална устойчива градска мобилност и развитие на градската среда, вкл. подмяна на състава на публичния транспорт, развитие на инфраструктура за

алтернативни видове транспорт, изграждане/монтиране на станции за зареждане на електрически превозни средства, системи за управление на движението с цел намаляване на задръстванията. Тези мерки, прилагани в съответствие с Планове за устойчива градска мобилност (ПУГМ), ще насърчават използването на обществения транспорт за сметка на частните автомобили.

Акцент на интервенциите ще остане и управлението на **риска от бедствия**. През 2014-2020 г. финансовият ресурс е насочен изцяло към риска от наводнения и свлачища. Подкрепят се мерки от Плановите за управление на риска от наводнения, а инвестициите по отношение на свлачища са ограничени единствено до най-неотложни такива. През периода 2021-2027 г. се предвижда да се надгради постигнатото досега чрез продължаване изпълнението на мерки, свързани с превенция, защита и реагиране при наводнения. Приоритет ще бъде даван на мерки за изграждане на зелена инфраструктура с цел да бъде осигурена висока степен на защита на населението чрез прилагане на екологосъобразни мерки, щадящи околната среда и предлагащи алтернативи на стандартните решения. Там, където това не е приложимо, ще се насърчава прилагането на холистичен подход чрез инвестиции в подобни екосистемно-базирани решения в комбинация със сива инфраструктура. В съответствие с националните стратегически документи (Планове за управление на риска от наводнения) фокусът ще бъде насочен към районите със значителен потенциален риск от наводнения, идентифицирани в програмите от мерки на национално ниво. Изпълнението на инфраструктурни мерки, допринасящи за управление на рисковете от неблагоприятни геодинамични процеси (свлачищни, срутищни, ерозионни, абразионни). Ще бъде осигурено финансиране и за действия, насочени към повишаване на нивото на защита на човешкия живот, вкл. във връзка с безопасността по пътя, предприемайки мерки във връзка с неблагоприятни геодинамични процеси в и извън градските зони и покрай мониторинговите системи на пътищата. Съобразявайки анализите на национално ниво (Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие към нея и Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.), отчитащи повишен риск от природни бедствия с различен характер, след 2021 г. е планирана подкрепа на мерки за предотвратяване на рисковете горски пожари. В допълнение мерките ще бъдат ориентирани и към идентифицираните ключови рискове (оценени в съответствие с чл. 6, ал. 1 от Решение № 1313/2013/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година относно механизъм за гражданска защита на Съюза). Основните области на намеса трябва да отговарят на анализа и нуждите, посочени в Националния план за управление на риска от бедствия и ще бъдат фокусирани върху:

- Подобряване превенцията на риска от екстремни явления чрез ранно прогнозиране, моделиране и предупреждение – осигуряване наличието на анализи, данни и модели, идентифициращи нуждите и бъдещите заплахи в резултат на климатичните промени; нарастване на дела на населението с достъп до ранно предупреждение и информация, която подобрява нивото на подготвеност за реагиране;
- Подобряване управлението на риска от природни бедствия (наводнения, съответно засушавания, горски пожари) -подобряване на устойчивостта чрез осигуряване на технически капацитет на отговорните сили на национално ниво за реагиране на място в случай на риск от природни катаклизми; повишаване информираността и подготвеността на населението за реакция при риск от бедствие; насърчаване провеждането на информационни и обучителни кампании.
- насърчаване прилагането на зелени мерки и екосистемно-базирани решения, насочени към превенция и защита от наводнение с приоритет на тези, идентифицирани в националните стратегически документи;
- въвеждане на съвременни методи и технологии за подпомагане управлението на риска от природни бедствия – насърчаване използването на методи и технологии за дистанционен мониторинг и разпознаване на тези рискове, управление на неблагоприятните геодинамични процеси.

Ще продължат и мерките за опазване, поддържане и възстановяване на екосистемите и присъщото им **биологично разнообразие**. През периода 2014-2020 г. средствата от ЕСИФ в сектора са насочени изцяло към мрежата Natura 2000. Предвид генерираното забавяне при въвеждане на управленския подход, през 2021-2027 трябва да продължат усилията за осигуряване на ефективно управление на защитените зони. С приемане на измененията в Закона за биологичното разнообразие от Народното събрание на Р България ще бъдат осигурени предпоставките за законодателно установяване на органите за управление. Органите ще бъдат отговорни за разработването на териториални планове за управление на защитените зони, с активното участие на всички ангажирани страни (собственици, администрация, научна общност, неправителствен сектор и други). Детайлността в плановите ще гарантира по-добро планиране и изпълнение на същинските консервационни мерки, заложи в Националната

приоритетна рамка за действие за Натура 2000. В тази връзка, основни области на интервенции ще бъдат:

- Изпълнение на конзервационни / възстановителни мерки за подобряване / поддържане на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания, насочени към мрежата Натура 2000;
- Обезпечаване на ефективното и ефикасно управление на мрежата „Натура 2000“ чрез изграждане на капацитет на ангажираните страни за ефективно участие в този процес, разработване на Планове за управление на защитени зони;
- Мерки за защита/опазване/възстановяване на екосистемите и присъщото им биоразнообразие извън Натура;
- Научно съпровождане на дейности по биоразнообразие.

Част от екологичните приоритети, насочени към адресиране на специфични нужди на местно равнище (идентифицирани в регионалните териториални стратегии) и предполагащи партньорски подход за постигане на цялостни резултати, ще се изпълняват чрез интегрирано териториално развитие.

Видовете дейности по линия на ЕФМДР трябва да допринасят за постигането на целите, заложи в Общата политика в областта на рибарството, чрез изграждане на модерен, ресурсно-ефективен и отговорен сектор на рибарството във връзка с ангажиментите по Зелената сделка, Стратегията за биологично разнообразие и Стратегията „От фермата до трапезата“, като изпълнението им ще бъде насочено в няколко посоки:

- Насърчаване на устойчивото рибарство и опазването на водните биоресурси в Черно море в съответствие с ОПОР на ЕС и ГКРСМ чрез:
  - укрепване на икономически, социално и екологично устойчиви риболовни дейности и структуриране на сектора;
  - прилагане на действия в контекста на постигане на целите, заложи в стратегията за биологично разнообразие на околната среда в морските води, осигуряване на устойчиво използване на риболовните ресурси, по-конкретно в областите на интервенция по Натура 2000;
  - насърчаване на адаптирането на риболовния капацитет към възможностите за риболов и допринасяне за постигането на справедлив жизнен стандарт в случай на дадено временно преустановяване на риболовните дейности;
  - насърчаване на ефективен контрол в областта на рибарството и на надеждни данни за вземането на решения, основани на знанието;
  - допринасяне за опазването и възстановяването на водните екосистеми, включително мониторинг и съхранение на чувствителни видове, в т.ч. и интервенции за околната среда в морските райони по Натура 2000;
  - Преференциален подход по отношение на дребномащабната крайбрежна флота.
  - Дейности за повишаване на осведомеността относно практиките във връзка с устойчивото потребление, кръговата икономика и ресурсните дейности, вкл. популяризиране на идеята за чисто, безопасно за здравето и свободно от пластмаса Черно море. Развитие на умения за използване на възобновяеми морски ресурси (включително отпадъци от водорасли или морски дарове) за иновативни продукти и подходи за кръгова икономика.
  - Обучение на производители на аквакултури, специално за отглеждане на видове на ниско трофично ниво, преминаване към органична аквакултура, методи за производство на аквакултури с ниско въздействие върху околната среда и хуманното отношение към животните и по-добра ефективност
- Насърчаване на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите, преработката и маркетинга на продукти от риболов и аквакултури чрез:
  - подкрепа за прилагането на Насоките на ЕС за аквакултурата, за да се помогне на сектора на аквакултурата да стане по-конкурентоспособен, иновативен и устойчив и да се подобри екологичните и климатичните резултати.
  - Насърчаване на устойчиви дейности, свързани с аквакултурите, в това число аквакултури, предоставящи екологични услуги, както и защита на здравето на животните и хуманното отношение към тях, в съответствие с Рамковата директива за водата и постигането на добър екологичен статус; Насърчаване на предлагането на пазара, качеството и добавената стойност на продуктите от риболов и аквакултури, както и преработването на тези продукти, в това число постигането на целите на ОПОР, както е предвидено в член 35 от Регламент (ЕС) № 1380/2013, включително на плановете за производство и предлагане на пазара, описани в член 28 от Регламент (ЕС) № 1379/2013.

- Укрепване управлението на Черно море и създаване на предпоставки за неговата безопасност, сигурност и чистота. Подпомагането ще бъде насочено към устойчивото стопанисване на морето чрез насърчаване на знанията за морската среда, морското наблюдение и сътрудничеството. България е активен участник в проекта за създаване на Обща среда за обмен на информация (Common Information Sharing Environment. - CISE). Този проект ще бъде полезен за събиране на данни за околната среда в морските води и за насърчаване на наблюдението и сътрудничеството.

Очаква се интервенциите да допринесат за постигане на следните **резултати**:

- нарастване на дела на предприятията с въведени нисковъглеродни, енерго и ресурсно ефективни технологии;
- принос за постигането на общата кумулативна цел за енергийни спестявания за периода 2021-2030 и междинна цел за 2027 г. 562.5 ktcoe (съгласно ИНПЕК);
- принос за увеличаване към 2030 г. на дела на подготовката за повторна употреба и рециклирането на битови отпадъци най-малко до 60%;
- принос за постигането на целта за рециклиране на най-малко 70% от теглото на всички отпадъци от опаковки;
- нарастване на дела на населението, свързано с поне вторично пречистване на отпадъчни води, до 78%;
- повишаване с 15% на съответствието с изискванията на директивата за пречистване на градските отпадъчни води;
- намаляване дела на населението, живеещо при нива на замърсяване с ФПЧ10 и ФПЧ2.5 над допустимите норми, с поне 50% спрямо 2017¹⁰;
- 92 броя оценки, показващи запазено или подобро природозащитно състояние на видовете и типовете природни местообитания, предмет на опазване в мрежата Натура 2000¹¹;
- намаляване дела на населението, живеещо в риск от бедствия (наводнения, пожари, неблагоприятни геодинамични процеси), с поне 35%;
- икономически устойчив риболов, базиран на синя икономика;
- устойчива експлоатация на рибните ресурси в Черно море; -
- подкрепа при постигането на целите на Стратегията за биологично разнообразие и От фермата до трапезата по отношение на секторите на синята икономика ;
- устойчиви и икономически жизнеспособни дейности, свързани с аквакултурите, преработката и предлагането на пазара;
- принос за постигане на целите на Общата морска програма за Черно море;
- Принос за прилагането на Директива 2014/89/ЕС – Морско пространство планиране.

Политиките за адаптация към изменение на климата ще се допълват с интервенциите по ЦП 3 в областта на транспортната свързаност, насочени към увеличаване дела на железопътния транспорт, модернизация на пътната инфраструктура за осигуряване оптимални скорости на движение при оптимален режим на движение на автомобилните двигатели, внедряване на иновации при използваните материали и технологии в строителството, развитие и увеличаване на дела на екологосъобразните видове транспорт, насърчаване на оптималния баланс в използването потенциала на различните видове транспорт, чрез прехвърляне на превози към по-екологичните видове (железопътен, воден), изграждане и подобряване качеството на зелена инфраструктура и зелени проходи.

Инвестициите по ЕФРР и КФ **ще се допълват с интервенциите**, финансирани с национални средства за:

- подобряване на събирането на географски свързана информация за дифузните източници на замърсяване, с цел ефективно планиране на мерки при източника на замърсяване, както и по-коректно прилагане на принципа „замърсителят плаща“ към различните източници на замърсяване в селското стопанство;
- водоизточници за питейни води от подземни води;
- мерки за намаляване на замърсяването на води от пестициди и други химикали, използвани в селското стопанство;
- предвиждане на мерки за промяна на отглежданите култури с по-сухолюбиви в райони с недостиг на вода и риск от засушаване, въвеждане на водоспестяващи технологии за

¹⁰ Индикаторът ще бъде допълнително прецизиран по отношение на базисната година.

¹¹ Индикаторът е индикативно остойностен на база работен проект на Националната приоритизирана рамка за действие, нотифициран пред ЕК през м. август 2020 г. за стартиране на технически преговори по одобрението на документа.

напояване, намаляване на загубите на вода от пренос на вода за напояване чрез изградените ХМС и други;

- специфични мерки за подобряване на състоянието на водите, насочени към възстановяване на естественото състояние на речното легло и подобряване на надлъжната свързаност на речното течение и свързаните с води екосистеми в повърхностните водни тела, при които е установено по-ниско от добро екологично състояние, поради нарушаване на хидроморфологичните условия;
- намаляване/прекратяване заустването на замърсяващи вещества от настоящи и минали промишлени и минни дейности, новопоявили се замърсяващи вещества, фармацевтични вещества, включително извършване на проучвания за попълване на празнини в данните относно замърсяването както от производствените отпадъчни води, така и от канализационните системи на населените места;
- подкрепа на мерки, насочени към намаляване замърсяването на атмосферния въздух от индустриални източници, съобразявайки принципа „замърсителят плаща“ чрез прилагането на най-добри налични техники и изпълнение на условията в комплексното разрешително или в решението по ОВОС;

Цел на политиката 3: По-добре свързана Европа чрез подобряване на мобилността и регионалната свързаност на ИКТ

Инвестициите по тази цел на политиката ще са насочени към осигуряване на предпоставки за повишаването на конкурентоспособността на икономиката чрез подобряване на транспортната свързаност и достъпност както и осигуряване на адекватна транспортна инфраструктура като ключов елемент от бизнес средата. Посредством предвидените инвестиции ще се допринесе за постигане на интегрирана, конкурентоспособна и устойчиво развита транспортна система, отговаряща на икономическите, социалните и екологичните потребности, която да създава необходимите предпоставки за подобряване на мобилността на хора и стоки, което от своя страна ще насърчи развитието на вътрешния пазар и конкурентоспособността, както и териториалното, икономическо и социално сближаване и опазването на околната среда. Интервенциите ще се осъществяват при ползване на научените уроци от миналия и настоящия програмен период за осигуряване на достатъчна зрялост на проектите, включително чрез консултантска помощ, например от JASPERS, и подготовка на алтернативни проекти, които допринасят за постигане на целите на националните и европейски политики в сектора.

Тези намерения ще бъдат постигнати чрез изпълнение на специфични приоритети за периода 2027/2030 г., а именно:

- модернизация на инфраструктурата с фокус върху Трансевропейската транспортна мрежа и по-специално коридор „Ориент/Източносредиземноморски“, както и върху намаляване на разликите в развитието на регионите в България чрез изпълнение на проекти в Северна България. Интервенциите се основават на икономическа оценка на планираните инвестиции, подкрепена с актуален анализ на търсенето и транспортен модел, съобразяващ очакваното въздействие от отварянето на пазара на железопътните услуги.
- Намаляване на вредните ефекти от транспорта върху околната среда и човешкото здраве – Зелената сделка очертава основните области, допринасящи за декарбонизацията на транспорта, а именно:
  - Железопътен транспорт – с фокус върху дигитализацията в сектора, повишаване на енергийната ефективност, закупуване на нов подвижен състав с високи екологични показатели, внедряване на системи за безопасност и сигурност;
  - Интермодален транспорт – чрез изпълнение на пакет от мерки за подкрепа на развитието на интермодални транспортни вериги, в които преобладават екологичните видове транспорт (комбиниран транспорт);
  - Воден транспорт – не само чрез развитие на пристанищната инфраструктура и изграждане на ефективни връзки с пътната и железопътната система на страната, но и чрез продължаващо внедряване на системи за безопасност, намаляване на замърсяването и подобряване на навигацията, както и осигуряване на условия за целогодишно корабоплаване по река Дунав. Това действие ще допринесе и за устойчивите политики на синята икономика чрез подобряване на мобилността и възможностите за по-бърза и по-безпрепятствена взаимовръзка между икономиката и гражданите чрез морския транспорт и пристанищата;
  - Сътрудничество в рамките на Общата морска програма за Черно море чрез дейности за намаляване на емисиите от морския транспорт, мултимодалния транспорт и др.;

- Електромобилност – насърчаване развитието на зарядна инфраструктура за електромобили, както и развитието на пазара на електромобили;
- Хоризонтални мерки за справедливо отразяване на екологичното въздействие на отделните видове транспорт – с акцент върху по-ефективното прилагане на принципа „замърсителят/потребителят плаща“ и възстановяване на първоначалните нива на таксите в Тол системата; преференции за използването на комбиниран транспорт, създаващ благоприятни условия за закупуване и използване на електромобили и др. Железопътният и интермодалният транспорт трябва да се конкурират равнопоставено с пътния транспорт. Внедряване на иновации при използваните материали и технологии в строителството; развитие и увеличаване на дела на екологосъобразните видове транспорт; изграждане и подобряване качеството на зелена инфраструктура и зелени проходи.
- Подобряване на пътната безопасност чрез прилагането на мерки, произтичащи от тематичните направления и цели на Националната стратегия за безопасност на движението по пътищата в Република България за периода 2021 – 2030 г., основно в областта на човешкия фактор, пътната инфраструктура, превозните средства и контрола.

По отношение на **железопътната инфраструктура** ще продължат усилията за изграждане на интегрирана и оперативна съвместима железопътна мрежа на територията на страната като част от Трансевропейската железопътна мрежа, съгласно стандартите, предвидени в Регламент 1315/2013 относно насоките на Съюза за развитието на трансевропейската транспортна мрежа. Експлоатационните параметри на железопътната инфраструктура ще бъдат подобрени в съответствие с търсената в страната услуга и изискванията за безопасност. За да се постигне по-високо качество на железопътните услуги и увеличаване на дела на превозените пътници и товари, тези мерки ще бъдат допълнени с дейности за подобряване на техническите параметри на подвижния състав, включително чрез закупуване на нов енергийно ефективен и ниско емисионен подвижен състав за нуждите на пътническия железопътен транспорт. Чрез изграждането на връзки с железопътните транспортни мрежи на съседните държави ще бъде адресирана и съществуващата недостатъчна интеграция на националната железопътна мрежа в европейската железопътна система, което отваря възможности за икономическото развитие на страната, включително транс-граничното сътрудничество. Планираните направления на интервенции са българо-сръбска граница – София – Пловдив, с което да се завърши изцяло железопътният коридор от турската граница до сръбската граница; София – Радомир – Гюешево – граница с Република Северна Македония; граница с Румъния – Видин – София, граница с Румъния – Русе – Каспичан, Карнобат – Синдел, София – Кулата – граница с Гърция.

Усилията за подобряване на качеството на **пътната инфраструктура** в страната, както и за осигуряването на по-ефективни транспортни услуги, ще бъдат продължени. Приоритет ще бъде навременното изграждане на Трансевропейската пътна мрежа, включително доизграждането на магистрални пътища по най-важните направления на страната. В следващите години фокусът ще бъде доизграждането на автомагистралните връзки в Северна България, с оглед на повишаването на пътната безопасност в тази част на страната и осигуряването на условия за преминаването на трафика от/към Варна (АМ Хемус) и в посока север – юг по направленията Дунав мост 1 – Русе – Велико Търново – тунел под Шипка – Южна България и Дунав мост 2 – Видин – София – Южна България. Интервенции ще бъдат насочени и към подобряване на качеството на пътищата, с фокус върху пътищата от най-висок клас, както и върху подобряване на свързаността и достъпността до Трансевропейската транспортна мрежа и важни икономически центрове (обекти на транспортната инфраструктура, индустриални зони и др.), посредством строителство, реконструкция и рехабилитация на пътни връзки. Развитието на **водния транспорт** ще продължи с изпълнението на проекти за зелени пристанища и зелено корабоплаване, подобряване на достъпа, дигитализация на услугите и модернизация на съществуващата инфраструктура (основно чрез схеми на публичното частно партньорство). Подобрените пристанищни връзки с пътната и железопътната мрежа и внедряването и разширяването на обхвата на предоставяните дигитални услуги ще позволят по-добра интеграция на морския и вътрешния воден транспорт с други видове транспорт като част от общите логистични вериги. Цифровизацията на морския транспорт ще се подкрепя чрез разширяване на сътрудничеството в рамките на Общата морска програма за Черно море по отношение на интелигентната свързаност. Изграждането на съоръжения за приемане на отпадъци в пристанищата ще допринесе за постигането на целите на синята икономика за устойчива експлоатация на морските ресурси. В съответствие с целите за въглеродния неутралитет се предвиждат няколко действия: разгръщане на инфраструктура за алтернативни горива в пристанище Бургас и пристанище Варна, въвеждане на транспорт, използващ водород за гориво, в пристанище Бургас, производство на зелена енергия в пристанище Видин и др.

Акцент на интервенциите ще продължи да бъде насърчаване на **интермодалния транспорт** и подобратата интеграция на отделните видове транспорт като средство за подобряване на общата ефективност на системата и за ускоряване на разработването и внедряването на иновативни транспортни схеми и технологии. Ще продължат усилията за подобряване на състоянието на наличната инфраструктура за комбинирани превози, която не отговаря на изискванията за извършване на модерни претоварни и превозни дейности. Мерки ще бъдат предприети и за изграждането на действащи директни оперативни/логистични връзки между железопътния, речния и морския транспорт с основните индустриални зони и по основните транзитни пътни направления, както и подобряването на техническото състояние на ж.п. линиите и съоръженията. Подготовката на интермодални терминали, обезпечени с оборудване съгласно изискванията за извършване на комбиниран транспорт, ще способства за цялостното развитие на транспорта и търговията в страната и ще се отрази благоприятно върху околната среда, като позволи нарастване на дела на превозените товари от железопътния транспорт за сметка на дела на автомобилния. Ще продължи и модернизацията на железопътни гари по направленията, които се изграждат.

Освен за модернизиране на инфраструктурата, ще се работи за подобряване на свързаността на българската транспортна система с единното европейско транспортно пространство по отношение на **оперативната съвместимост на мрежите**. От съществено значение са инвестициите в интелигентните транспортни системи (ИТС). В железопътния транспорт се очаква да бъде постигнат значителен напредък по отношение на оборудването със системата ERTMS. В голяма степен ИТС ще бъдат внедрени за обслужване на трафика по основните транзитни пътни направления (автомагистрала), ще се работи за въвеждане на цифрово предаване на информация за товарни превози, което ще допринесе за намаляване на административната тежест и подобряване на логистичните операции. Ще продължи надграждането и на интелигентните системи за подобряване на транспортните услуги във водния транспорт. Усилията ще бъдат насочени към подобряването и развитието на услугите за потребителите - ИТС, системи за управление на трафика, покритие с Wi-Fi свързаност, мрежа за алтернативни горива. Внедряването на модерни информационни системи за управление и контрол на движението в градовете ще позволи намаляване на задръстванията, нивата на шум и вредното въздействие върху околната среда, при повишаване на транспортната безопасност.

По-широкото развитие на **електромобилността** ще допринесе за устойчивостта на транспорта. Усилията ще бъдат насочени към въвеждането на норми за разход на енергия при движение и норми за емисии за пътни превозни средства (приложими не само при първоначалната регистрация, но и при последваща продажба/регистрация на превозните средства); въвеждане на зони за достъп (особено в централните градски части) само с енергоефективни и нискоемисионни превозни средства; достъп до автобусни ленти за превозни средства с нулеви емисии на местата за ползване; стимулиране навлизането на услуги за споделено ползване на превозни средства с нулеви емисии и др. Тези мерки са в съответствие с Националната рамка за политика за развитие на пазара на алтернативни горива в транспортния сектор и за разгръщането на съответната инфраструктура. По линия на Програма „Транспортна свързаност“ 2021-2027 г. ще се реализират проекти за изграждане на зарядна инфраструктура по първокласната пътна мрежа по основната и широкообхватната TEN-T мрежа, както и на зарядна инфраструктура по морските и вътрешно-водните пристанищата за обществен транспорт по основната и широкообхватната TEN-T. Мерките за устойчива градска мобилност в рамките на ЦП5 и по-специално, изграждането на зарядни станции, също ще подпомогнат развитието на електромобилността.

Друга хоризонтална област на инвестиция за всички видове транспорт е **транспортната безопасност и сигурност**, с особено внимание на пътната безопасност. В съответствие с Националната стратегия за безопасност на движението по пътищата в Република България за периода 2021 – 2030 г. и Плана за действие 2021 – 2023 г., усилията ще бъдат насочени към: управление, основано на интегритет; социално отговорно поведение; ефективен и превантивен контрол; щадяща пътна инфраструктура; превозни средства, в защита на човека; спасителна верига за опазване на живота.

В допълнение към развитието на устойчива градска мобилност интервенциите ще са насочени към изграждането на ж.п. възли, ключови гарови комплекси, както и връзки с регионалната и националната пътна и железопътна мрежа.

Очаква се интервенциите да доведат до следните **резултати**:

- достигане на 50% завършеност на основната TEN-T жп мрежа (при 11% към момента);
- достигане на 100% завършеност на основната TEN-T пътна мрежа (при 50% към момента);
- Намаляване на броя загиналите при пътно-транспортни произшествия с 25% спрямо данните за 2018 г. (8.7 на 100 000 жители) до не повече от 6.5 на 100 000 жители;
- Намаляване броя на тежко ранените при пътно-транспортни произшествия с 30% спрямо данните за 2018 г. (28 на 100 000 жители) до не повече от 20 на 100 000 жители;

- Нарастване на дела на железопътния транспорт до 22% от общо превозените товари спрямо 15.5% през 2019 г.;
- 100% високоскоростна свързаност на общинските центрове.

Инвестициите по ЕФРР и КФ **ще бъдат допълвани** от инвестиции от национални и други фондове на ЕС за:

- развитие на пристанищната и летищна инфраструктура чрез публично-частно партньорство;
- доизграждане и поддържане на изградените пътна и железопътна мрежи - изградените магистрали се намират основно в южната част на страната, поради което завършването на автомагистрала „Хемус“ има изключително значение за развитието на икономиката на Северна България и целия транспортен сектор. Постъпленията от пътни такси ще продължат да се инвестират в развитието и поддържането на пътната инфраструктура. В тази връзка приходите от въвеждането на тол такси за тежкотоварните автомобили ще допринесе за завършване на основната Трансевропейска пътна мрежа в България;
- поддръжка във водния транспорт (драгажни дейности, укрепване на кейови стени и други);
- за да се подобри транспортната свързаност между България и Румъния, съгласно Програмата за трансгранично сътрудничество 2021-2027, е предвидено изпълнение на стратегически проекти по ЦП 3. Планира се подкрепа на дейности за подобряване на транспортната свързаност между регионите, вкл. модернизация/рехабилитация и разширяване на съществуващите и в процес на изграждане нови връзки между Република България и Румъния;
- финансиране на проекти и мерки основно в зелен транспорт (железопътен и воден), осигуряване на оперативна съвместимост на мрежите както и за съвместно решаване с Румъния на проблемите в свободно течащият участък на Долен Дунав чрез изпълнение на инженерни мерки по Механизма за свързване на Европа;
- мерки за подкрепа на по-широкото внедряване на дигитализацията и интелигентните железопътни транспортни системи, повишаване на транспортната свързаност, включително чрез закупуване на енергийно-ефективен и удобен подвижен състав.

Цел на политиката 4: По-социална Европа чрез изпълнение на европейския стълб на социалните права

Интервенциите по тази цел на политиката ще бъдат насочени към осигуряване развитието на човешкия капитал като основен фактор за икономическото развитие. По-високо качество на човешкия капитал ще бъде постигнато чрез по-качествено образование, сигурна заетост, социално включване, равенство и участие на всички граждани. В тясно сътрудничество със социалните партньори и гражданските организации ще се подпомогне активното приобщаване на уязвими групи и насърчаване на тяхното социално включване, чрез повишаване на възможностите им за започване на работа, подобряване на уменията, квалификация и преквалификация, насърчаване на социално-икономическата им интеграция, подобряване на достъпа им до качествени социални и интегрирани услуги, посреднически услуги за намиране на работа, преодоляване на тежките материалните лишения и лошите жилищни условия, включително чрез индивидуализирано подпомагане. Инвестиции с висок приоритет ще адресират развитието на образованието с цел подобряване на качеството, ефективността, приложимостта по отношение на пазара на труда и насърчаване на равния достъп до приобщаващо образование и учене през целия живот. Високата несигурност, свързана с потенциални следващи вълни на COVID-19, е аргумент за продължаване на усилията за дигитализация на процеса на обучение, надграждайки постигнатото и започнатото през настоящия програмен период чрез осигуряване на подходящо оборудване, инфраструктура и умения на преподавателите.

Всички интервенции по ЦП 4, реализирани чрез финансираните от ЕСФ+ в България, допринасят за изпълнението на принципите на Европейския стълб на социалните права. Глава 1 „Равни възможности и достъп до пазара на труда“ се подпомага от мерки за активно включване, равни възможности за заетост, образование, социално подпомагане и достъп до услуги, възможности за обучение и учене през целия живот. Глава 2 „Равни условия на труд“ е фокусирана в програми, подпомагащи подобряването на здравето и условията на труд, вкл. работни места на бъдещето и по-добри условия на труд за специфични групи (жени, възрастни хора и др.), насърчаване на предприемачеството и самостоятелната заетост, мерки за по-добро съвместяване на професионалния и личния живот и подкрепа за добър социален диалог и съвместни дейности на социалните партньори. Правата в Глава 3 „Социална защита и приобщаване“ са адресирани с мерки в областта на социалното приобщаване за всички уязвими групи, дългосрочна грижа, грижи за деца, както и мерки в подкрепа на здравната система и за улесняване достъпа до по-добро здравеопазване. Подкрепата на човешките ресурси в системата на здравеопазването ще продължи с интервенции за повишаване на компетенциите и уменията на медицинския и немедицинския персонал в ключовите сектори на здравната система. ЕСФ+

ще финансира специализациите на лекари и медицински специалисти, което ще подпомага държавната политика за осигуряване на необходимите специалисти за страната. Подкрепа за неспециализиран и немедицински персонал в системата на здравеопазването ще бъде достъпна и чрез различни мерки, свързани с пазара на труда. Достъпът до различни услуги (финансови, социални, административни, информационни) ще бъде улеснен чрез дигитализацията и развитието на нови умения за дигитален обхват.

Приоритети, определени в Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) (Рамката за образование)

Основен акцент на приетата Рамка за образование ще бъде да се прилагат нови политики за успешно включване и приобщаване в образователния процес и за повишаване качеството и приложимостта на образованието, за ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот образование, осмислени през дигиталната трансформация, компетентностите, иновациите и устойчивото развитие. Развитието на образователната система с всичките ѝ елементи ще бъде фокусирано върху утвърждаването на компетентностния подход. Важен акцент е поставен и върху обезпечаването на образователната система с квалифицирани учители, както и върху осигуряването на модерна, приобщаваща, сигурна и безопасна образователна среда. Реформата на учебните програми, която започна с влизането в сила на Закона за образованието през 2016 г., ще бъде напълно завършена през 2022 г., а първите випускници ще се явяват на матура на две нива. Дотогава уменията на учениците по четене и математика в края на 4, 7 и 10 клас ще са оценени поне два пъти и на тази основа биха могли да се предложат някои подобрения на учебните програми, оценяването и организацията на учебния процес. Амбицията е да се пречупи негативната тенденция и бързо да се намали дела на учениците, които не се представят добре по четене, математика и науки, както и да се ускори цифровата трансформация на образованието с възможности за разширяване на обхвата на смесеното и дистанционното обучение и насърчаване на приобщаването в образование и обучение с цел повишаване на способността на хората да се адаптират своевременно към технологичната трансформация и последващите промени на пазара на труда. Ще се преосмисли ролята на образователната система в условията на информационно общество, характеризирано с бърз достъп до всякакъв вид информация. Мерките за подкрепа ще са насочени към повишаване на привлекателността, качеството и приложимостта на програмите за професионално обучение и към насърчаване на участието в обучение за възрастни, включително инвестиции в модернизация на средата на преподаване и в лабораторно оборудване. Ще продължи реформата на образователния сектор с подобряване осигуряването на качество, преподаването, моделите на оценяване, с акцент върху изграждане на умения и подкрепа за развитието на творческо мислене. За целта ще се подпомага професионалното развитие на преподавателите и обучаващите чрез подобряване на уменията, капацитета и постоянно повишаване на квалификацията, заедно с насърчаване на иновативните методи на преподаване и развитието на съдържанието.

Пътна карта за развитие и реформа на политиката по отношение на учителите

По Програмата за подкрепа на структурните реформи е реализиран проект за подкрепа на политиките за преподавателите в България 19BG04 – Подкрепа за изготвянето на пътна карта с конкретни мерки за справяне с недостига на учители в училищното образование. Пътната карта включва конкретни мерки за справяне с редица предизвикателства, свързани с педагогическата работна сила в България като създаване на единен подход за квалификация, мониторинг и проследяване на напредъка и професионалното развитие на педагогическите специалисти; създаване методология за събиране и анализ на данни, ориентирани към резултатите; разработване и прилагане на компетентностни модели за работа на учителите, директорите и другите педагогически специалисти.

Подобряване на приобщаващия характер на образователната система

Ще бъдат концентрирани усилия за разширяване на обхвата на образователната система, особено в основната степен, при осигуряване на условия за равен достъп до образователна услуга и по-гъвкава проходимост между образователните етапи. Значим фокус в тази връзка ще бъде поставен върху политиките за ранно детско развитие. Ще бъде осъществено ефективно междуинституционално сътрудничество за увеличаване на обхвата на предучилищните и ранните образователни етапи за всички деца, фокусирани върху деца от уязвими групи. Ще бъдат приложени целенасочени мерки за осигуряване на качествено образование и грижи в ранна детска възраст за развитие на ключови компетентности и формиране на основата за развитие на ценности, включително чрез насърчаване на образователните иновации в предучилищното образование.

Специален акцент ще бъде поставен върху предотвратяването на преждевременното напускане на училище чрез по-целенасочен подход, непрекъснато разработване на нови модели, включително насърчаване на гъвкави програми за втори шанс чрез мерки и механизми, насочени към конкретни групи и региони. Ще се прилагат политики за обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие,

но с повече фокус върху тяхната ефективност и увеличаване на достъпа и завършването на образование и обучение на всички нива (от предучилищно до висше образование), включително мерки за премахване на социално-икономическите бариери за уязвимите групи – стипендии и субсидии, както и подкрепа на иновативни действия в областта на приобщаващото образование.

Ще продължи подобряването на приобщаващото, достъпно и качествено образование и грижите в ранна детска възраст и здравословен начин на живот на децата и учениците, чрез допълнителни занимания по интереси, включително по физическо възпитание и спорт. Граждански компетентности, компетентности за устойчиво развитие, опазване на околната среда, грижа за здравето на хората, грамотност, лични и социални компетенции, включително превенция на риска за деца и ученици чрез оптимизиране на образованието по безопасност на движението по пътя. Ще бъдат подкрепени и таланти деца и ученици, като ще продължи и подкрепата за деца и ученици със специални образователни потребности и приобщаващото образование съгласно индивидуалните потребности за личностно развитие на всяко едно дете и ученик.

По Програма „Образование“ е програмиран необходимият ресурс чрез мерки за пряка подкрепа на равния достъп до грижи в ранна детска възраст и образование за постигане на тематичната концентрация най-малко 5% на национално ниво за прилагане на Европейската гаранция за децата.

Повишаване на качеството и резултатите на всички нива на образование

Слабостите по отношение на качеството на предоставяното образование ще бъдат адресирани посредством подобряване измерването на резултатите от учебния процес; интензифициране на процесите на навлизане на модерните технологии за преподаване и учене в учебния процес, подобряване на материалната база и образователната среда; повишаване на квалификацията на преподавателския състав, за работа с дигитални технологии, въвеждане на обучение в дигитална среда, за прилагане на иновативни методи и за привличане и задържане на млади кадри в сферата на образованието. Ще продължи надграждането на образователна облачна среда и създаването на ресурси и умения за използване пълния потенциал на дигиталните технологии за повишаване на интереса за учене, нивото на придобитите умения, адаптивността към околната среда и пазара на труда и приобщаване на всяко дете в учебния процес, включително чрез мониторинг на резултатите и оказване на персонализирана подкрепа. Особено силен акцент ще бъде поставен върху развитието на иновативните училища и моделът на училище, при който модерна учебна среда и технологично оборудване насърчават нови образователни програми, повишаване на уменията в STEM и резултатите от ученето, както и квалификацията на учителите. На всички нива на образование и обучение ще се провеждат политики за развитие на ключовите компетентности, включително чрез подкрепа и насърчаване на различни подходи и среди за учене, за създаване и прилагане на съвременни методи за оценяване и самооценка, за разработване и оценка на образователни ресурси.

Ще се оказва подкрепа за международно сътрудничество и мобилност на учащи и преподаватели с цел увеличаване на капацитета на организациите, предоставящи образование и обучение, от образованието и грижите в ранна детска възраст до завършване на образование, включително организациите, предоставящи образование за възрастни. Ще бъде подкрепена и мобилност на преподаватели и адаптирането им към работна среда в различни райони с концентрация на деца и ученици от уязвими групи. Ще се подкрепят мерки за създаване на адекватни възможности за квалификация и преквалификация, за включване и задържане на пазара на труда, с цел постигане на съответствие на системите за образование и обучение с нуждите на пазара на труда.

Адаптиране на ПОО спрямо динамиката на пазара на труда

Ще продължат усилията за повишаване приложимостта на училищното образование за постигане на професионална и личностна реализация. В тази връзка ключово значение ще има разширяването на географския обхват на системното обучение в реална работна среда и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, което да е съобразено с потребностите на бизнеса на регионално и местно ниво. Фокусът ще бъде поставен към подходящо професионално образование и обучение (вкл. дуална система на обучение), чрез което завършилите професионално образование и обучение (ПОО) да са подготвени за предизвикателствата, свързани с прехода към въглеродно неутрална и синя икономика.

За осигуряване на по-добро съответствие на необходимите и предлаганите умения, с активното участие на социалните партньори ще се актуализира системата на квалификацията в ПОО и ще са приложени секторен подход при актуализацията на учебното съдържание, учебната програма, обученията на преподаватели в областта на професионалното обучение и подготовката на наставници в системата на дуално обучение. Ще бъде внедрена система за наблюдение на реализацията на завършилите ПОО. Интервенциите ще са насочени и към повишаване на съгласуваността между потребностите на бизнеса, от една страна, и учебните планове и програми във висшето образование и ПОО, от друга страна, като се стимулира сътрудничеството и комуникацията между публичния и частния сектор в рамките на

учебния процес чрез различни консултативни форми, секторни съвети на уменията, вкл. чрез създаване на центрове за високи постижения в ПОО.

Подобряване на приложимостта на пазара на труда и на качеството на висшето образование

Системата на висшето образование се регулира от два основни закона – Закона за висшето образование (ЗВО), актуализиран през 2020 г. и Закона за развитието на академичния състав в Република България. Рамковият стратегически документ, който определя визията и общите приоритети на политиката за развитие на висшето образование е Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 г. Измененията на ЗВО, приети през 2020 г., имат за цел осигуряване на устойчивото развитие на системата на висшето образование, включително професионалното развитие на преподавателите. Утвърдени са политики за развитието на 33 държавни ВУ, съдържащи стратегически цели, задачи, целеви стойности и индикатори за прилагането им. Всяка политика е разработена в пряк диалог с ръководството на съответните ВУ, които участват в определянето и конкретизирането на всички елементи, съдържащи се в политиката.

Ще бъдат насочени мерки за подобряване качеството и приложимостта по отношение на пазара на труда на висшето образование, включително съвместните стажове в предприятия. Специален акцент в тази област ще бъде интердисциплинарността и насърчаване на иновациите във висшето образование. Ще бъде подкрепен капацитетът и кариерното развитие на академичния състав.

Съществен акцент ще бъде поставен върху развитието на системата на висшето образование, включително чрез свързаност на ВУ в национални и европейски мрежи. Ще бъдат предложени мерки в посока подобряване на реализацията и връзката с пазара на труда, тъй като те насърчават предприемаческите и творческите умения и знания на завършващите с оглед на бъдещата им реализация на пазара на труда. Особен акцент ще се постави върху адаптиране на учебните планове и програми към предизвикателствата на изкуствения интелект, работата с големи данни и Индустрия 4.0 Мерките в областта на ВО, заложи в програмата „Образование“ ще бъдат допълнени от предвидените системи за управление и контрол във висшите училища в ПНИИДИТ, както и в проекта за повишаване темповете на икономическо възстановяване и трансформация чрез наука и иновации по ПВУ чрез инвестиции за създаване на мрежа от изследователски университети, подкрепа за разширяване на участието на България в рамковата програма „Хоризонт Европа“ и подкрепа на процеса за създаване на центрове за дигитални иновации на регионална основа, с подкрепа на изследователите във ВУ и утвърждаване на университетите като научни центрове.

Специален фокус в областта на повишаването на уменията на населението в трудоспособна възраст ще бъде поставен върху ефективното предлагане на възможности за УЦЖ, включително поддържане актуалността на приложните социални компетенции. Ще се търсят ефективни механизми за въвеждане на индивидуален подход към обучението, базиран на установяване и валидиране на компетентности, придобити в резултат на предишно задължително и незадължително обучение или професионален опит. Ще бъдат въведени насоки и подкрепа за финализиране на цялостна квалификация за надграждане на придобитите професионални умения, за да се даде възможност за реинтеграция на пазара на труда на безработни лица, включително дългосрочно безработни, икономически неактивни, нискоквалифицирани работници и неграмотни лица. Повишаването на уменията им и включването им в заетост ще способства повишаването на производителността на труда, като същевременно ще изиграе ролята на инструмент за социално включване на уязвимите групи. Ще продължат инвестициите в целенасочено подобряване на професионалната квалификация на работната сила и придобиването на конкретни професионални компетентности, свързани с реалното търсене на квалифицирана работна сила от работодателите. Ще бъдат предприети стъпки за предоставяне на адекватни стимули и гъвкавост на доставчиците на обучение в отговор на различни нужди на пазара на труда, но при засилване на контрола по ефективността на проведените обучения и използваните методи, включително и чрез въвеждане на адекватна система за сертифициране на получените знания, умения и компетентности от специализиран орган.

Подобряване на цифровите и STEM уменията на учениците, вкл. осигуряване на подходящо цифрово съдържание за всички нива на образование за учене в електронна среда

Предмет на широки интервенции на всички нива на образователната система, както и на системата на квалификация и преквалификация, ще бъде преодоляването на ниското ниво на компютърни и дигитални умения на човешките ресурси в страната, което пречат широкото използване на информационните и комуникационни технологии и базираните на тях услуги и постигането на цифров растеж. Ще се развиват и STEM уменията, преносимите компетенции и базовите умения. Тези мерки, макар залегнали в стратегическите намерения на правителството още преди разпространението на COVID-19 пандемията, придобиха особена актуалност и необходимост в светлината на развитието на

социално-икономическите отношения в условия на физическа изолация и усилия за цялостна дигитализация на услуги и процеси.

По отношение на дистанционното обучение по време на извънредното епидемично положение, дигиталните технологии и съответно уменията на преподавателите и учащите за използването им, са адекватният начин за поддържане на образователния процес и осигуряване на достъп до образование за учащите от уязвимите групи. Предвижда се подкрепа на дейности за цифрова трансформация на образованието и насърчаване на образователните иновации в предучилищното и училищното образование. Участниците в образователния процес ще бъдат насърчавани да придобиват и усъвършенстват дигиталните умения и използването на иновативни методи на преподаване и учене, включително чрез подпомагане и насърчаване на процеса на УЦЖ. В тази връзка ще се даде приоритет на квалификацията на педагогическите специалисти и преподавателите във висшето образование за работа с дигиталните технологии с цел въвеждане на дигитални форми на преподаване по предмети и интерактивни курсове, както и въвеждане на иновативни методи за преподаване, а също и възможност за допълнително образование, дистанционно обучение, работа в мрежа и УЦЖ. Това е свързано и с необходимостта от осигуряване на софтуер или ИКТ оборудване, необходимо за разработването и внедряването на цифрово учебно съдържание и програми. Интервенциите ще се насочат към учащи от уязвимите групи, срещащи трудности при работа с технологиите в дистанционното обучение в електронна среда по време на пандемията от COVID-19, за предотвратяване на отпадането им от образователната система. Ще се акцентира върху подобряване на уменията на преподавателите за дистанционно обучение в електронна среда и подобряване на техните дигитални умения. Дистанционното обучение задълбочи образователните неравенства, влоши знанията на голяма част от учениците и заплашва да увеличи броя на отпадащите от образователната система. Това се случи въпреки усилията и бързата адаптация на учителите и директорите, спешните нормативни промени и осигуряването на електронни устройства и интернет със средства на държавата, училищните бюджети, общините и множество дарители. Разликата между учениците се увеличава и от липсата на достатъчно устройства и/или на интернет, както и на възрастен в семейството, който да помага в електронното обучение. Обучението от дистанция има и положителни ефекти. България успя да организира учебния процес така, че да няма пропуснато учебно време. Това отличава нашата страна от много европейски държави, чиито ученици останаха извън учебния процес в продължение на месеци. Освен това учителите и учениците вече използват много по-активно нови технологии. Педагозите прилагат иновативни методи на преподаване и персонализират часовете според потребностите на отделните ученици. Много активно участват в процеса и образователните медиатори. Организирането на дистанционното обучение във висшето образование също помогна за активното навлизане на информационните технологии и иновативните методи в преподаването.

В процеса на цифрова трансформация на икономиката и по-специално на образованието, е идентифицирана нарастваща необходимост от изграждане на образователна STEM среда. В тази връзка ще се полагат усилия за подобряване на образователната среда и постиженията на учащите, за прилагане на нови методи на преподаване и придобиване на нови умения. Ще се развиват STEM уменията, преносимите компетентности и базовите умения. Предвижда се допълняемост на ЕСФ+ с осигуряването на образователни STEM среди в училищата по националната програма „Изграждане на училищна STEM среда“ и ПВУ. Това ще гарантира устойчивост, тъй като чрез ЕСФ+ учениците ще бъдат обучавани да придобиват дигитални умения от представители на бизнеса, науката и технологиите, педагогическите специалисти ще бъдат квалифицирани за преподаване в STEM среда. Това ще осигури взаимодействия между тези програми.

Основен инструмент в изграждането на необходимите дигитални умения ще бъде разгръщането на партньорства с частния сектор и създаване на система за валидиране на компетентностите. Националната програма „Цифрова България 2025“ и Пътната карта към нея поставят стратегическата рамка за интервенциите, насочени към развитието на дигиталните умения.

Прилагане на системен подход и подходи отдолу нагоре

При провеждането на реформи в областта на образованието ще бъдат взети предвид научените уроци от програмния период 2014-2020 г., като например прилагането на политики за обхващане и приобщаване на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование чрез системен подход, което оказва съществено влияние върху намаляването на дела на преждевременно напусналите училище.

Системният подход няма да бъде прилаган при операции, които са насочени например към стимулиране въвеждането на нови или иновативни подходи в образованието или насърчаващи активността, участието и съревнованието за генериране на по-добри идеи между бенефициенти, тъй като такива операции по дефиниция биха давали по-добри резултати при конкурентен подбор. Същевременно, операции, които са насочени към конкретни нужди на териториално ниво, за

преодоляване на местни бариери пред достъпа до образование или насърчаване на партньорството между образователните институции, социалните и икономически партньори и гражданското общество на местно ниво също няма да прилагат системен подход, а ще се осъществяват чрез инструментите за териториално развитие, като ИТИ и BOMP, или конкурентни процедури на национално ниво, като мерките за социално-икономическа интеграция на роми ще са в съответствие с одобрен стратегически документ/общински/областен план.

Ще бъдат подкрепяни мерки за подобряване на наблюдението и оценката на образованието и обучението, включително чрез изграждане на капацитет за събиране на данни и вземане на решения, като например мерките за проследяване на дипломираните лица. В тази връзка акцент ще има и върху мерките, насочени към повишаване на институционалния капацитет и отговорност на образователните институции от системата на предучилищното, училищното и висшето образование да провеждат автономни институционални политики за осъществяване на реформите.

Допълняемост на инвестициите в образованието по ЕСФ+ с инвестиции в образователна инфраструктура чрез други инструменти

Инвестициите в образователна инфраструктура ще се подкрепят в рамките на ЦП5 по ПРР, както и чрез проекти по ПВУ и НСПРЗСР. По ЕФРР ще се подкрепят инвестиции в образователна инфраструктура, които допълват инвестициите в други цели на политиката, въз основа на интегрирани концепции, осъществявани в координация с предвидените мерки по ЕСФ+. Това ще осигури взаимодействие с интервенциите по ЕСФ+ за модернизация, цифрова трансформация и насърчаване на образователните иновации в предучилищното и училищното образование. Ще се допълват и с мерките в Националния план за възстановяване и устойчивост, насочени към подобряване на достъпа до качествена образователна среда и изграждането на интегрирана STEM среда.

Активните мерки на **пазара на труда**, изпълнявани съвместно и с активното участие на социалните партньори, ще продължат да бъдат насочени към повишаване на качеството на работната сила, като се вземат предвид различните видове характеристики на участниците. При програмирането на мерките ще бъдат използвани най-ефективните подходи за подкрепа на целеви групи с множество характеристики, за трайното им навлизане на пазара на труда. Мерките ще адресират основно съществуващите трудови резерви в икономиката, които са извън заетост, като ще бъде предоставяна едновременна подкрепа за различни групи, при възможност – ниско квалифицираните и неквалифицираните работници, продължително безработните лица, младежите, хората с увреждания, хората в пред-пенсионна възраст, както и икономически неактивните лица, вкл. маргинализирани общности като ромите. Активирането на неактивните лица за включването им на пазара на труда, в т.ч. чрез прилагане на индивидуален подход, ще повиши тяхната мотивация и ще позволи включването им в мерки за по-добра пригодност за заетост и започване на работа. Специален акцент ще бъде поставен върху реализацията на пазара на труда на младите хора, чрез подкрепа за бърз преход от училище към работа и успешно включване в активен икономически живот, в т.ч. чрез предоставяне на посреднически услуги за намиране на работа, чиракуване, стажуване, професионално, неформално и самостоятелно обучение, развиване на ключови умения, пренос на знания и умения от по-възрастното към по-младото поколение работещи, субсидирана заетост и предприемачество, включително социално. Към средата на 2020 г., с подкрепата на ЕСФ за младежка заетост, 24 832 безработни младежи до 29 г. са преминали стажуване или обучение по време на работа, като 52% са останали при същия работодател след приключване и са получили възможност за трайно включване на пазара на труда. По данни от Наблюдението на работната сила, безработните млади хора на възраст 15-24 години през 2019 г. надхвърлят 13 100 и представляват 9.2% от безработните в страната, а тези на възраст 23-34 г. са най-многобройната възрастова група (27.9% от всички безработни). По данни на Евростат през 2019 г. за България средното равнище на младежите от групата на NEETs (неработещи и неангажирани в никаква форма на образование или обучение) на възраст 15-24 г. е 13.7% при средно за ЕС-28 - 10.1%.

В стремеж за увеличаване на нивото на икономическа активност и заетостта на хората със затруднена мобилност или живеещи в селски, планински или отдалечени райони ще бъдат насърчавани иновативни практики, самостоятелна заетост, предприемачество и мобилност. В сегашните условия на ниски и намаляващи нива на демографско заместване ще продължи подкрепата на интервенции за повишаване пригодността за заетост и адаптивността на по-възрастните с цел по-дългото им оставане на пазара на труда. Ще се приложат също мерки за насърчаване на гъвкава организация на труда за тази възрастова група.

Продължаващото **намаляване на населението в трудоспособна възраст и застаряването на работната сила** оказват и ще продължат да оказват неблагоприятно въздействие върху пазара на труда. Те определят непрекъснато намаляващото предлагане на работна ръка. Така демографските процеси оказват негативно влияние върху потенциалния БВП и икономическия растеж на България в дългосрочен план. Предварителните данни от преброяването през 2021 г. показват спад на населението

с приблизително 844 000 души. Разпределението на населението по възрастови групи показва задълбочаване на процеса на остаряване. Делът на лицата на 65 и повече навършени години се увеличава с 5,4 пр.п. спрямо 2011 г. и с 9,6 пр.п. спрямо 1992 г. Намалява броят и относителният дял на лицата в активна възраст. Очаква се тези процеси да доведат до дисбаланс между търсенето и предлагането на труд на пазара на труда. За да се противодейства на тези процеси, активно ще се насърчава и подкрепя заетостта на различни в момента неактивни групи или групи с ниски нива на заетост, в т.ч. чрез финансирани от ЕСФ+ мерки и дейности на службите по заетостта.

Ще се подкрепят мерки за създаване на работни места в сектори с висока добавена стойност и преход към нисковъглеродна икономика, и за развитие на алтернативна заетост и самостоятелна заетост, като форма на подкрепа на индивидуалното и социално предприемачество. Предмет на целенасочена подкрепа ще останат инициативи и мерки за улесняване на достъпа до работа, подобряване условията на труд за по-здравословна работна среда и намаляване на трудовите злоупотреби и повишаване качеството на работните места и съчетаване на семейния и професионалния живот. С оглед постигането на справедлив преход към неутрална по отношение на климата кръгова икономика в контекста на европейската Зелена сделка, ключова роля ще имат възможностите за обучение и алтернативна заетост на работещите в засегнатите сектори. За целта ще се направи проучване за предвиждане на възможните промени, които ще съпътстват прехода към по-зелена икономика, дейности, съставляващи синята икономика, очакваните промени на пазара на труда и заетостта, дефиниране на „зелени“ работни места и трансформиране на съществуващите работни места в по-зелени, вкл. в светлината на добрите практики, очертани в Нов Европейски Баухаус, идентифициране на „зелените“ умения, които ще бъдат необходими, за да се живее и развива общество и икономика, опазващи ресурсите и околната среда. Затварянето на мощностите за производство на електроенергия от въглища би имало пряк ефект в освобождаване на заетите лица в тези предприятия, както и индиректен ефект по линия на свързаните дейности. Мултиплициращите ефекти, изчислени на база таблиците „вход-изход“ за България за 2015¹² показват, че евентуална загуба на 1 работно място в сектор добив на енергийни продукти ще доведе до 1.5 по-малко работни места в останалите сектори на икономиката. Оцененият мултипликатор за сектор производство на електроенергия възлиза на 2.2. Като се има предвид, че Европейската зелена сделка подчертава, че нейните цели могат да бъдат постигнати само ако „никой не бъде изоставен“ и единствено по справедлив и приобщаващ начин, България ще подкрепи най-уязвимите и изложените най-силно на социалните и икономическите въздействия на прехода хора, например чрез преквалификация и повишаване на уменията. Ще се направи изследване и анализ на икономическите сектори, които ще бъдат засегнати от прехода към чиста, кръгова икономика за установяване социално-демографските профили на хората, които пряко и непряко ще бъдат засегнати от прехода към зелена икономика, и определяне на потребностите от нови умения и нуждите от подкрепа. Въз основа на тази информация и въз основа на приоритетите за икономическо развитие и развитите на регионите ще се разработят регионални планове за развитие, съдържащи дейности за включване в обученията за придобиване на търсени на пазара на труда знания и умения, ще се прилагат инструменти за оценка и валидиране на компетентности с оглед включване в заетост. Обученията на работната сила ще бъдат насочени основно в две посоки - осигуряване на базови преносими знания и умения за използване на ресурсите и опазване на околната среда и климата, които са основа за пригодността за заетост и гъвкавост към промените през целия живот, и осигуряване на специфични знания и умения, свързани с успешното упражняване на професии, нововъзникнали зелени работни места или трансформирани работни места. Учебните програми ще бъдат преработени, за да се гарантират уменията и знанията, необходими за „зелената“ икономика, ще се осигури обучение за учители и наставници за придобиване на съвременни знания за технологии и процеси, които защитават ресурсите и околната среда. Ще бъдат създадени възможности и достъп до съответните мерки за обучение и заетост в „зелена“ икономика, както и мерки за повишаване на осведомеността относно възможностите за по-екологичен бизнес и по-добра връзка между новите работни места и новите умения, вкл. „сини“ такива.

За осигуряването на достъп до обученията за придобиването на търсени на пазара на труда умения ще продължи да се използва прогнозирането на потребностите от работна сила в краткосрочен и дългосрочен план. Развита система за прогнозиране на нуждите на пазара на труда ще се използва и за установяване недостига от квалифицирана работна сила. Съгласно актуализираните дългосрочни прогнози за периода 2020–2034 г., в резултат на по-високото технологично развитие на икономиката се очаква да се увеличи търсенето на висококвалифицирани специалисти. Предвижда се да се увеличи търсенето за професии, за които възрастовата структура на заетостта е влошена и голяма част от заетите са на възраст близка до пенсионната, напр. в образованието и здравеопазването. Тази информация ще

¹² https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=IOTS14_2018

се използва за развитието на политики по образование, доходи и заетост, насочени към преодоляване недостига от квалифицирани работници и специалисти в ключови икономически дейности.

Повишаването на уменията, компетенциите и квалификацията на човешките ресурси ще способства за повишаване на нивата на заетост и производителността на труда, като същевременно ще изиграе ролята на инструмент за подпомагане на социално включване на уязвимите групи. Ще продължат инвестициите в целенасочено подобряване на професионалната квалификация на работната сила и придобиването на конкретни професионални компетентности, свързани с реалното търсене на работодателите. Акцент в областта на повишаването на уменията на населението в трудоспособна възраст ще бъде поставен и върху ефективното предлагане на възможности за УЦЖ. Ще се търсят ефективни механизми за установяване и валидиране на компетентности, придобити в резултат на неформално обучение или професионален опит. Ще бъдат финансирани мерки за придобиване или промяна на квалификация, за надграждане на придобити или за нови професионални и специфични умения и преносими компетентности, за да се даде възможност за реинтеграция на пазара на труда на безработни лица, включително дългосрочно безработни, икономически неактивни, нискоквалифицирани работници и други заети в предприятията лица, за подобряване възможностите им за оставане в заетост или заемане на по-качествени работни места.

Мерките за придобиване на дигитални умения ще бъдат насочени към младите хора, безработните, икономически неактивните лица и представителите на групите в неравностойно положение, за да се адресират икономическите ефекти и социалното приобщаване. Ще се развият базови и специфични дигитални умения. Инвестициите по ЕСФ+ ще се използват за осигуряване на заетите лица и гражданите като цяло с дигитални умения, необходими за техните работни места, както и за ежедневието им. Европейската рамка на компетентностите DigComp ще се използва за определяне на обученията за придобиване на основни дигитални умения от гражданите. Въз основа на анализ на икономическите сектори ще се определят потребностите от интервенции за работната сила, за да бъдат идентифицирани ключовите професии и длъжности, които изискват дигитални умения и съответните им нива. И двата вида мерки – основни умения за гражданите и специфични умения за работната сила – ще надградят върху основните дигитални умения, придобити в образователната система и ще преодоляват съществуващите дефицити в дигиталните умения на различни групи от обществото и на пазара на труда. Предвижда се да продължи подкрепата за институциите на пазара на труда за все по-качествено обслужване на безработните, търсещите работа лица и работодателите, в т.ч. чрез укрепване на административния им капацитет, и дизайн на инструменти, информационна обезпеченост, мониторинг и оценка на провежданите от тях политики, за да се гарантира повишаване на ефективността на обществените услуги в областта на заетостта и адекватна реакция към структурните промени на пазара на труда и цикличните промени в икономическото развитие. Ще се укрепи капацитетът на социалните партньори за изпълнение на политики посредством съвместни действия, които да допринесат за по-бързо адаптиране на заетите към промените и предизвикателствата на новите работни места

Въз основа на анализ на очакваните промени в организацията на труда и заетостта в България, извършван по проект „Бъдещето на труда“ на МТСП с финансиране от ОПРЧР 2014-2020, през новия програмен период ще се потърсят възможности за подпомагане на очакваните нововъзникващи нови форми на труд, в т.ч. споделяне на служители и на работно място, случайна работа, мобилна работа, работа чрез ваучери, работа по портфолио, работа чрез онлайн платформа и др.

Ще бъдат предоставени възможности за създаване и развитие на социални предприятия, за подобряване на предприемаческите умения и обучение на персонала и капацитета за управлението им. Предвидената подкрепа ще доведе до създаване на работни места за уязвими групи и намаляване на риска от бедност и социална изолация на хора в неравностойно положение. Субектите на социалната икономика ще бъдат допълнително подпомагани да разширят пазарната си ориентация, да участват в дейности за сътрудничество с колеги и търговски бизнеси и да надградят чрез дигитализация и подобрени дигитални умения.

Ще се работи за насърчаване на **социалното включване** на уязвимите групи като най-подходящия начин за намаляването на ефектите от социалните неравенства. Предмет на целенасочени интервенции ще бъде осигуряването на равен достъп до специализирана здравна и дългосрочна грижа и като цяло повишаване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните услуги, въвеждане на интегрирани подходи при предоставянето на социални услуги, както и развитие на интегрирани услуги. В рамките на програмен период 2014–2020 г. близо 70 хил. лица в неравностойно положение са получили подкрепа с подобрен достъп до социални и здравни услуги, но все още съществува потребност от този вид услуги. Ще продължи подкрепата за деинституционализацията на грижата за децата и възрастните хора, в т.ч. и хората с увреждания. Ще продължат целенасочените инвестиции във връзка с финализирането на процеса по деинституционализация на грижата за деца и осигуряването на

мониторинг на услугите с оглед продължаване и запазване на тяхното качество и ефективност. В резултат на целенасочената политика и усилията на всички ангажирани страни до момента са постигнати съществени резултати от изпълнението на реформата на грижата за деца, а именно намаляване на броя на децата в специализираните институции с 97% (от 7 587 деца през 2010 г. до 219 деца в края на м. май 2021 г.) и намаляване на специализираните институции за деца с над 97% (от 137 специализирани институции през 2010 г. до само 4 Дома за медико-социални грижи за деца, които се управляват от Министерството на здравеопазването, като предстои те да се закрийт до 31 декември 2021 г.). Значително нарасна броят на социалните услуги за деца и семейства. През 2010 г. функциониращите социални услуги за деца са 241, докато в края на месец май 2021 г. в страната функционират 639 социални услуги в общността за деца, които са държавно делегирана дейност, с общ капацитет 14 719 места.

Подкрепата за разширяване на мрежата от услуги за ранно детско развитие ще бъде с цел превенция на социалното изключване и намаляване на бедността сред децата от уязвими групи, вкл. деца с увреждания и техните семейства, както и бъдещи родители. Във връзка с инвестициите в политиките, свързани с повишаване на благосъстоянието на децата и младежите ще се търси синхрон и насоченост към принципите на **европейската инициатива „Гаранция за детето“**, за да може всяко дете да води сигурен и достоен живот: безплатно здравеопазване, безплатно образование и детска грижа, адекватно хранене и приемливи жилищни условия. Подкрепата ще включва интегриран и координиран подход с участие на различни институции на национално и местно ниво при предоставяне на услуги за ранно детско развитие, развитие на мрежата от подкрепящи социални, здравни и интегрирани здравно-социални услуги за превенция, ранна интервенция и подкрепа на децата и семействата с цел превенция на рисковете и предоставяне на услуги в домашна среда и в общността, както и мобилни такива. Ще се предоставят нови интегрирани услуги, допълващи и надграждащи създадените и финансирани в периода 2014-2020 г., които дадоха до момента изключително добри резултати: до средата на 2020 г. са предоставени интегрирани услуги на над 42 300 деца и семейства: индивидуална и групов работна подкрепа с цел готовност за посещаване на детска градина; работна подкрепа за деца с увреждания за повишаване на училищната готовност; ранна интервенция на уврежданията; пряка работна подкрепа с децата с увреждания и техните семейства, вкл. рехабилитация и дейности по консултиране, обучение, работна подкрепа в дома; осигуряване на здравна детска консултация и превенция на заболяванията; психологическа подкрепа и консултиране на бъдещи и настоящи родители и др. ПРЧР 2021-2027 ще допринесе за постигането на тематичната концентрация от 5% за изпълнение на Гаранцията, съвместно с Програма „Образование“.

За децата в риск от отпадане от училище ще продължат да се развиват и прилагат добри практики, съгласно които различните институции си взаимодействат с цел прилагане на комплекс от мерки в съответствие с индивидуалните потребности на децата и учениците.

За осигуряване на достоен живот на възрастните хора ще бъде подобрен достъпът им до интегрирани социални и здравни услуги чрез осигуряването на по-широка подкрепа в домашна среда и в общността за възрастните хора, зависими от грижа, както и чрез повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа.

Политиката в областта на **социалните услуги** се определя от целите на Закона за социалните услуги (ЗСУ), в сила от 01.07.2020 г. Със закона, чрез който се реализира реформата в областта на социалните услуги, се уреждат всички ключови въпроси от значение за сектора, както и ангажиментите на държавата, общините, частните доставчици и другите заинтересовани страни в процесите на планиране, предоставяне, финансиране, контрол и мониторинг на социалните услуги.

За да се подпомогнат процесите на **деинституционализация на възрастни хора и хора с увреждания**, ще продължи процесът изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа и планове за действие към нея. С нейната реализация, реформата на институциите за хора с увреждания (хора с психически разстройства, с интелектуални затруднения, с различна форма на деменция и възрастни хора, които не могат да се грижат за себе си) получи целенасочена подкрепа. В контекста на Плана за действие за периода 2018-2021 към Националната стратегия за дългосрочна грижа, с инвестиции от ЕСФ+ след оценка и приоритизиране, ще продължи реформата на останалите институции, както и извеждането на лицата от тях. Инвестиции, свързани с деинституционализация, вкл. мерки, свързани с хората с увреждания, ще бъдат в съответствие с Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания. В периода 2021-2027 г. мерките за продължаване на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания ще се изпълняват с финансиране от различни инструменти, вкл. национален бюджет и европейско финансиране, като ще бъде осигурено демаркация на подкрепата от отделните фондове, както и допълняемост на мерките и ефекта от тях. В периода 2021-2027 г. се предвижда реформата на дългосрочната грижа и услуги да навлезе в основната си фаза и около 60% от оставащите специализирани институции за хора с увреждания да бъдат закрити, а

съществуващите институции за възрастни хора да бъдат реформирани съобразно новите критерии за качество.

Ще се търси синхрон и допълняемост между програмите, финансирани от ЕСФ+ и ЕФРР, както и ПВУ. Инфраструктурата и съоръженията в сферата на предоставяне на услуги за дългосрочна грижа ще бъдат финансирани със средства от ЕФРР и ПВУ, а „меките“ мерки – социални услуги и обучение на персонала, както и подкрепата в новосъздадената инфраструктура – ще се финансират предимно със средства от ЕСФ+. Инвестициите по ПВУ и ПРР, свързани със строителство и закупуване на оборудване и мебелировка, са условие за изпълнението на меките мерки по ПРЧР. Ще се осъществи тясна координация на дейностите за всички инвестиции, за да се гарантира навременната съгласуваност на целия процес. Ще се укрепи капацитетът за предоставяне на качествени социални услуги – в координация и с цел допълняемост на мерките за подобряване на социалната инфраструктура, по ЦП 4 ще се осигурят ресурси за анализ на нуждите и потребностите на служителите/социалните работници в съответните социални услуги, институции и организации и ще бъдат финансирани действия за повишаване на техния капацитет с цел подобряване качеството на социалната работа и социалните услуги за нуждаещите се, а същевременно ще се извършва контрол и мониторинг за осигуряване и поддържане на високо качество на социалните услуги.

Особено значение за предоставянето на социални и интегрирани услуги имат общините, които са основни доставчици и управляващи социалните услуги на местно ниво. През периода 2021-2027 ще се предоставят инвестиции за осигуряване на равен достъп до услуги, включително за дългосрочна грижа и повишаване на качеството и разширяване на обхвата на предоставяните социални услуги, въвеждане на интегрирани подходи при предоставянето им, както и развитие на интегрираното предоставяне на подкрепа и реализация на интегрирани здравно-социални услуги. Със средства от ЕСФ + ще бъдат финансирани интервенции в посока за укрепване на капацитета на системата – както на служителите в услугите, така и на общините. Предвижда се продължаване на ангажиментите на местните власти, в т. ч. в изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа и в съответствие с бъдещата Национална карта на социалните услуги в България.

Предприемането на навременни мерки, насочени към **маргинализирани групи, вкл. ромите**, е от изключително значение за тяхното включване не само на пазара на труда, но и в социален аспект. Поради тази причина те ще продължат да бъдат фокус в програмен период 2021-2027 като целева група на хоризонтално ниво. Ключовите фактори за интеграционния процес са заложи в Националната стратегия на Република България за равенство, приобщаване и участие на ромите 2021-2030. Стратегията съдържа визия, цели и приоритети за установяване на интегриран подход при провеждане на политиките за включване и участие на ромите; допринася за постигане на съгласуваност и взаимно допълване между секторните политики и стратегии, които спомагат за насърчване на равенството, включването и участието. Стратегията определя три хоризонтални цели в областта на равенството, включването и участието и четири секторни цели в областта на образованието, заетостта, жилищата и здравеопазването.

Досегашният опит в рамките на предходните програмни периоди показва, че хоризонталният подход дава много по-добри резултати и постига в по-голяма цялост заложените цели, отколкото само таргетираните мерки в подкрепа на социално-икономическата интеграция на ромите. Освен подкрепата, предоставяна чрез хоризонталния подход, социално-икономическата интеграция на общности като ромите ще бъде допълнително целенасочено подкрепяна в отделни райони, в които се очертават големи обособени групи, сблъскващи се с проблеми, свързани с интеграцията. Мерките в периода 2021-2027 г. ще бъдат реализирани на териториален принцип, чрез ИТИ и VOMP, и ще гарантират постигане на конкретно въздействие и решаване на проблеми, характерни за територията. По този начин ще се осигурят възможности за включване на маргинализираните общности в по-голяма степен на пазара на труда, ще се предостави достъп до услуги, вкл. специализирани в отговор на потребностите на определени общности и насочени към превенция и преодоляване на бедността и проблеми със здравето. Ще бъдат подкрепени и мерки за преодоляване на стигматизацията и предразсъдъците към тези групи от обществото с оглед по-добрата им интеграция. и насърчване на активното им включване в социално-икономическия живот на страната. Това се очаква да има положителен ефект върху преодоляването на сегрегацията и дискриминацията. Ще бъде подкрепено изпълнението на мерки, насочени към десегрегация и недискриминация на ромите. Подкрепата, която ще бъде предоставена чрез комплексни и интегрирани мерки също ще допринесе за преодоляване на предаването на маргинализацията и уязвимостта от поколение на поколение.

Резултатите ще бъдат мониторираны в хода на изпълнението и в случай на констатирана недостатъчно висока ефективност на териториалните мерки, ще бъдат предприети мерки и на национално ниво. Представителите на маргинализираните общности като ромите ще бъдат подкрепяни през целия

програмен период на хоризонтален принцип в рамките на останалите интервенции в областите на ЕСФ+ като част от хората в неравностойно положение.

Механизмът за координация, мониторинг и докладване по изпълнението на мерките, включени в Националната стратегия на Република България за приобщаване и участие на ромите 2021-2030 (и Плана за действие към нея, както и общинските планове за действие) е продължение от предишния програмен период. Националното звено за контакт (НЗК) е единицата, която координира, наблюдава и докладва по изпълнението на Националната стратегия за приобщаване и участие на ромите 2021-2030. На оперативното ниво НЗК взаимодейства с установения междуведомствен механизъм, съставен предимно от представители на хоризонталните министерства и управляващите органи. Този механизъм планира и взема под внимание целите и мерките от националната стратегия и националния план за действие. На консултативно ниво координацията се осъществява от Националния съвет за сътрудничество по етнически и интеграционни въпроси, в който членуват заместник-министри и представители на широк кръг НПО. По отношение на европейските фондове и финансиране, служителите на НЗК са членове на комитетите за наблюдение и подкомитетите, където има създадени такива. В рамките на проекта Т.Е.А.М. на ГД „Правосъдие и потребители“ е създадена Национална ромска платформа. Тя има национален обхват и включва представители на: местните НПО, съответните услуги на областно и общинско ниво, местните активисти, медиаторите, регионалните съвети по етнически и интеграционни въпроси.

Във връзка с евентуални рискове от обявяване на **извънредно положение или специфична извънредна ситуация**, породени от форсмажорни обстоятелства, епидемии, пандемии и други, подобни на разпространената се пандемия от COVID-19, и с цел преодоляване на негативните последици от тях върху пазара на труда и в социалната сфера, ще бъдат предвидени инвестиции от ЕСФ + за специфични мерки. Такива, например, могат да бъдат мерки, имащи за цел укрепване и стимулиране на икономическата активност, както и борба срещу социалното изключване, рисковете от бедност и осигуряване на социална защита на уязвимите групи. Фокусът ще бъде поставен върху процеса на възстановяване до голяма степен в областта на пазара на труда, където ще са необходими мерки за предотвратяване и преодоляване на безработицата и други негативни ефекти, докато социалният аспект ще бъде засилен чрез организиран процес между институциите в социалната и здравната сфери, вкл. и чрез дейности в подкрепа на засегнатите. Акцент ще бъде поставен върху младежката заетост, тъй като тя е най-чувствителна към рязката промяна в икономическия цикъл, като същевременно се преодолява детската бедност, за да се гарантира, че нито едно дете не бъде изоставено по време и след кризата, причинена от COVID-19. Пандемията от COVID-19 ще изисква различни набори от умения, които могат да бъдат финансирани чрез ЕСФ +, за да се адаптират към новите условия и нужди на пазара на труда и да се предотврати социалното изключване.

Неблагоприятните демографски тенденции, високите нива на смъртност и намаляването на населението в трудоспособна възраст налагат реформи в **системата на здравеопазването**. Ето защо стратегическите цели пред здравеопазването до 2030 г. са:

- Насърчаване на здравословен начин на живот и профилактика на болестите, укрепване на капацитета на общественото здравеопазване;
- Качествена и достъпна извънболнична, болнична, спешна и психиатрична медицинска помощ;
- Адекватна медицинска помощ и грижи за специфични и уязвими групи от населението;
- Високо ефективен контрол на медицинските дейности;
- Ефективна политика по отношение на лекарствата и медицинските изделия;
- Изградено електронно здравеопазване и национална здравна информационна система;
- Достатъчни и квалифицирани човешки ресурси в здравеопазването и подобрени условия за обучение и работа;
- Финансова устойчивост на националната система на здравеопазване;
- Иновативна медицинска наука и практика.

Осигуряването на здраве за всички чрез ефективно насърчаване на здравословен начин на живот и профилактика на заболяванията, условия за здравословен начин на живот, достъпни и качествени здравни услуги изисква целенасочени инвестиции.

За да се подобри качеството на управлението на здравеопазването и да се прогнозира посоката на необходимите промени за удовлетворяване на здравните нужди на обществото, ще бъде изготвена карта на потребностите от здравеопазване, съдържаща демографски и епидемиологични данни, данни за предоставяните услуги, както и използваните човешки ресурси, инфраструктура и оборудване. На тяхна база ще се изготви прогнозата за потребности в областта на здравните услуги за отделните региони, области и цялата страна.

Като част от усилията за повишаване на качеството на човешкия капитал, ще бъдат осъществени интервенции, насочени към подобряване на **здравните характеристики** на населението и на работната

сила в частност. Основен фокус ще бъде адресирането на високите нива на рискови фактори, застрашаващи здравето на населението, като например тютюнопушене, употреба на алкохол, затлъстяване, небалансирано хранене, ниска двигателна активност, пътно-транспортни произшествия. С цел намаляване на преждевременната и предотвратимата смъртност ще бъдат разработени нови инструменти за повишаване на ефективността на усилията за засилване на здравната промоция и повишаването на здравната култура, особено сред малцинствените групи - стимулиране на управленската отговорност за предотвратяване на здравни рискове по време на работа, включително по отношение безопасността на движението по пътищата. Ще продължи укрепването на човешките ресурси в здравеопазването чрез интервенции по повишаването на компетенциите и уменията на медицинския и немедицинския персонал в ключови области от здравната система, като спешна помощ, психиатрична грижа, първична медицинска помощ, медицинска помощ в училища, детски градини и ясли и др. Ще продължи подпомагането на повишаването на професионалния капацитет на обучаващите се специалисти в системата на здравеопазването за придобиване на специфични за този сектор умения. ЕСФ+ ще финансира специализациите на лекари и медицински специалисти, което ще подпомага държавната политика за осигуряване на необходимите специалисти за страната. Специален фокус ще бъде поставен върху квалификацията на персонала, полагащ лекарски и здравни грижи в извънболничната помощ и персонала, полагащ дългосрочни грижи. Ще бъде осигурена и подкрепа за неспециализирания и немедицинския персонал в системата на здравеопазването чрез различни мерки, свързани с пазара на труда, особено възможности за обучение.

Инвестициите по ЕСФ+ също ще бъдат насочени към подкрепа за **мобилност на персонала в здравната система** с цел подобряване на достъпа до здравни грижи и подпомагане на балансирано географско разпределение на здравните работници. Медицинските специалисти ще бъдат стимулирани да започнат своите амбулаторни практики, предоставящи извънболнична медицинска помощ и медицински услуги и първична медицинска помощ в отдалечени райони, където има недостиг на специалисти. Ще има стимули и за личните лекари за наемане на медицински специалисти. Медицински специалисти от определени специалности, които са най-вече в обща нужда, също ще бъдат подпомогнати, за да отворят своите амбулаторни заведения за специализирана извънболнична помощ или да се присъединят към съществуващи амбулаторни заведения в отдалечени и недостатъчно персонални райони или по-малки регионални болници, където има недостиг на специалисти. По този начин ще бъде предоставена подкрепа за реформата, насочена към създаване на механизми за привличане и задържане на кадри от здравната система в определени райони с недостиг на персонал за обслужване на населението на тези райони.

В сферата на здравеопазването НПВУ ще финансира дейности за **модернизирание на системата на педиатричната помощ** в страната чрез предоставяне на ново, модерно медицинско оборудване, както и създаване на Национален център за протонна терапия с фокус върху лечението на деца. Също така ще бъдат финансирани дейности, свързани с доставка на апаратура за лечение на онкологични заболявания в държавни и общински лечебни заведения. Ще бъдат финансирани, също така, дейности за изграждане на амбулатории за здравни грижи в труднодостъпни и отдалечени райони. С цел осигуряване на персонал за тези амбулатории, са предвидени финансовите стимули, които ще бъдат представяни през ПРЧР 2021 – 2027 г., чрез ЕСФ+. Дейностите са свързани основно със закупуване на оборудване и строително-монтажни работи, които не са допустими за финансиране по ЕСФ+. ПРЧР ще подпомага обучението в областта на педиатричната помощ. По НПВУ ще бъде реализиран проект за укрепване на устойчивостта на системата за психиатрична помощ, целящ повишаване на нейната достъпност и капацитет за задоволяване нуждите на населението. Дейностите по проекта са свързани с обновяване и модернизация на сградния фонд и осигуряване на модерно медицинско оборудване за лечебните заведения. Мерките на ЕСФ+ ще подкрепят системата с обучения за нейните служители. В рамките на НПВУ ще бъде разработена Национална система 112 и ще бъде изградена нова система за приемане на аварийни комуникации и управление. От своя страна, ЕСФ+ ще подкрепи системата със специализирано обучение за спешни работници.

Ще продължи политиката на **основно материално подпомагане** за преодоляване на идентифицирани лишения (от пълноценна храна и основни материални продукти) сред най-уязвимата част от населението в страната - хора, живеещи в бедност и социална изолация, бездомни лица и др. Фокусът върху предоставянето на храни и материалната подкрепа ще бъде разширен, което ще допринесе за активно приобщаване на подпомаганите лица и семейства съобразно техните конкретни нужди. Ранното детско развитие и преодоляването на детската бедност ще бъде подкрепено и чрез мерки за предоставяне на храни и основна материална помощ, в т.ч. базови, необходими продукти за новородени деца от семейства в неравностойно положение, както и развитие на детски/млечни кухни. Помощта ще бъде определена на база потребностите от подкрепа при всеки отделен случай. Предоставянето на съпътстващи мерки ще бъде свързващия елемент между останалите национални и

финансирани с европейски средства мерки за намаляването на бедността и социалното изключване. Мерки за най-уязвимите групи ще се реализират в сътрудничество между Програмата за развитие на човешките ресурси, Програмата за храни и/или основно материално подпомагане и Програмата за образование. Стратегическата цел на програмата за храни и/или основно материално подпомагане е да добави принос към цялостната национална политика за намаляване на бедността и за преодоляване на социалното изключване. Мерките по програмата ще адресират удовлетворяването на базовите/екзистенциални нужди на най-нуждаещите се лица, които живеят в крайна бедност, изпитват тежки материални лишения, и са първата стъпка към предприемане на комплексни и устойчиви мерки за социално включване, основани на интегрирания подход. Очаква се достигане на ниво от 600 000 лица, живеещи в риск от бедност, получили храни и материална подкрепа по програмата. Ще бъде създадена база данни с информация за подпомогнатите по програмата лица, в т.ч. информация за техния специфичен социален профил. Бенефициентите на помощта по програмата ще бъдат адресирани като целева група на различни специфични мерки и проекти, изпълнявани с подкрепа от ЕСФ+ по други програми, където постигнатите резултати ще бъдат проследявани впоследствие. С оглед преодоляване на социалната изолация и намаляване на зависимостта от социалната система, лицата в трудоспособна възраст, обект на подпомагане, ще бъдат насочвани към мерките за включване в заетост и подобряване на уменията. Възрастните хора ще бъдат насочвани към подходящи интегрирани социални и здравни услуги, а хората с увреждания – към адекватна социално-икономическа подкрепа. Предоставянето на храна за децата ще бъде свързващ елемент за насочване към реализираните на местно ниво комплексни мерки за подкрепа и развитие на родителски умения, семейно консултиране и подкрепа, а там където е възможно – и за намиране на работа на родителите като средство за преодоляване на бедността, изолацията и зависимостта от системата за социално подпомагане. Обратната връзка относно резултатите от предоставената подкрепа след насочването на целевите групи ще бъде елемент от механизма за обмен на информация между програмите. Очаква се около 5 на сто от бенефициентите на подпомагането по програмата да получат подкрепа чрез различни услуги, за да преодолеят бедността и социалната изолация.

По фонд „Убежище, миграция и интеграция“ ще се осигури **допълняемост** чрез инвестиции, насочени към ефективно и координирано управление на миграцията в ЕС с цел заместване на несигурните и незаконни пътища за достъп до Съюза със сигурни и легални такива. Инвестициите ще бъдат насочени към подкрепа за стабилна система за прием на граждани на трети държави, търсещи международна закрила, легална миграция на граждани на трети държави, както и ефективно връщане на лицата, които не отговарят/ вече не отговарят на условията за престой в ЕС. Инвестициите в областта на интеграцията ще включват първоначалните фази на процеса до момента на включване в системите на образованието, пазара на труда и здравеопазването. Със средства от ФУМИ ще се подпомагат мерки, съобразени с нуждите на гражданите на трети страни, изпълнявани през ранните етапи на интеграцията. Подкрепата включва например езикови курсове, ориентация и подкрепа за включване на пазара на труда, различни видове подкрепа като психологическа, социална, правна помощ, преводачески услуги и др.

Осигуряването на високо ниво на сигурност е междусекторна цел на политиката, изискваща целенасочени и координирани мерки по инструментите в областта на вътрешните работи. Всеки един от тях ще допринесе за нейното адресиране, като се фокусира върху конкретна област на политиката - Инструмент за финансова подкрепа за управление на границите и визовата политика (ИУГВ) – в областта на граничното управление, Фонд „Вътрешна сигурност“ (ФВС) – в областта на превенцията и противодействието на трансграничната, тежка и организирана престъпност, ФУМИ в областта на миграцията. По-специално ФВС ще подкрепя действия, свързани с превенция, разкриване и разследване на тежка и организирана престъпност, включително тероризъм, включително с акцент върху транснационалното сътрудничество. ИУГВ ще бъде насочен към осигуряване на ефективен граничен контрол чрез подкрепа за действия, свързани с граничните проверки и наблюдение. ФУМИ ще бъде насочен към действия за укрепване на системите за предоставяне на убежище, приемане, връщане и предоставяне на услуги на граждани на трети страни .

Дирекция „Международни проекти“ в МВР ще бъде управляващият орган за трите програми и в това отношение е осигурен необходимия координационен механизъм. Външните действия по ФУМ, ИУГВ и ФВС може да допълнят Инструмента за съседство, сътрудничество за развитие и международно сътрудничество (ИССРМС) и Инструмента за предприєдинителна помощ (ИПП), които са и ще останат ще остане основен инструмент в подкрепа на външното измерение на политиката за миграция и сигурност на Съюза. Успоредно с това националните програми по фондовете в областта на вътрешни работи могат да насърчават и изпълняват инициативи за сътрудничество, които допълват и засилват действията, предприети на ниво ЕС.

В количествено отношение, **амбициите** към края на програмния период са:

- достигане ниво от 60 на измерение „Човешки капитал“ на DESI спрямо 28.5 в DESI 2019;
- достигане ниво от 60 на измерение „Използване на интернет услуги“ на DESI спрямо 32.5 в DESI 2019;
- достигане на ниво от 600 000 лица, живеещи в риск от бедност, получили храни и материална подкрепа по Програмата за храни и/или основно материално подпомагане;
- достигане на ниво от 7% от относителния дял на населението (на възраст между 25 и 64 години), участващо в образование и обучение спрямо 2.5% през 2018 година;
- намаляване на дела на учениците с резултати по-ниски от критичните, средно за трите области на PISA, от 46% през 2018 г. до 25%;
- Повишаване в относителния дял на хората на възраст между 20 и 24 години със завършен поне втори гимназиален етап на средното образование от 84,4% през 2019 г. на 92% през 2030 г.;
- нарастване на нетния коефициент на записване на децата от 3 години до постъпването им в първи клас, включени в организирани групи за развитие в ранна детска възраст, до 86.3% спрямо 82.4% през 2018 г.;
- нарастване на дела на 30-34-годишните със завършено висше образование до 40% спрямо 32.7% през 2019 г.;
- нарастване на нетния коефициент на записване във висше образование на 19-23 годишните до 50% спрямо 42,1% през 2019 г.;
- нарастване на дела на учителите, които се чувстват подготвени за използване на ИКТ за преподаване до 84% спрямо 77.4% през 2018 г.;
- достигане ниво от 80% на коефициента на заетост на наскоро завършилите ПОО (1-3 години), които не продължават своето образование спрямо 68.6% през 2018 г.;
- достигане на относителен дял на населението на възраст 25-64 години, участващи във формално и неформално обучение до 33 % спрямо 24,6% към 2016 г.;
- достигане ниво от 79% на коефициент на заетост за населението на възраст 20-64 г. спрямо 75% към 2019 г.;
- достигане ниво от 4% на коефициента на безработица на населението на възраст 15-74 г. спрямо 4.2% през 2019 г.;
- достигане ниво от 75% на коефициента на икономическа активност на населението на възраст 15-64 г. от 73,2% през 2019 г.;
- намаляване дела на младежите на възраст 15-29 г., които не работят и не учат, до 15% спрямо 16.7% през 2019 г.;
- достигане на относителен дял на лицата на възраст 25 – 64 г., участвали в обучение през предходните 12 месеца, до 35,4 % към 2030 г.
- намаляване на дела на населението в риск от бедност и социално изключване до 23,6% спрямо 33,2% през 2019 г.;
- намаляване на дела на работещите на възраст 18-67 години, изложени на риск от бедност от 10,1% през 2019 г. до средното за ЕС;
- намаляване на дела на децата на възраст 0-17 години, изложени на риск от бедност и социално изключване от 36,1% през 2019 г. до 21%;
- намаляване на дела на децата на възраст 0-17 години, живеещи в материални лишения от 18,9% през 2019 г. до средното за ЕС;
- Рано напуснали образование и обучение (относителен дял на лицата на възраст 18 - 24 навършени години, завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение, от населението на същата възраст);
- до 2030 г. най-малко 60% от ромите да имат платена работа (при настоящ дял от платена заетост при ромите от 43%, като за сравнение за общото население той е 73.1%);
- до 2030 г. по-малко от един на трима ромски младежи е от групата NEETs - извън образование, обучение или заетост (при настоящи стойности от 62% ромски младежи от групата NEETs, като за сравнение за общото население той е 10.1%);
- 800 здравни специалисти, които са започнали работа на друго място в труднодостъпни и отдалечени райони в резултат на мерки за трудова мобилност, подкрепени от ЕСФ +;
- 400 подкрепени кадри, които специализират в системата на здравеопазването, в т.ч. лекари, зъболекари, медицински сестри и акушерки;
- повишаване на знанията и компетенциите на 5000 медицински специалисти в страната чрез изпълнение на УЦЖ мерки.

Представените индикатори за образование отразяват националните цели в образователния сектор, които ще бъдат постигнати със съвместно финансиране с европейски и национални фондове. Те се

влият от различни външни фактори и приносът на PE и RRP ще се измерва чрез оценки в хода на тяхното изпълнение.

Цел на политиката 5: Европа по-близо до гражданите чрез насърчаване на устойчиво и интегрирано развитие на градските, селските и крайбрежните райони и местните инициативи

През последния програмен период в рамките на ОПРР 2014-2020 бяха финансирани инвестиции в изпълнение на интегрирани планове за градско развитие на 39 общини, като опитът от изпълнението на програмата показва както ползите, така и някои слабости на избрания подход. Като безспорно предимство се оценява наличието на предварително заделени бюджети за всяка община, в рамките на които местните власти да могат да планират своите инвестиции според конкретните нужди и приоритети на общината. Същевременно, главен недостатък беше изискването за тематично разпределение на средствата, което се оказва силно ограничаващо по отношение на изпълнението на градските стратегии и възпрепятства прилагането на подхода „отдолу – нагоре“. Като слабост на прилагания подход за градско развитие се отчита и фактът, че финансирането на градските стратегии се обезпечава с гарантирани бюджети единствено в рамките на ОПРР, която финансира ограничен набор от инфраструктурни мерки. Липсата на работещи механизми за финансиране на интегрирани проекти значително намалява ефекта от прилагането на градските стратегии.

Същевременно, по отношение на районите извън подкрепяните по ОПРР градове, възприетият на национално ниво подход за дефиниране на градски и селски райони остави голяма част от територията на страната без достъп до европейско финансиране и доведе до нездравословна конкуренция между общините и задълбочаване на междурегионалните, вътрешнорегионалните и дори на общинските различия и дисбаланси.

Затова цялостното отношение, възгледи и перспективи към регионалното развитие се преразглеждат, както по отношение на синергиите между интервенциите на различните програми, така и на нивото, на което ще се осъществяват инвестициите (община, област, регион). Необходими са повече политики, базирани на спецификата на конкретните места, съответстващи на местните нужди и специфичните потенциали на всяка територия

Като реакция на идентифицираните слабости и силни страни се предвиждат значителни инвестиции в рамките на цел на политиката 5. Акцентът ще бъде поставен върху оползотворяването и капитализирането на местните дадености и възможности при адресирането на специфичните нужди на съответните територии и преодоляване на вътрешнорегионалните различия. За адресирането на местните проблеми и оползотворяването на местния потенциал ще бъдат използвани предимно интегрирани подходи и инструменти за териториално развитие за реализиране на синергични ефекти. Предвижда се интервенциите в рамките на интегрирания териториален подход да се осъществяват на базата на стратегии за териториално развитие в две направления: (1) градско развитие на територията на 10 общини на големи градове от първо и второ йерархично ниво съгласно Актуализацията на Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. и (2) териториално развитие на шестте региони за планиране в страната (NUTS 2 региони) съобразно спецификата на всеки един от регионите, описана в съответните териториални стратегии.

Инвестициите за развитие на регионите за планиране NUTS 2, предвид по-големият им териториален обхват, ще се осъществяват чрез пакети от **взаимосвързани и допълващи се интегрирани проекти** (концепции за ИТИ за приноса на фондовете на ЕС към изпълнението на интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите – по една концепция за ИТИ на регион). Всеки регион ще разполага със заделен индикативен бюджет, в рамките на който ще изготви своята концепция, която определя, най-подходящата комбинация от ресурси и мерки, които адресират общите нужди на конкретните територии в обхвата му или използват техния потенциал, така че да насърчат развитието на целия регион. По отношение на градското направление, взаимната обвързаност и допълняемост на инвестициите ще се осъществява на база на интегрираната териториална стратегия на всеки град (План за интегрирано развитие на община). В подкрепа на интегрираното териториално развитие на шестте региона всяка от програмите, съфинансирани от ЕСФ+, ЕФРР и КФ с изключение на Програмата за транспортна свързаност, и Програмата за храни и основно материално подпомагане и Програмата за техническа помощ ще заделят 10% от финансовата си алокация за изпълнение на интегрирани териториални инвестиции.

Концепциите за ИТИ за приноса на фондовете на ЕС към ИТСП ще включват комбинация от проекти за инвестиции в инфраструктура, съчетани с подходящи „меки“ мерки, като ще се цели допълняемост на инвестициите по различните програми, съфинансирани от ЕФРР, КФ и ЕСФ+, Стратегическия план по ОСП, ЕФМДРА както и националния бюджет. По отношение на инвестициите в сферата на образованието, в Програмата за развитие на регионите е заложено индикативно разпределение по тематична област въз основа на обективни критерии за разпределението с цел постигане на ефективно

изпълнение на ЦП 4 и за допълняемост на инвестициите от ЕСФ+ и ЕФРР. Инвестициите в образователна инфраструктура чрез ЕФРР ще бъдат допълнени от инвестиции в образователна инфраструктура чрез НПВУ, при ясно разграничаване на обхванатите образователни институции.

Предвидените интервенции имат за цел да стимулират прилагането на подхода „отдолу-нагоре“ (чрез финансиране на проекти, инициирани от местните общности, ползващи се с висока обществена подкрепа), но предвиждат и съчетаването на местните инициативи с подхода „отгоре-надолу“, при което ще се подкрепят мерки в изпълнение на националните секторни стратегии, които същевременно адресират конкретни проблеми или потенциали на съответната територия. По-конкретно, в секторите пътна инфраструктура, образование, здравеопазване, социална политика и култура се предвижда да се финансират само инвестиции, които съответстват на предварително разработено от съответното ведомство картографиране на нуждите в съответствие с одобрените национални стратегически документи в сектора. По този начин ще се осигури необходимата координация и съответствие между интегрираните териториални стратегии и националните приоритети. Инвестициите в инфраструктура по ЦП 5 ще се осъществяват при изпълнение на приложимите отключващи условия за съответните мерки (т.е. отключващите условия за ЦП 3 и ЦП 4).

Решението за приоритетните за финансиране инвестиции на конкретната територия се взема от териториалните органи на регионално или общинско ниво чрез одобрението на списъци с проектни идеи (на ниво община – за градското развитие) и концепции за ИТИ за приноса на фондовете на ЕС към ИТРС (съдържащи списъци с проектни идеи – за инструмента ИТИ). Териториалните органи ще осъществяват предварителен подбор на проектни идеи, при който водещи са партньорството, интегрираният характер на инвестициите и приносът на проектните идеи към изпълнението на съответните териториални стратегии – плановете за интегрирано развитие на общините и интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво NUTS 2, които от своя страна съответстват на секторните политики. Ще бъдат реализирани специфични действия за осигуряване на достатъчен административен капацитет на регионално и на местно ниво, съобразно прилагането на новия подход. Ще се ползва външна помощ от Комисията, ОИСР, ЕБВР, която ще бъде основа за планирането и изпълнението на тези мерки, в т.ч. Пилотния проект за ускоряване изграждането на административен капацитет с цел подготовка за програмния период след 2020 г. (ОИСР, ЕК), „Преглед на многостепенното управление – да накараме многостепенното управление и децентрализацията да работят за регионалното развитие в България“ (въз основа на споразумение между МРРБ и ОИСР), Очакваните конкретни резултати, разработени по Договора за аналитични и консултантски услуги между МРРБ и МБВР, „Разпространение на иновациите в градовете и регионите: Инструментарий за националните, регионалните и местните власти“ (ОИСР), „Преходът към кръгова икономика на регионално равнище – текущо състояние и потенциални регионални пилотни проекти за кръгова икономика в подкрепа на кохезионната политика в България през периода 2021-2027 г.“ (ЕК, ОИСР).

Предвижда се инвестициите за градско развитие на територията на 10 общини на големи градове да се финансират със средства от програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 (ПРР), а териториалното развитие на регионално ниво да се подкрепя със средства от всички програми, включително от Стратегическият план по ОСП и ЕФМДРА. ЕФМДРА ще подкрепя териториалното развитие само в общности на ниво NUTS 3, които са свързани с рибарството и аквакултурите като поминък, където са Местни инициативни рибарски групи (МИРГ). МИРГ ще прилагат своите стратегии, които ще допринесат и за изпълнението на местните стратегии на тези общности.

Разпределението на финансовите ресурси за устойчиво градско развитие на целевите градски райони е съобразено с Регламента за ЕФРР/КФ и е в размер на 8% от ресурсите по ЕФРР на национално ниво под формата на „друг териториален инструмент, разработен от държавите членки с оглед на инвестиции“ (чл. 22, буква „в“ от новия Регламент за общоприложимите разпоредби (РОР). Планира се ПРР и Стратегическият план по ОСП да финансират огледални инфраструктурни мерки, като демаркацията между двете да бъде на териториална основа: СПОСП ще подкрепя 215 селски общини, а ПРР останалите 50 общини.¹³ Същевременно ПРР ще подкрепя интервенции на цялата територия на страната за мерките, които попадат извън обхвата на СПРЗСР като здравна инфраструктура, обществен транспорт, пътища от I до III клас, енергийна ефективност на жилищни сгради, туризъм и инфраструктура за насърчаване на икономическата активност с цел развитие на индустриални зони. Така цялата територия на страната ще има достъп до финансиране за осъществяване на интегрирани териториални инвестиции в съответствие с интегрираните териториални стратегии на районите от ниво

¹³ Посоченото разпределение е базирано на предложението за промяна в дефиницията за селска община, според която селски са общините, чийто градски център е с население до 15 000 жители (при текущата дефиниция селски са общините с население в градския център до 30 000 жители).

NUTS 2. На територията на селските общини ще се насърчават мерки, които допринасят за развитието на по-силни, свързани, устойчиви и проспериращи селски райони и общности в съответствие с Дългосрочната визия за селските райони на ЕС.

Интегрираните териториални стратегии за всяко от двете направления (градско и териториално) ще отчитат спецификите на съответните територии и ще предвиждат конкретни мерки за развитието им спрямо идентифицираните слабости или потенциали. За изпълнението на стратегиите на регионите от ниво NUTS2 ще има заделен бюджет, който се определя на базата на методология, която също отчита различията и спецификите на съответните региони. Десетте големи градски общини ще бъдат групирани в клъстери и ще могат да финансират проекти в съответствие със стратегиите си в рамките на заделените за съответния клъстер средства. Разпределението на средствата за десетте градски общини се базира на показатели за брой на населението, територия, брутна добавена стойност и инфраструктура. Разпределението на бюджетите на шестте района на планиране отчита същите показатели, но същевременно взема под внимание измеренията на регионалния индекс за конкурентоспособност по отношение на иновациите, институциите, висшето образование и ученето през целия живот, ефективност на пазара на труда, население, свързано със системите за пречистване на отпадни води. Съобразено с предвиденото допълващо финансиране по линия на подкрепата за по-слабо развитите региони, ще се предоставя приоритетно подпомагане на Северозападен и Северен централен регион

Подходът „Водено от общността местно развитие“ ще се прилага за третия програмен период на териториална база и на субрегионално ниво – ниво община, част от община или група съседни общини с население между 10,000 и 150,000 жители. Подходът ще се прилага в цялата страна (включително селските райони и районите със специфични характеристики, дефинирани в Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г.), с изключение на градовете с население над 30,000 жители, в рамките на техните строителни граници. За населени места, на чиято територия се прилага подходът VOMP и които получават подкрепа по Програмата за развитие на регионите 2021 – 2027 г., се прилага демаркация на инвестициите. За програмния период 2021 – 2027 г., водещият фонд за прилагането на подхода VOMP е ЕЗФРСР. Със средства от ЕСФ+ и ЕФРР ще се финансира изпълнението на операции, избрани в рамките на местните стратегии за развитие. 10% от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони (ЕЗФРСР) ще бъдат заделени за прилагането на подхода VOMP. Средствата от ЕСФ+ и ЕФРР за прилагането на подхода VOMP ще са в размер на 2% от разпределените средства по програмите „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“, „Развитие на човешките ресурси“, „Образование“ и „Околна среда“. Подходът VOMP ще се изпълнява отдолу нагоре чрез местни инициативни групи, така че местните общини формулират, избират и утвърждават приоритетите и стратегиите за интегрирано развитие на териториите и общностите, както и финансирането от един или няколко от ЕСИ фондовете и тази оценка ще определя нуждите и потенциала на съответната територия. За успешното прилагане на подхода е създаден Управляващ орган на Стратегическия план за развитие на селските райони в Министерството на земеделието, храните и горите. Създадена е дирекция „VOMP“ в Управляващия орган на Стратегическия план за развитие на селските райони. Прилагането на подхода VOMP ще се осъществяват по правилата на ЕЗФРСР, като управляващите органи на оперативните програми, включени във финансирането на подхода разчитат на решенията на УО на програмата по ЕЗФРСР. Подходът, финансиран от ЕФМДРА, се прилага само за риболовни зони с цел стимулиране на растежа на устойчива синя икономика и насърчаване на развитието на риболовни и аквакултурни общности в крайбрежните и вътрешните райони.

Балансираното териториално развитие ще бъде постигнато чрез създаване на полицентрична мрежа от градове и насърчаване на икономическия растеж чрез използване на специфичния потенциал на териториите. Успоредно с това негативните демографски тенденции ще бъдат преодоленни чрез насърчаване на икономическата активност и създаване на привлекателна среда за живот с възможности за образование, култура, развлечения, спорт, работа и отдих. Инвестициите по ЦП5 ще имат за цел подпомагане развитието на местния икономически потенциал и в тази връзка ще се насърчава участието на икономически оператори в концепции за ИТИ. Мерките за промотиране на икономическа активност ще бъдат неразделна част от концепциите за ИТИ и където е необходимо и приложимо ще бъдат подкрепени чрез финансови инструменти. Финансовите инструменти по Програмата за развитие на регионите 2021-2027 (ППР) ще подкрепят инвестиции в инфраструктурни мерки за стимулиране на икономическа активност, енергийна ефективност и обновяване на жилищен и обществен сграден фонд, отчитайки принципите на вълната за обновяване, устойчива градска мобилност, образователна, здравна и социална инфраструктура, спорт, култура и културно наследство, туризъм. Пресечна точка между ППР г. и подкрепата за маргинализираните групи, в т.ч. ромите, са инфраструктурните проекти за жилища, проектите за градска среда (с фокус върху територии на градовете със специфични характеристики) и проекти за енергийна ефективност в жилищни сгради. В

райони със значителна общност от маргинализирани лица, включително роми, ИТИ и BOMP трябва да включват действия, насочени към нуждите и потенциала за развитие на тази общност.

В рамките на интегрирания териториален подход ще се търси подобряване на свързаността на северните и южните територии на страната и създаване на функционални връзки, които да насърчат развитието на икономическия потенциал на районите и населените места чрез осигуряването на подходяща инфраструктура, включително транспортна свързаност, зелени и сини инвестиции и икономически зони. Инвестициите в областта на транспорта ще обхващат основно пътища от I-III клас от републиканската пътна мрежа на територията на цялата страна, в съответствие с картирането на нуждите, изготвено на национално ниво. В същото време, за да се подпомогне социалното приобщаване и икономическото развитие, инвестициите в четвъртокласни пътища на територията на градските общини могат да бъдат финансирани въз основа на оправдана и солидна нужда. Това създава предпоставките за отсъствие на бели петна по отношение на интервенции в пътната инфраструктура. С цел ефективно управление на средствата, инвестициите в мрежата от четвъртокласни пътища ще бъдат направени въз основа на критерии, които отчитат числеността на населението, наличието на структуроопределяща икономическа дейност, липсата на достъп до здравеопазване, образование и социални услуги за конкретната територия в обхвата на съответната концепция за ИТИ. В допълнение, инвестициите в пътна инфраструктура задължително ще се съчетават с мерки за пътна безопасност.

В тази насока съществена ще е ролята на **градовете като двигатели за растеж**, творчество и иновации: ще се подкрепя създаването на иновативни мрежи между градовете и на функционални връзки между градовете и селските райони. Ще се насочат усилия за създаване на умни градове, където чрез дигиталните и телекомуникационните технологии ще се повишава ефективността на традиционните мрежи и услуги като градски транспорт (в т.ч. чисти видове транспорт), безопасност на градската среда и трафика, административни услуги и достъп до култура и спорт. Специален фокус на инвестициите ще бъде насърчаването на устойчивата градска мобилност чрез развитието на интегрирани мултимодални транспортни системи в градовете, включително нов екологосъобразен подвижен състав, на база на интегрираните териториални стратегии, в които са включени елементи на планове за устойчива градска мобилност. Мерки за устойчива градска мобилност ще се подкрепят в съответствие с Планове за устойчива градска мобилност на общините, съответните национални секторни политики, местните стратегически документи, в т.ч. Общинските планове за качество на въздуха. Мерките за устойчива градска мобилност ще включват също интелигентни транспортни системи (ИТС) и цифрови решения, както и инфраструктура за алтернативни форми на транспорт (например велосипеден) и ще се подкрепят както в рамките на градските инвестиции, така и в обхвата на ИТИ в регионите за развитие от ниво 2, като ще бъдат насочени към развитието на конкретни функционални зони с цел улесняване на трудовата мобилност на населението. В допълнение към мерките по ЦП 3, инвестициите по ЦП 5 ще насърчават изграждането на зарядни станции като елемент на системата на обществения транспорт в градовете, както и подмяната на превозните средства на обществения градски и междуселищен транспорт с нискоемисионни такива, отново в съответствие с мерките за устойчива мобилност, предвидени в съответните интегрирани териториални стратегии. В областта на спорта, интервенциите ще се фокусират върху изграждането и модернизирването на устойчива и приобщаваща инфраструктура, както за масов, така и за професионален спорт в регионите, като се отчита и ролята на организирането на големи спортни събития и на възможностите за спорт и физическа активност за развитието на градовете и за туризма.

Предвижда се в рамките на тази цел на политиката да бъдат подкрепяни инвестициите за прилагане на инфраструктурни мерки за подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд, по специално по отношение на публичните и жилищни сгради, в съответствие със заложените цели от Дългосрочната национална стратегия за подпомагане обновяването на националния сграден фонд от жилищни и нежилищни сгради до 2050 г. Мерките за ЕЕ ще се реализират при прилагане на принципа „Енергийната ефективност на първо място“ като водещо изискване към всички инвестиции в сгради постигането на възможно най-висок клас на енергопотребление. В допълнение, където е възможно ще се насърчава използването на възобновяеми енергийни източници и въвеждането на иновативните технологии, Съгласно Дългосрочна национална стратегия над 33% от домакинствата в България не са в състояние да поддържа домовете си достатъчно отоплени като над 31% от тях не могат да плащат навреме разходите за жилищата си. Освен това финансовите възможности на домакинствата варират и в зависимост от региона, в който се намират като съответно живеещите в слаборазвитите райони – Северозападен и Северен централен изпитват по-сериозни трудности. В тази връзка данните по НПЕЕМЖС показват, че 25,6% от сключените договори за целево финансиране са за жилищни сгради, намиращи се в северните региони от ниво 2. Останалите 74,4% са за жилищни сгради, намиращи се в Южна България. По отношение на публичните сгради сериозен проблем са лошите енергийни характеристики и водещите до това високи разходи за енергия, които имат сериозно въздействие върху публичните бюджети. Към

настоящия момент са обновени едва 4,2% от многофамилните жилищни сгради, представляващо 7,6 % от РЗП на жилищните сгради. По отношение на нежилищните сгради общо 9,6% от РЗП в страната е обновена, което включва 1,7% от площта на административните сгради и само 2,1% от сградите от културна инфраструктура. Нуждите за обновяване на жилищни и нежилищни сгради са значителни и далеч надхвърлят постигнатото до момента.

Заложените цели в Дългосрочна национална стратегия до 2030 г. предвиждат постигане на общо 2 917 GWh/y спестявания от енергия (2 477 GWh/y за жилищни и 440 GWh/y за нежилищни сгради), 22 203 509 m² обновена площ (19 026 656 m² жилищни и 3 176 852 m² нежилищни сгради), както и 1 306 435 тона спестяване на емисии CO₂ (1 065 184 тона за жилищни и 241 251 тона за нежилищни сгради), Анализите показват, че за постигане на заложените цели политиките за обновяване трябва да са фокусирани приоритетно към сгради с показател към настоящия момент на енергопотребление с класове E, F и G за всички категории сгради.

Повишаването на енергийната ефективност на домакинствата води до редица ползи, в т.ч. рефлектира положително върху доходите на домакинствата и здравето на хората поради намаляването на вредните емисии в атмосферата. Води също така до трайно подобряване качеството на живот на домакинствата в обновените сгради, а също така и до трайно повишава стойността на имотите.

Всички мерки за енергийна ефективност ще се изпълняват в съответствие с демаркацията между различните фондове и инструменти, подкрепящи подобни видове мерки на национално ниво – мерки по Програмата за енергийна ефективност в сградния фонд като част от ПВУ, мерки по ЕФРР и мерки по Фонда за справедлив преход (ФСП). ПВУ има хоризонтален характер и акцентира върху енергийната реформа и постигането на глобалните цели на Зелената сделка. По Програмата за енергийна ефективност на сгради ще се подкрепят мерки за подобряване на енергийната ефективност в жилищни, държавни и общински сгради (административни, спортни и културни), производствени/индустриални, търговски и сгради за услуги. Мерките за енергийна ефективност, които ще се изпълняват с финансиране от ФСП, се основават изцяло на териториалния подход съобразно местната специфика и нужди и са отразени в съответните териториални планове за справедлив преход. Мерките по ФСП ще акцентират върху възобновяемите източници, надграждане на съществуващите инвестиции за постигане на висок енергиен клас и използване на зелени технологии. Мерките за енергийна ефективност, финансирани по ЦП5 в рамките на ПРР, ще включват проекти, определени изцяло по подхода отдолу нагоре и отразени в съответните териториални стратегии на общинско ниво и на ниво NUTS2 райони. Подкрепата ще се предоставя при отчитане на териториалните различията и специфичните нужди за развитие на конкретните региони/територии. В големите градски общини са концентрирани значително повече многофамилни жилищни сгради, отколкото в малките общини, където преобладават малки блокове и еднофамилни жилищни сгради. Същата зависимост при концентрацията има и по отношение на публичните сгради, които са съсредоточени основно в големите градски общини. Инвестициите в сграден фонд по ЦП5 ще включват реновиране на съществуващи обществени и жилищни сгради за повишаване на техните енергийни характеристики, осигуряване на по-добър достъп до адекватни жилищни условия за населението и подкрепа за намаляване на енергийната бедност. Където е възможно, изпълнението на тези мерки ще се ръководи от подхода, въведен с инициативата Нов Европейски Баухаус, който комбинира принципите за устойчивост, естетика и участие на заинтересованите страни в процеса. Въз основа на извлечените поуки от периода 2014-2020 г. е установено, че проектите насочени към енергийна ефективност показват потенциал за използване на финансови инструменти, тъй като са насочени към реализиране на икономия на енергия и намаляване на разходите на потребителите, които могат да осигурят изплащане на инвестицията. В рамките на ПРР 2021-2027 г. е предвидено за индивидуални собственици ФИ да се използват основно като допълващи към грантовия компонент на проектите за финансиране на собственото участие на бенефициентите, при диференциран подход и даване на приоритет на домакинства, попадащи в риск от енергийна бедност. Предвиждат се и възможности под формата на кредитни линии и портфейлни гаранции на компании, изпълняващи проекти за ЕЕ в жилищния и обществен сектор с цел да се стимулира пазара за изпълнение на ЕСКО договори.

В допълнение, тези мерки ще бъдат комбинирани с интервенции по ЦП 2 и в тази връзка ще допринасят за нейното постигане, а именно мерки за зелена инфраструктура в градовете и мерки за подобряване качеството на атмосферния въздух чрез приоритетна подмяна на отоплителни уреди на твърдо гориво в енергийно ефективни сгради и кумулативно ще имат принос към ЦП2. Обосновката на интервенциите са констатациите в Националната програма за подобряване качеството на атмосферния въздух (2018-2024 г.), че „Мерките за подобряване на енергийната ефективност на сградния фонд – както на нови, така и на съществуващи сгради – биха допринесли значително за спестяване на енергия, ... и намаляване на емисиите на замърсители на въздуха“. Инвестициите в зелена инфраструктура в градовете по ПРР ще се допълват и/или надграждат от мерките за изграждане на зелени системи/пояси по Програма

„Околна среда“ – специфични растителни видове с най-висока степен на задържане на ФПЧ от вторично разпрашаване, което ще доведе до синергичен ефект по отношение на градската среда и чистотата на въздуха в градовете с нарушено КАВ.

Специфичен акцент на тази цел на политиката, както на градско/общинско, така и на регионално ниво, ще бъдат интервенциите в областта на здравеопазването, туризма и културата.

По отношение на здравеопазването в рамките на ЦП 5 ще се подкрепи продължаващото провеждане на политиката за реформа в сектора чрез инвестиции в извънболничните и болничните грижи, свързани със създаване на равни възможности за населението в отделните региони за достъп както до профилактика и превенция, така и до навременно и качествено болнично лечение. Приоритет ще бъде даден на профилактиката на болестите, както и на подкрепата за лечение на сърдечно-съдови, онкологични и неврологични заболявания, които според анализа имат най-голяма концентрация на потребности и изисквания за подобряване на услугите. Същевременно сърдечно-съдовите и онкологичните заболявания са основната причина за смъртността в страната (респективно 64.4% и 16.9% от смъртните случаи). В рамките на приоритетните направления ще се подпомагат и мерки като развитие на телемедицината, мобилни кабинети, доставки на специализирано оборудване за болниците (вкл. за транспорт по въздух). Ще бъдат приоритизирани инвестициите в структурите за продължително лечение и рехабилитация, както и за създаване на центрове за гериатрични и палиативни грижи.

В областта на **туризма**, интервенциите ще бъдат фокусирани върху опазване, развитие и популяризиране на публичните туристически активи и свързаните с тях туристически услуги. Ще се акцентира на специализираните продукти и нови ниши в съответствие с потенциала на конкретната територия, при следване на стратегическия подход за специализация на деветте туристически района в страната. Ще продължат мерките, насочени към съхранение и развитие на природното наследство имащи за цел запазването и развитието, вкл. чрез инвестиции в алтернативен туризъм (напр. подобряване условията и ресурсната ефективност на хижи и заслони). Използването на икономическия потенциал ще бъде осъществявано по максимално щадящ околната среда начин – чрез развитието на устойчиви форми на туризъм, които не само не вредят на природната среда, но и допринасят за икономическото развитие и благоденствието на градовете и местните общности. Ще се насърчава развитието и обновяването на общодостъпна дребномащабна инфраструктура и меки мерки за насърчаване развитието на местни забележителности и атракции, включително популяризирането на устойчиви форми на туризъм, който не нанася вреди на дивата природа и околната среда. Устойчивият туризъм задоволява не само изискванията на туристите и местното население в целевите региони, но и гарантира подобряване на възможностите за бъдещото им развитие. Ресурсите трябва да бъдат използвани така, че да бъдат задоволявани икономическите, социалните и естетическите потребности и едновременно с това, да бъдат съхранени културният интегритет, значимите екологични процеси и биологичното разнообразие. Ще се подпомага развитието например на екотуризма (отговорно пътуване до природни места без да се засяга дивата природа), селският туризъм (насърчаващ алтернативна заетост в селските райони), културният туризъм (развитие на културни забележителности и атракции опазващи културното наследство, както и активно изживяване и участие в културни прояви и творчески процеси), гастрономичният туризъм, здравният туризъм и др. Ще се популяризират и комбинации от изброените и други видове туризъм, ако са в съответствие със стълбовете на устойчивото развитие. При осъществяване на интервенции, свързани с опазване, развитие и популяризиране на **културата и културното наследство** ще бъдат следвани и стратегически подходи. Подкрепата ще бъде съсредоточена върху предварително определени обекти от национално и световно значение, имащи най-голям потенциал за привличане на туристи и съответно за генериране на растеж, алтернативна заетост и намаляване на процеса на обезлюдяване в регионите, особено в такива, в които културното наследство е единственият ресурс. Ще се постави фокус и върху ролята на културата като фактор на устойчивост, идентичност и сближаване, за подобряване на качеството на живот и стимулиране на социално-икономическото развитие. В допълнение ще бъдат предприети действия за устойчивото управление на културата и културното наследство чрез разработването на Планове за опазване и управление на обектите на недвижимото културно наследство и изграждане на необходимата материална и техническа инфраструктурата за създаване на ключови регистри и дигитализация на културни ценности.

Видовете дейности по тази цел, финансирани чрез **ЕФМДРА**, ще подкрепят създаването на предпоставки за растеж на устойчивата синя икономика и стимулиране на развитието на общностите, занимаващи се с рибарство и аквакултури, в крайбрежните и вътрешните райони. С подпомагането на стратегиите за ВОМР по ЕФМДР се цели местните общности да използват по-пълноценно своите възможности, предлагани от устойчивата синя икономика, превръщайки ги в основа за развитието на екологичните, културните, социалните и човешките ресурси и постигането на целите на Общата

политика в областта на рибарството. Стратегиите могат да са съсредоточени върху рибарството и да са свързани със Стратегиите за интелигентна специализация, но са допустими и по-широки стратегии, насочени към диверсификация на районите за рибарство.

Очакваните **резултати** по ЦП 5 включват устойчиво развитие на районите на база местните потребности, специфики и ресурси.

В качествено измерение, амбициите към края на програмния период са свързани с:

- устойчиво развитие на районите, свързани с рибарство и аквакултури и диверсификация на дейностите им в други сектори на синя икономика
- добра пространствена интеграция на пътищата от I-III клас и общинските пътища в TEN-T мрежата и повишаване на пътната безопасност;
- изграждане на устойчивост на местния бизнес чрез създаване на условия за по-добро развитие на местната икономика и оползотворяване на туристическия и културен потенциал;
- осигуряване на населението с по-екологичен и енергоспестяващ транспорт;
- по-добър достъп до качествени публични, здравни, социални, културни, спортни и образователни услуги.

Предвижда се интервенциите да добавят стойност към следните резултати:

- достигане на стойност на показателя вариация на БВП на глава от населението по региони (%) от 34% при 37.5% за 2017;
- достигане на стойност на Европейски индекс за регионална конкурентоспособност (медианна) от 20 при 9.8 за 2016;
- нарастване на БВП на глава от населението в преобладаващо градските райони до 135% от средното за ЕС спрямо 106% през 2018 г.;
- годишно първично потребление на енергия (от които: жилища, обществени сгради, предприятия и други) – 179 710 MWh / год.;
- очаквани емисии на CO₂ – 41 823 тона CO₂eq / година;
- годишен брой на ползвателите на здравни услуги – 670 433 лица/годишно;
- капацитет на нови или модернизирани здравни заведения – 659 409 лица / годишно;
- посетители на подкрепените културни и туристически обекти – 482 610 лица/годишно.

Инвестициите по ЕФРР и ЕФМДР **ще се допълват** с интервенциите, финансирани с национални средства за:

- насърчаване на дигитализацията и интелигентната специализация на регионално и местно ниво;
- насърчаване на устойчива и мултимодална мобилност;
- подпомагане на трудовата мобилност и адаптация към нуждите на пазара на труда;
- стимулиране на икономическата активност и използването на местните потенциали;
- устойчивото развитие на общностите, заети с рибарство и аквакултури в крайбрежните и вътрешните региони;
- развитие на екологичните, културните, социалните и човешките ресурси в рибарските райони;
- мерки за подпомагане на устойчивото развитие на аквакултурата, прилагане на Многогодишен план за аквакултури на България в съответствие с Насоките на ЕС за аквакултури;

Специална цел на Фонда за справедлив преход: Да се даде възможност на регионите и хората да се справят със социалните, икономическите и екологичните въздействия на прехода към целта на Съюза по отношение на климата за 2030 г. и за постигане на неутрална по отношение на климата икономика до 2050 г. въз основа на Парижкото споразумение

В оценката на Интегрирания национален план „Енергетика-климат“ на България се посочва, че „страната трябва да разработи по-всеобхватна оценка на въздействието на планираните цели, политики и мерки по отношение на обществото, заетостта и уменията. Това се отнася по-специално за въгледобивните райони, въглеродно интензивните и свързаните индустрии.“

За секторите, които попадат извън обхвата на Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ) НПЕК залага цел от 0% намаление на емисиите на парникови газове до 2030 г. спрямо 2005 г., въпреки необходимостта от догонване по отношение на икономическото развитие, а в сектор „Земеползване, промяна на земеползването и горско стопанство“ (ЗПЗГС) предвижда емисиите на парникови газове да не превишават поглъщанията. Резултатите от модела при сценарий с допълнителни мерки в НПЕК показват, че нивата на емисиите на парникови газове в енергетиката ще намалеят с 19% до 2030 г. спрямо базовата година на модела - 2015. Това може да се обясни със значителния спад в производството на първична енергия от твърди горива, трайната роля на производството на първична енергия от ядрено гориво, използването на природен газ и увеличаването на дела на възобновяемите

енергийни източници (ВЕИ) (като слънчева енергия, вятърна енергия и биомаса), в съчетание с повишена енергийна ефективност на секторите жилища, индустрия и енергетика.

Според прогнозите, чрез политиките и мерките по НПЕК, с изпълнението на допълнителни мерки България ще постигне **намаляване** на емисиите на парникови газове с **49% до 2030 г.** спрямо 1990 г., с което значително ще надвиши общоевропейската цел по пътя към декарбонизация.

Декарбонизацията не се ограничава единствено до енергетиката, а има силно въздействие върху сектори като промишленост, транспорт, селско стопанство и околна среда, всеки от които ще бъде подложен на трансформация. Засегнати са предприятията в българската икономика и по-специално в промишлеността поради значителния дял на енергоемката индустрия.

Тежестта на прехода към въглеродно неутрална икономика е най-голяма в регионите, определени от Комисията в Приложение Г към Доклада за страната, в които се намират петте най-големи електроцентрали на въглища/лигнит, които продължават да функционират на българския енергиен пазар. Въглищата са водещият и единствен конвенционален енергиен източник в страната. Същевременно въглищата, добивани в България, са нискокачествени и при горене отделят повече парникови газове. Интензитетът на въглеродните емисии в България е най-високият в ЕС. Евентуалното закриване на минни дейности и производството на електроенергия от ТЕЦ на въглища ще лиши националната енергийна система от ключови мощности за покриване на базовото натоварване, което представлява риск за сигурността на снабдяването и за националната сигурност като цяло.

Извън изискванията за енергийна трансформация, българските въгледобивни и ТЕЦ региони са изправени пред дълбок структурен преход. Според оценката на Комисията в Доклада за България за 2020 г. (Каре 4.5.1: Въгледобивни региони в преход, стр. 63), потенциалното извеждане от експлоатация под натиска на конкуренцията в свят с ограничени въглеродни емисии може да доведе до загубата на около 20,900 преки работни места, концентрирани в два района на ниво NUTS2. Като се вземат предвид вторичните ефекти върху заетостта, броят на засегнатите работници ще се увеличи с още 35.3 хиляди, достигайки общо 56.2 хиляди. Броят на засегнатите лица се оценява на 123.6 хиляди души, като се има предвид, че доходите в засегнатите сектори са сред най-високите в икономиката.

В доклада за България за 2020 са дадени насоки за инвестициите от Фонда за справедлив преход за двата най-засегнати района от ниво NUTS3 по отношение на въгледобива и производството на енергия от въглища – Маришкия басейн в област Стара Загора и района на община Бобов Дол в Кюстендилска област, които се намират съответно в Югоизточния и Югозападния райони от ниво NUTS2 на България. Смята се, че преобладаващата част от мощностите на база въглища и производството на въглища в България се намират в тези два района, и те са обезпечени с пълния обхват от операции, допустими по Фонда за справедлив преход, включително инвестиции в производствени дейности в област Стара Загора.

В съответствие с политиката за декарбонизация на България се предвижда постепенно намаляване на производството на електроенергия от лигнитни въглища. Мащабът на икономическото и социално въздействие на този преход ще бъде най-висок в регионите, където икономиката се основава на добив на въглища и производство на електроенергия - Стара Загора, Кюстендил и Перник. Тези три района / области ще са изправени пред дълбока икономическа трансформация през идните десетилетия и ако не бъдат разработени подходящи планове за диверсификация, растеж и работни места, те ще бъдат в риск от задълбочаване на икономическите спадове, безработица, включително прехвърляне на заетост поради затваряне на мини, обезлюдяване и бедност.

Въгледобивните региони в Европа традиционно използват трудещи се, които не са жители на областта и общината, където се намират мините и ТЕЦ-овете, но тази работна сила също ще бъде потенциално засегната в контекста на преход. Същото важи и за България. Преките и непреките работни места са част от сложна верига на стойността на производителността и източник на икономически растеж и стандарт на живот. За целите на оценката трябва да се направи по-задълбочен анализ на общинско ниво, тъй като общините са донори на трудовия фонд за пътуване до работното място. Общините също така трябва да предвидят по-подробна териториална идентификация на въздействието на прехода. Трябва да се отбележи, че премахването на въглищните мини и ТЕЦ-овете ще засегне по-голяма площ, излизайки извън границите на отделните общини, където се намират тези предприятия. Докато в Кюстендил и Перник въздействието е по-локализирано, в случая на Стара Загора, както териториалните, така и социално-икономическите въздействия са много по-широки и разпръснати, засягащи общините от четири области, а именно Стара Загора, Сливен, Ямбол и Хасково. Поради това се планира чрез ФСП да се подпомогнат засегнатите по отношение на работната сила общини, съседни на област Стара Загора, за които се смята, че поемат социално-икономическите разходи на прехода, за да се положат основите на справедливия преход по социално и икономически устойчив начин.

Два от 3-те въглищни района - Стара Загора и Кюстендил, вече са признати за допустими по ФСП. След последващото признаване на допустимостта на Перник, териториалните планове за справедлив преход

на трите области се изготвят с подкрепата на Програмата за подкрепа на структурните реформи на Европейска комисия. В допълнение е постигнато съгласие за включване към допустимите райони и на 10 общини свързани с Маришкия басейн по линия на заетост и мобилност на работната сила – Нова Загора, Ямбол, Симеоновград, Харманли, Тополовград, Димитровград, Хасково, Елхово, Сливен и Тунджа.

Въз основа на вътрешния анализ на ефектите от европейската Зелена сделка и съответния зелен преход България идентифицира допълнителни осем области, които са силно засегнати в социален аспект по отношение на въглеродната интензивност и енергоемкостта, както и в рамките на свързаните индустрии (вкл. Хасково, Сливен и Ямбол) - Варна, Бургас, Ловеч, Габрово и Търговище.

За изготвянето на териториални планове за справедлив преход за най-енергоемките региони, България подписа споразумение със Световната банка за техническа помощ, като работата по тях ще продължи, тъй като намерението е да се създаде последователна визия за регионите и да се очертаят съответните проекти, готови за инвестиции. По този начин се поставят основите на справедлив преход в съответствие с оценката¹⁴ на Комисията за Националния план за енергетика и климат, като резултатите от проекта ще бъдат своевременно представени на вниманието на службите на Комисията.

Независимо от резултатите от преговорите относно допустимостта по ФСП на допълнително предложените райони, те ще бъдат подпомогнати в рамките на съответните териториални планове. Териториалните планове за справедлив преход ще бъдат обвързани с интегрираните териториални инвестиции чрез интегрираните териториални стратегии за развитие на районите и така ще бъдат взети предвид и включени в подготовката и изпълнението на програмите за периода 2021 – 2027 г.

ФСП и неговата специфична цел ще бъдат планирани по Програмата за развитие на регионите. Конкретните предизвикателства, пред които са изправени засегнатите райони, приоритетите и мерките/проектите за справяне с тях, както и междинните етапи за оценка на напредъка по постигане на поставените цели, ще бъдат разгледани в териториалните планове за справедлив преход. В съответните планове следва да се опишат и синергиите с другите стълбове на Механизма за справедлив преход и останалите европейски и национални фондове и инструменти. Независимо от това дейностите ще обхващат целия диапазон на допустимия обхват на подпомагането по ФСП.

По отношение на тези въгледобивни райони от Фонда за справедлив преход ще бъдат осигурени инвестиции за мелиорация на териториите, за да се даде възможност за последващото им използване за ВЕИ. Програмата за публична подкрепа за развитие на индустриални паркове и подобряване на инфраструктурната им свързаност, предвидена в ПВУ, е насочена към осигуряване на възможности за алтернативна икономическа ориентация и заетост, включително във въгледобивните райони, и ще допринесе за изграждането на мощности за зелено производство на енергия за нуждите на предприятията. С проекта по ПВУ се предоставя ключова възможност на въгледобивните райони да си осигурят достъп до подходяща инфраструктура, която да им позволи промяна на горивната база. Целта е да се създаде възможност за постепенно прекратяване на използването на въглища за производството на електроенергия и постепенна замяна на горивната база в електроцентралите чрез използване на алтернативни екологични енергийни източници. Това ще доведе до намаляване и последващо премахване на емисиите на парникови газове от производството на електроенергия от твърди горива в тези райони.

Окончателният териториален и тематичен обхват на подкрепата по ФСП ще бъде определен при оценката и одобрението на съответните териториални планове за справедлив преход като част от ПРР 2021-2027 г. или изменение на програмата. Те ще очертаят ясен процес на преход на национално ниво, включително график с ключови стъпки за постигане на целите за климата и енергията за 2030 г. и към целта за климатичен неутралност до 2050 г., с демонстрирано въздействие на ниво избрани територии до 2030 г. или преди това. Териториалните планове за справедлив преход също така трябва да демонстрират, че избраните региони са най-негативно засегнати от процеса на преход въз основа на икономическите и социални въздействия в резултат на прехода, както и да обяснят по ясен начин приноса на планираните дейности.

¹⁴ Стр. 18 „България е изправена пред предизвикателството да вземе предвид справедливите аспекти на прехода в усилията си да пренасочи енергийната система към нисковъглеродни източници. По-специално, страната трябва да разработи по-всеобхватна оценка на социалното въздействие, въздействието върху заетостта и уменията на планираните цели, политики и мерки. Това се отнася особено за регионите за добив на въглища, въглеродно интензивните и свързани индустрии.“

Координация, разграничение и области на допълване между фондовете и, където е приложимо, координация между националните и регионалните програми — член 11, параграф 1, буква б), подточка ii) от РОР

Осигуряването на допълване и синергия на секторно и регионално ниво гарантира ефективността на средствата, инвестирани чрез фондовете на Споразумението за партньорство. В рамките на регулаторната рамка ще се търсят гъвкави подходи, за да се осигурят инструменти за отразяване на текущите икономически процеси в началото на новия програмен период, както и в неговата зрелост. Такъв подход ще осигури ефективно използване на средствата.

Инвестициите в инфраструктура в подкрепа на секторните политики ще бъдат направени въз основа на предварително картографиране на нуждите на място. Пакетите ще включват комбинация от инфраструктурни инвестиционни проекти, съчетани с подходящи „меки“ мерки, търсещи допълване с други съфинансирани от ЕФРР, КФ и ЕСФ програми, Стратегическия план за ОСП и националния бюджет. В рамките на ЦП 5 ще се подпомагат предимно инфраструктурни инвестиции, които ще допълват инвестициите по останалите цели на политиката, търсейки пресечната точка между националните секторни стратегии и местните нужди и приоритети чрез съответствие с картите на нуждите от съответни услуги. Мерките ще бъдат насочени към подобряване и развитие на здравните и социалните услуги, образованието, професионалното обучение, културата, спорта и туризма, устойчивата градска мобилност, цифровата и безопасна транспортна свързаност, кръговата икономика, енергийната ефективност, достъпът до адекватни жилищни условия, достъпът до качествени публични услуги, мерки за подобряване на качеството на околната среда (включително зелена инфраструктура), мерки за насърчаване на икономическата активност (включително инвестиции в техническа инфраструктура за развитие на индустриални зони или друга инфраструктура за развитие на икономически дейности и подпомагане на иновациите и развитието на МСП) и за създаване на условия за растеж на синята икономика, насърчаване на крайбрежните общности, устойчиво използване на морските ресурси, диверсификация на доходите в крайбрежните райони.

Подходящата демаркация и допълняемост между програмите и липсата на двойно финансиране ще бъде осигурено на етапа на подбор на проектните идеи и допълнително по време на процеса на оценката на проекти. За мерки за енергийна ефективност демаркацията между ПРР и НПВУ ще се осъществява на проектна база.

Същият подход ще се прилага и по отношение на устойчивата градска мобилност като схемата по НПВУ ще бъде пилотна и тя ще стартира преди да започне изпълнението на мерките по ПРР като се предвижда тя да послужи като пилотна инициатива, която да помогне да се натрупа опит и практика в сформирването на партньорства за изпълнение на интегрирани проекти за устойчива градска мобилност, които да бъдат надградени и продължени с проектите за устойчива градска мобилност по ПРР.

Пътната инфраструктура ще се осъществява при следната демаркация: ПРР ще финансира пътища I, II, III на територията на цялата страна и IV клас на територията на градските общини извън Трансевропейската пътна мрежа, ПТС ще финансира проекти за развитие на пътната инфраструктура по Трансевропейската пътна мрежа, а СПРЗСР – мерки за поддържане и изграждане на общинска пътна инфраструктура в селските общини в страната.

Финансирането на мерки за образователна инфраструктура ще се извършва при ясна координация спрямо заложените мерки в НПВУ като по ПРР ще бъдат подкрепени обекти, идентифицирани от МОН в одобрената карта на нуждите. Дейностите по НПВУ е предвидено да стартират преди тези по ПРР като на етапа на обявяване на процедури за финансиране по програмата се очаква да има яснота за обектите, получили подкрепа.

Основната цел на предложени интегриран подход е да се създадат жизненоважни, силни и устойчиви региони чрез подкрепа за балансирано териториално развитие. Предвижда се ЕФРР и Стратегическият план на ОСП да финансират огледални инфраструктурни мерки, разграничени на териториална основа: Стратегическият план на ОСП ще подкрепи 215 селски общини, а ПДР – останалите 50 общини. По този начин цялата територия на страната ще има достъп до финансиране за реализиране на интегрирани териториални инвестиции в съответствие с интегрираните териториални стратегии на регионите на ниво NUTS 2.

Взаимно допълване и полезни взаимодействия между фондовете, обхванати от споразумението за партньорство, ФУМИ, ФВС, ИУГВП и други инструменти на Съюза — член 11, параграф 1, буква б), подточка iii) от POP

Чрез инвестициите от ЕФРР, КФ и ЕСФ+ ще се осигури **допълняемост на политиките изпълнявани със средства от други фондове и инструменти на ЕС:**

▪ **ФУМИ, ФВС, ИУГВ**

- мерки за създаване, развиване, модернизиране и поддръжка на информационни системи в областта на предотвратяването и противодействието на тероризма и радикализацията, тежката и организираната престъпност, киберпрестъпността, управлението на границите и общата визова политика, включително оперативната съвместимост на тези информационни системи и тяхната комуникационна инфраструктура, по фондовете в областта на вътрешните работи;
- подкрепа на мерки, насочени към защитата на хората, обществените пространства и критичната инфраструктура от свързани със сигурността инциденти, както и ефективното управление на свързаните със сигурността рискове и кризи по линия на фонд „Вътрешна сигурност“ 2021-2027. Управлението на рисковете и реагирането на природни бедствия и кризи са извън обхвата на инструментите в областта на вътрешните работи;
- мерки в областта на защитата на обществените пространства и критичната инфраструктура по линия на трансграничната, тежката и организираната престъпност и тероризма, включително готовност и противодействие на заплахи от ХБРЯ (химически, биологични, радиологични, ядрени и взривни вещества), финансирани от ФВС 2021-2027. Мерки, свързани с превенция на конвенционалната престъпност и опазването и поддържането на обществения ред на национално равнище, са извън обхвата на ФВС;
- мерки в областта на свързаните със сигурността аспекти на политиката относно наркотиците, защитата на жертвите и радикализацията, финансирани от ФВС 2021-2027 – ще се подпомага основно повишаването на превенцията, разкриването, разследването, преследването на престъпления (по-специално в областта на тежката, трансграничната и организираната престъпност), докато стратегиите за водено от общността местно развитие като кампании за повишаване на информираността и социална превенция и интеграция попадат в обхвата на други финансови инструменти;
- мерките в област „Вътрешни работи“ ще се изпълняват в съгласуваност и допълняемост с действия в областта на управлението на преминаването на границите и мобилността и управлението на миграцията, включително закрила на мигрантите, които ще се подпомагат по специфична цел „Побезопасна и по-сигурна Европа“ на ИНТЕРРЕГ;
- ЕСФ+ ще допълва ФУМИ за всички мерки, свързани със средносрочна и дългосрочна интеграция, по-специално мерките, свързани с интеграция на пазара на труда на граждани на трети страни, при условие че имат достъп до пазара на труда. ФУМИ е основният инструмент за осигуряване на подкрепа за приемането на граждани на трети държави. Мерките за интеграция, по-специално изграждането, разширяването и достъпът до качествени, масови, несегрегирани, приобщаващи и устойчиви услуги в образованието, заетостта, жилищата, социалните, здравните и детските грижи трябва да се финансират от ЕСФ+ (образование, приобщаване и пазар на труда мерки) и ЕФРР. По Еразъм+ има потенциал за действия за подобряване на образователната система и адаптирането ѝ към специалните нужди на мигрантите. Действия за дългосрочно изграждане на капацитет могат да са полезно допълнение и да доразвият действията, подпомагани със средства от ФУМИ, насочени главно към мерки за ранно образование и интеграция, по-специално във фазата на приемане. Мерки, свързани с пазара на труда, по ЕСФ+ ще бъдат насочени към мигранти, придобили съответни трудови права в България.

▪ **Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони и ЕФМДРА**

- мерки за споделяне на знания, иновации и дигитализация в земеделието и селските райони и насърчаване на тяхното въвеждане в практиката;
- мерки от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони за изграждане и реконструкция на ВиК инфраструктура в селските райони, като приоритет ще бъдат дейности, насочени към подобряване качеството на водоснабдяването, в т.ч. проучвания за нови водоизточници, изграждане на съоръжения за натрупване на вода;
- мерки за прилагане на правилата за добра земеделска практика в селското стопанство, насочени към намаляване на емисиите на амоняк, азотни оксиди и неметанови летливи органични съединения;

- мерки за въвеждане на инструменти за управление на риска в селското стопанство с цел защита на доходите на земеделските производители при неблагоприятни климатични условия, болести и природни бедствия;
подкрепа на действия, водени от стратегиите „От фермата до трапезата“ и Биоразнообразие чрез допустими операции по ЕФМДРА;
- здрави морски и крайбрежни екосистеми, конкурентна, иновативна и устойчива синя икономика в съответствие с Общата морска програма за Черно море чрез дейности на местно ниво, допринасящи за чисто, без пластмаса, здраво и продуктивно Черно море.

▪ **Национален план за възстановяване и устойчивост**

- ускоряване на икономическото възстановяване и трансформация чрез научноизследователска и развойна дейност; развитие на индустриални паркове и тяхната инфраструктурна свързаност;
- широкомащабно разгръщане на цифрова инфраструктура, включително събиране/създаване, съхранение, обработка и предоставяне на капацитет за използване и повторно използване на данни;
- дигитализация на ключови процеси в административното правораздаване;
- икономическа трансформация чрез целенасочена подкрепа за предприятията;
- мерки за подобряване на водоснабдяването и пречистването на отпадъчни води в агломерации между 2 000 и 10 000 ЕЕ;
- цифровизация за комплексно управление, контрол и ефективно използване на водите,;
- интегриране на екосистемния подход и прилагане на решения, базирани на природата, при опазването на защитените територии от Натура 2000;
- мерки за повишаване на ресурсната ефективност и капацитета за производство на електроенергия от възобновяеми източници, съчетани с локално съхранение на енергията.

▪ **Други**

- проекти по Рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации, Европейския съвет за иновации и “Widening”;
- проекти по програмата Interreg Europe, инициативата за междурегионално инвестиране в иновации (I3), насочена към подпомагане на участниците, участващи в стратегии за интелигентна специализация (S3), да се обединят, разширят и внесат иновации на европейския пазар
- нови и рециклирани средства от прилагането на финансови инструменти в предишни програмни периоди (2007-2013 и 2014-2020 – управлявани от ЕИБ, Национален гаранционен фонд и Фонд на фондовете);
- мерки, включени в плановете за справедлив преход на ниво NUTS 3, финансирани по Механизма за справедлив преход.
- с цел подобряване на транспортната свързаност между България и Румъния се предвижда по Програмата за трансгранично сътрудничество Румъния-България 2021-2027 да се реализират стратегически проекти в рамките на ПО 3. Плановете са за подпомагане на дейности за подобряване на транспортната свързаност между регионите, вкл. модернизация/рехабилитация и разширяване на съществуващи и изграждане на нови връзки между Република България и Румъния;
- Механизъм за свързване на Европа - модернизация на жп линията Видин – София по коридора Ориент-Източно Средиземноморие; проекти в сектор „Телекомуникации“; проекти за внедряване на интелигентни транспортни системи извън обхвата на ПТС, включително интелигентни транспортни системи в областта на въздушния транспорт; проекти за подобряване на корабоплаването по река Дунав;
- мерки и проекти за цифрови технологии и киберсигурност по програма „Цифрова Европа“;
- финансиране на проекти и мерки главно в зеления транспорт (железопътен и воден), осигуряване на оперативна съвместимост на мрежите, както и съвместни решения с Румъния за секторите със свободен поток на Нисък Дунав чрез инженерни мерки по Механизма за свързване на Европа;
- мерки за подкрепа на по-широкото внедряване на дигитализация и интелигентни железопътни транспортни системи, увеличаване на транспортната свързаност, включително чрез закупуване на енергийно ефективен и удобен подвижен състав.

3. Принос към бюджетната гаранция по InvestEU с обосновка

Таблица 2А: Принос към InvestEU (разбивка по години)

Принос от		Принос към	Разбивка по години							
Фонд	Категория регион	Компонент(и) InvestEU	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Общо
ЕФРР	По-силно развити									
	Преход	3	16 700 000							
	По-слабо развити	3	83 300 000							
ЕСФ+	По-силно развити									
	Преход									
	По-слабо развити									
КФ	няма данни	1	25 000 000							
ЕФМДР	няма данни									

Таблица 2Б: Принос към InvestEU (резюме)

	Категория региони*	Компонент 1 Устойчива инфраструктура (a)	Компонент 2 Проучване, иновация и дигитализация (b)	Компонент 3 МСП (c)	Компонент 4 Социални инвестиции и умения (d)	Общо (f)=(a)+(b)+(c)+(d)
ЕФРР	По-силно развити					
	По-слабо развити			83 300 000		83 300 000
	Преход			16 700 000		16 700 000
ЕСФ+	По-силно развити					
	По-слабо развити					
	Преход					
КФ		25 000 000				25 000 000
ЕФМДРА						
Общо		25 000 000		100 000 000		125 000 000

Приносът по Раздел „Държави членки“ на програмата InvestEU ще допринесе за изпълнение на цели на политиката 1 и 2. Разделът ще разгледа специфични случаи на неефективност на пазара или недостатъчно ефективни инвестиционни ситуации, за постигане на целите на политиката на фондовете със споделено управление по отношение на приноса от тях чрез следните компоненти:

Компонент 1 - устойчива инфраструктура. Инструментът ще допринесе за ЦП 2 чрез подкрепа на операции по финансиране и инвестиции, които допринасят за устойчивостта на икономиката и нейното екологично и климатно измерение, включително чрез принос за устойчиво управление на водите, преход към кръгова икономика и ефективно използване на ресурсите и на целите за намаляване и избягване на замърсяването.

Компонент 3 – МСП. По този инструмент ще се подпомагат продуктови инвестиции в предприятията, като продължение на Фонда за технологична модернизация по ПВУ. Той попада в обхвата на ЦП 1 и на приоритетите, насочени към устойчив растеж на предприятията. Освен това ще бъде подпомогнато повишаването на конкурентоспособността на МСП и малките дружества със средна пазарна капитализация, включително чрез подпомагане подобряването на тяхната цифровизация, иновации и капацитет за зелен преход. Въпреки регистрирания положителен ефект от приложените инструменти, подпомагачи предприятията, все още съществува потенциал за по-добра експлоатация и доразвиване и увеличаване на въздействието върху вътрешната икономика.

Аргументите в полза на приноса към InvestEU включват:

- Чрез InvestEU специфичните неефективности на пазара за България в областите на ЦП 1 и ЦП 2 ще бъдат преодолени чрез предоставянето на по-ефективно функционираща подкрепа за крайните получатели чрез интегриране и опростяване на предлаганото финансиране по единна схема за бюджетна гаранция, като по този начин се подобри въздействието на подкрепата от Съюза;
- Възможността за постигане на целите на политиката за ЕФРР и КФ, за обособяване на географското покритие и същевременно за покриване на ключови области от политиката на Съюза, които в противен случай не биха били финансирани или биха били недостатъчно финансирани;
- Подобен ливъридж (в зависимост от дизайна на продукта и пазарните условия), включително чрез добавяне на ресурсите на партньора по изпълнението;
- Мобилизиране на голям обем частни ресурси за крайните получатели, включително чрез разпознаемостта на програмата InvestEU;
- Подобряване на местната система за устойчиво финансиране и преориентация на частния капитал към устойчиви инвестиции;
- Постигане на по-ниска административна тежест, вкл. чрез единен набор от специализирани в областта на формите и правилата за подпомагане, в т.ч. финансовите инструменти, и рационализиране на правилата за докладване, мониторинг и одит, изпълнявани в рамките на отговорността на партньора по изпълнението и на Комисията;
- Възможност за обединяване на рисковете и ресурсите и по този начин обхващане на широк кръг сектори и региони, като същевременно се избягва прекомерната секторна или географска концентрация, която се очаква да улесни и оптимизира достъпа до финансиране за бъдещите организатори на проекти, да ги стимулира да инвестират в устойчиви банкови проекти и да насърчават структурирането на специализирани устойчиви финансови продукти и изграждане на нови портфейли с по-високо ниво на риск или увеличаване на обема на дейностите, които са класифицирани като високо рискови от кредитните институции;
- Ефективност на разходите, тъй като не се изисква национално съфинансиране, като ще бъдат избегнати разходите и таксите за управление;
- Условна отговорност, калибрирана въз основа на рисковете;
- Опростени правила за държавна помощ, предвиждащи безпроблемна комбинация от споделено управление, средства на ЕС и частни фондове;
- Подобряване на националната експертиза чрез тясното сътрудничество със службите на Комисията;

- Възможност за приоритизиране на областите с недостатъчно инвестиции с оглед максимално увеличаване на въздействието и добавената стойност на подкрепата за финансиране от Съюза чрез рационализиран инвестиционен процес, който дава възможност за видимост на проектния цикъл;
- Единен набор от правила за бюджетни гаранции, подкрепяни от фондове, които се управляват централно и от фондове при споделено управление, което би улеснило съчетаването им.

4. Прехвърляне на средства

ДЧ изисква	☒ прехвърляне между категории регион
	☐ Прехвърляне към инструменти под директни или индиректно управление
	☐ прехвърляне между ЕФРР, ЕСФ+, Кохезионния фонд или към друг фонд или фондове
	☐ прехвърляне на ресурси по ЕФРР и ЕСФ+ като допълнителна подкрепа към Фонда за справедлив преход
	☐ прехвърляния от програмата да европейско териториално сътрудничество към цел “Инвестиции за работни места и растеж“

4.1 Прехвърляне между категории регион

Таблица 3А: Прехвърляния между категории регион (разбивка по години)

Прехвърляне от	Прехвърляне към	Разбивка по години							
		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Общо
Категория регион	Категория регион								
По-силно развити	Преход								
Преход									
По-слабо развити		369 461 550							

Таблица 3Б. Прехвърляне между категории региони (резюме)

Категория региони	Разпределение на средствата по категории региони	Прехвърляне към:	Сума за прехвърляне	Дял на прехвърлените първоначално разпределени средства	Разпределение по категории региони след прехвърлянето
По-слабо развити региони		По-силно развити региони			
		Региони в преход			
По-силно развити региони		Региони в преход			
		По-слабо развити региони			
Региони в преход		По-силно развити региони			
		По-слабо развити региони			

Обосновка
[3 500]

Югозападният район за планиране (ЮЗР) се класифицира за пръв път като регион в преход и това основно се дължи на “феномена” на столичния град (София) в него. В случай, че София (столица), която значително изкривява състоянието на региона според разглежданите показатели, бъде изключена от тази статистика, Югозападният регион би бил позициониран само пред Северозападния и Северния централен региони и би могъл ясно да бъде класифициран като по-слабо развит.

Настоящата рекапитулация на цифрите по програмите показва, че ресурсите, необходими и планирани за ЮЗР в България са в размер на 1 027,9 млн. евро. Съгласно предоставеното от Комисията базово разпределение за преходния регион, тази цифра ще изисква трансфер на 369,4 млн. евро или 4.78% от разпределението на ЕФРР и ЕСФ + за по-слабо развитите региони към региона в преход. Това прехвърляне е в рамките на прага, определен в член 111, параграф 1, буква „а“ от новия РОР. България поема ангажимента, че прехвърлените ресурси от разпределението на по-слабо развитите региони към региона в преход ще бъдат в полза на областите на ниво NUTS 3 в ЮЗР с изключение на София-град.

Данните за интензитета на помощта на глава от населението показват, че без прехвърляне към региона в преход, интензитетът на помощта на глава от населението за ЮЗР е 315,8 евро, а за останалите 5 по-слабо развити региона е средно 1 595,4 евро. В случай, че София (столица) бъде изключена от изчисленията, интензитетът на помощта за ЮЗР се оценява на 847,8 евро. В рамките на сценария с прехвърляне на 369,4 млн. евро, интензитетът на

помощта на глава от населението за региона в преход ще се увеличи до 492,9 евро, докато останалите региони ще отчетат леко намаление до 1 518,9 евро. Тези цифри показват значителната разлика между ресурсите за ЮЗР и останалите региони, която до известна степен ще бъде смекчена с прехвърлянето на ресурси към региона в преход, докато намаляването на интензитета на помощта на глава от населението за по-слабо развитите региони е незначително.

5. Формата на приноса на Съюза за техническа помощ

Позоваване: Член 11, параграф 1, буква е) от РОР

Избор на формата за приноса на Съюза за техническа помощ	☒ Техническа помощ по член 36, параграф 4*
	☐ Техническа помощ по член 36, параграф 5**

* При избор на тази опция да се попълни таблица 1 от раздел 8.

** При избор на тази опция да се попълни таблица 2 от раздел 8.

6. Тематична концентрация

6.1

Позоваване: член 4, параграф 3 от Регламента за ЕФРР и за КФ

ДЧ решава да	☒ се съобрази с тематичната концентрация на национално ниво
	☐ се съобрази с тематичната концентрация на ниво категория регион
	☐ вземе предвид ресурсите на Кохезионния фонд за целите на тематичната концентрация

6.2.

Позоваване: Член 11, параграф 1, буква в) от РОР и член 7 от Регламента за ЕСФ+

Държавата членка спазва изискванията за тематична концентрация	25% социално приобщаване Програмирани по специфични цели з) — л) от член 4 от Регламента за ЕСФ+	Планирани програми по ЕСФ+ 1. Развитие на човешките ресурси 2. Програма Образование
	7.14% подкрепа за най-нуждаещите се лица Програмирани по специфични цели м) и в надлежно обосновани случаи л) от член 4 от Регламента за ЕСФ+	Планирани програми по ЕСФ+ Храни и основно материално подпомагане
	12.50% подкрепа за младежката заетост Програмирани по специфични цели а), е) и л) от член 4 от Регламента за ЕСФ+	Планирани програми по ЕСФ+ Развитие на човешките ресурси
	5.74% подкрепа за справяне с детската бедност Програмирани по специфични цели е), з) — л) от член 4 от Регламента за ЕСФ+	Планирани програми по ЕСФ+ 1. Развитие на човешките ресурси 2. Образование
	1.35% изграждане на капацитет на социалните партньори и НПО Програмирани по всички специфични цели, с изключение на м) от член 4 от Регламента за ЕСФ+	Планирани програми по ЕСФ+ Развитие на човешките ресурси

7. Предварително разпределение на финансови средства от всеки от фондовете, обхванати от споразумението за партньорство, по цели на политиката, специфична цел на ФСП и техническа помощ на национално и, когато е целесъобразно, на регионално равнище*

Позоваване: Член 11, параграф 1, буква в) от РОР

Таблица 8: Първоначално финансово разпределение от ЕФРР, КФ, ФСП, ЕСФ+, ЕФМДР по цел на политика, специфична цел по ФСП и техническа помощ* млн. евро

Цели на политика, специфична цел по ФСП или	ЕФРР			Разпределение по Кохезионния фонд на национално ниво	ФСП***			ЕСФ+			Разпределение по ЕФМДР на национално ниво	Общо
	Разпределение на национално ниво	Категория регион и**	Разпределение по категория регион		Разпределение на национално ниво	Член 3 Ресурси на ФСП	Член 3а Ресурси на ФСП	Разпределение на национално ниво	Категория региони**	Разпределение по категория регион		

техническа помощ												
Цел на политиката 1	1 595.060	По-силно развити		399.791				399.791	По-силно развити		399.791	1 595.060
		Преход	412.542						Преход			
		По-слабо развити	1 182.518						По-слабо развити			
		Най-отдалечени и северни и слабо населени					Най-отдалечени и северни слабо населени					
Цел на политиката 2	1 599.648	По-силно развити		399.791				399.791	По-силно развити		64,61	2 064.05
		Преход	70.001						Преход			
		По-слабо развити	1 529.646						По-слабо развити			
		Най-отдалечени и северни и слабо населени					Най-отдалечени и северни слабо населени					

Цел на политиката 3	734.610	По-силно развити		810.350					По-силно развити			1 544.96
		Преход					Преход					
		По-слабо развити	734.610				По-слабо развити					
		Най-отдалечени и северни и слабо населени					Най-отдалечени и северни слабо населени					
Цел на политиката 4		По-силно развити						2 520.192	По-силно развити			2 520.192
		Преход					Преход		285.516			
		По-слабо развити					По-слабо развити		2 234.676			
		Най-отдалечени и северни и слабо населени					Най-отдалечени и северни слабо населени					
	1 498.780	По-силно							По-силно развити		15.30	1 514.080

Цел на политиката 5		развити															
		Преход	214.200													Преход	
		По-слабо развити	1 284.580													По-слабо развити	
		Най-отдалечени и северни и слабо населени														Най-отдалечени и северни слабо населени	
Специална цел на Механизма за справедлив преход					1 243.208							1 243.208					
Техническа помощ съгласно член 36, параграф 4, РОР (където е уместно)	191.029	По-силно развити		31.029	51.800			105.00	По-силно развити		5.04	383.898					
		Преход	29.026							Преход			16.653				
		По-слабо развити	162.003							По-слабо развити			88.347				
		Най-отдалечени и северни и слабо								Най-отдалечени и северни слабо населени							

		населени										
Техническа помощ съгласно член 36, параграф 5 от РОР (където е уместно)		По-силно развити							По-силно развити			
		Преход							Преход			
		По-слабо развити							По-слабо развити			
		Най-отдалечени и северни и слабо населени							Най-отдалечени и северни слабо населени			
Техническа помощ съгласно член 37, РОР (където е уместно)	22.290	По-силно развити							По-силно развити			22.290
		Преход							Преход			
		По-слабо развити	22.290						По-слабо развити			
		Най-отдалечени и северни и слабо							Най-отдалечени и северни слабо населени			

		населени										
Общо	5 641.418	По-силно развити		1 241.170	1 295.009			2 625.192	По-силно развити		84.95	10 887.738
		Преход	725.770						Преход	302.170		
		По-слабо развити	4 915.648						По-слабо развити	2 323.022		
		Най-отдалечени и северни и слабо населени							Най-отдалечени и северни слабо населени			
Член 3, буква „г“ Ресурси на ФСП, във вр. с Член 3 Ресурси на ФСП												
Член 3а, буква „г“ Ресурси на ФСП, във вр. с Член 3, буква „а“, Ресурси на ФСП								Общо				
Общо	5 641.418			1 241.17	1 295.009			2 625.192			84.95	10 887.738

*Сумата би трябвало да включва предварително разпределените гъвкави суми в съответствие с член 14, РОР. Действителното разпределение на гъвкавите суми ще бъде потвърдено само при средносрочен преглед.

** При необходимост, съгласно чл. 8, буква „в“, следва да се посочи предварителното разпределение на регионално ниво.

*** Суми по ФСП след предвидената допълнителна помощ от ЕФРР и ЕСФ+ .

8. Списък на планираните програми по фондовете, обхванати от Споразумението за партньорство, със съответните предварителни финансови средства по фондове и съответния национален принос по категория регион

Позоваване: Член 11, параграф 1, буква з) от РОР и член 110 от РОР

Таблица 9А. Списък на планираните програми¹⁵ с предварително разпределение на финансовите средства*

Заглавие [255]	Фонд	Категория региони	Принос на Съюза	Национален принос	Общо
<i>Програма 1 Конкурентоспособност и иновации в предприятията</i>	ЕФРР	По-силно развити			
		Преход	216 437 699	92 759 014	309 196 713
		По-слабо развити	1 014 112 301	178 960 94	1 193 073 295
		Най-отдалечени и северни слабо населени			
<i>Програма 2 Научни изследвания, иновации и дигитализация за интелигентна трансформация</i>	ЕФРР	По-силно развити			
		Преход	204 956 244	87 838 390	292 794 634
		По-слабо развити	680 553 756	120 097 722	800 651 478
		Най-отдалечени и северни слабо населени			
<i>Програма 3 Техническа помощ</i>	ЕФРР	По-силно развити			
		Преход	13 901 013	5 957 577	19 858 590
		По-слабо развити	86 378 487	15 243 262	101 621 749
		Най-отдалечени и северни слабо населени			
	ЕФРР	По-силно развити			

¹⁵ В случай че е избрана техническа помощ по член 36, параграф 4 от РОР.

Програма 4 <i>Околна среда</i>		Преход	76 274 587	32 689 109	108 963 696
		По-слабо развити	1 093 124 190	192 904 268	1 286 028 458
		Най-отдалечени и северни слабо населени			
	КФ		359 791 316	63 492 586	423 283 902
Програма 5 <i>Транспортна свързаност</i>	ЕФРР	По-силно развити			
		Преход			
		По-слабо развити	734 610 000	129 637 059	864 247 059
	Най-отдалечени и северни слабо населени				
	КФ		881 379 000	155 537 470	1 036 916 470
Програма 6 <i>Развитие на човешките ресурси</i>	ЕСФ+	По-силно развити			
		Преход	114 789 631	48 954 088	163 743 719
		По-слабо развити	1 534 158 080	269 610 267	1 803 768 347
	Най-отдалечени и северни слабо населени				
Програма 7 <i>Образование</i>	ЕСФ+	По-силно развити			
		Преход	155 805 145	66 773 630	222 578 775
		По-слабо развити	630 989 855	111 351 154	742 341 009
	Най-отдалечени и северни слабо населени				
Програма 8 <i>Храни и/или основно материално подпомагане</i>	ЕСФ+	По-силно развити			
		Преход	31 575 000	3 508 333	35 083 333
		По-слабо развити	157 875 000	17 541 667	175 416 667
	Най-отдалечени и северни слабо населени				
Програма 9 <i>Развитие на регионите</i>	ЕФРР	По-силно развити			
		Преход	214 200 000	91 800 000	306 000 000
		По-слабо развити	1 303 155 000	230 624 118	1 537 494 118
		Най-отдалечени и северни слабо населени			
	Разпределение по ФСП (Член 3, ФСП)		1 295 009 351	228 531 061	1 523 540 412
Разпределение по ФСП (Член 3а, ФСП)					
Общо	ЕФРР, КФ, ФСП, ЕСФ+		10 802 790 655	2 186 569 184	12 989 359 840

Програма 10 <i>Морско дело, рибарство и аквакултури</i>	ЕФМДР		84 940 000	21 240 000	106 180 000

*Сумата би трябвало да включва предварително разпределените гъвкави суми в съответствие с член 14, РОР. Действителното разпределение на гъвкавите суми ще бъде потвърдено само при средносрочен преглед.

**Програмите може да бъдат многофондови съгласно чл. 20, параграф 1, РОР (както приоритетите може да бъдат многофондови съгласно чл. 17, параграф 2, РОР) Винаги, когато ФСП има принос по дадена програма, разпределението по ФСП трябва да включва допълнителни трансфери и да бъде разделен на настоящите суми в съответствие с член 3 и 3а, ФСП.

Таблица 10: Списък на програмите по ИНТЕРРЕГ

Програма 1	Програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Сърбия.
Програма 2	Програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Турция
Програма 3	Програма за трансгранично сътрудничество по външните граници на Европейския съюз между Република България и Република Северна Македония
Програма 4	Програма за трансгранично сътрудничество по вътрешните граници на Европейския съюз между Република България и Република Гърция
Програма 5	Програма за трансгранично сътрудничество по вътрешните граници на Европейския съюз между Република България и Румъния
Програма 6	Многодържавна програма за трансгранично сътрудничество в Черноморския басейн 2021 - 2027
Програма 7	Програма за трансгранично сътрудничество „Дунав“
Програма 8	Програма за сътрудничество в района на Средиземно море
Програма 9	Програми за междурегионално сътрудничество „ИНТЕРРЕГ“
Програма 10	Програми за междурегионално сътрудничество „ИНТЕРАКТ“
Програма 11	Програми за междурегионално сътрудничество „ЕСПОН“
Програма 12	Програми за междурегионално сътрудничество „УРБАКТ“

9. Резюме на планираните действия за увеличаване на административния капацитет за изпълнение на фондовете, обхванати от споразумението за партньорство

С цел осигуряване на ефективно и ефикасно изпълнение на политиката на сближаване на ЕС и повишаване на цялостното въздействие на инвестициите, българските власти разработват Пътна карта за изграждане на национален административен капацитет. Пътната карта има за цел да служи като всеобхватен документ, очертаващ цялостната стратегия за изграждане на капацитет на България за програмния период 2021-2027 г.

Целите, които трябва да бъдат поставени в пътната карта, са организирани в 3 основни стълба:

1. Стратегическо планиране, координация и изпълнение

Този стълб ще има за цел да засили стратегическата координация, програмиране, планиране, изпълнение, мониторинг, оценка и контрол на политиката на сближаване и на секторните политики в рамките на нейното финансиране. Основните цели, които трябва да бъдат постигнати по този стълб, са свързани със:

- подобряване на предоставянето на политики и стратегии, които служат като основа за изпълнение на програмите. Постигането на тази цел ще се преследва чрез подкрепа за създаването на звена за стратегическо планиране (където такива звена все още не съществуват), разработване и прилагане на целева програма за обучение за стратегическо планиране и изготвяне на политики и улесняване на реформата на някои ключови политики в рамките на обхват на финансирането по Кохезионната политика с цел постигане на по-висока добавена стойност на инвестициите;
- осигуряване на регионална и местна перспектива при разработването на политики и програми чрез предоставяне на целенасочена подкрепа за разработване на стратегии за справяне със специфични регионални/местни предизвикателства или дисбаланси;
- осигуряване на устойчивост на стратегическото планиране и създаване на политики чрез подпомагане на мониторинга на прилагането на политиките и стратегиите (също в контекста на отключващите условия);
- повишаване на ролята на оценките като инструмент за подобряване на ефективността и ефикасността на програмата. Постигането на тази цел ще се преследва чрез комбинация от мерки, свързани със засилена координация на оценките на национално ниво, укрепване на капацитета за планиране и възлагане на оценки, въвеждане на стандарти за качество на оценката, засилване на обмена на знания и работа в мрежа, вкл. с академичните среди и изследователите, осигуряване на данните, необходими за целите на оценката (включително на регионално ниво) и въвеждане на резултатите от оценката в бъдещите цикли на политиката.

Изпълнението на тези мерки също има за цел да допринесе за насърчаване на развитието на културата на оценяване в рамките на системата за управление на средствата на ЕС и за справяне с недостатъчното развитие на пазара за оценка;

- използване на хоризонтална координация, за да се възползват от тематичните синергии между секторите, програмите и интервенциите, за да се насърчи по-високата добавена стойност на инвестициите и да се подобри тяхната цялостна ефективност и ефикасност;
- ефективно и ефикасно управление и координация на интегрирания подход за териториално развитие, вкл. чрез разработване на механизми за включване на всички заинтересовани страни и за осигуряване на активен граждански диалог;
- по-ефективно прилагане на принципа на партньорство и подкрепа за участието на гражданското общество, социалните партньори и други заинтересовани страни във формирането на политиката и разработването на програми, мониторинг, изпълнение и оценка чрез активен граждански диалог и обществени консултации.

За прилагане на мерките по този стълб ще се използват възможностите за подкрепа от международни институции с доказан опит в областта на стратегическото планиране, разработване на политики и оценки (СБ, СИЦ, ОИСР и др.), които ще допълнят подкрепата, която ще бъде предоставено в рамките на ТП на програмите на политиката на сближаване и Механизма за възстановяване и устойчивост.

2. Хора и организационно управление

Този стълб ще има за цел допълнително укрепване на административния капацитет на органите, отговорни за управлението на средствата от ЕС, основните партньори и бенефициенти. Основните цели, които трябва да бъдат постигнати по този стълб, са свързани със:

- повишаване на цялостната ефективност и ефикасност на органите в системата за управление на средствата от ЕС;
- осигуряване на устойчивост на капацитета в системата за управление на средствата на ЕС и необходимите нива на мотивация и ангажираност на персонала, ангажиран в системата;
- укрепване на капацитета и повишаване на експертизата на служителите в системата чрез прилагане на програми за обучение, разработени на базата на задълбочен анализ на потребностите. Специфични теми ще бъдат: оценка, събиране и обработка на данни, финансови инструменти, конфликт на интереси, откриване и докладване на нередности и измами, използване на опростени разходи, комуникация и видимост, екологични политики, зелени поръчки, прилагане на хоризонталните политики и принципи и др.;
- засилване на методическите функции, свързани с управлението на средствата от ЕС на хоризонталните органи, в т.ч. в сферите на обществените поръчки, държавните помощи, оценки на въздействието върху околната среда и др.;
- изграждане на партньорства и разработване и изпълнение на интегрирани проекти за териториално развитие;
- улесняване на безпроблемното изпълнение на проекта чрез допълнително укрепване на капацитета на бенефициентите въз основа на анализ на основните слабости/пропуски в капацитета по видове бенефициенти. Специфични теми ще бъдат: обществени поръчки, нередности и финансови корекции, измами, конфликт на интереси, финансови инструменти, видимост на резултатите, екологични политики, зелени поръчки и др.;
- повишаване на капацитета на ключови бенефициенти със секторно значение, по-специално. на тези, чиито проекти се оказаха предизвикателства през периода 2014-2020 г. и на нови за една програмна група бенефициенти.

3. Рамкови условия

Този стълб ще има за цел подобряване на средата за изпълнение чрез по-нататъшно рационализиране на правилата и процедурите за управление на средствата на ЕС и минимизиране на административната тежест. Основните цели, които трябва да бъдат постигнати по този стълб, са свързани със:

- извършване на цялостен преглед на правилата и процедурите за изпълнение на програмите, финансирани от ЕС, с оглед тяхното оптимизиране и опростяване и премахване на позлатяването;
- надграждане на ИСУН с цел допълнително намаляване на административната тежест, подобряване на обмена на информация между администрациите, в т.ч. въвеждане на интерфейси с Информационната система „Електронни обществени поръчки“ (CAIS EPP) и с ГИС,

допълнително използване на системата за получаване на структурирани данни за подаване на анализи и оценки на различни нива;

- прилагане на комплексни мерки (рационализиране на правилата и вътрешните процедури, предоставяне на методическа подкрепа, изработване на стандартни документи/контролни списъци и др.), насочени към подобряване на изпълнението на обществените поръчки, насърчаване на стратегическите поръчки и намаляване на броя и сериозността на нередностите, свързани с обществените поръчки и съответни финансови корекции на базата на задълбочен анализ на констатираните нередности;
- осигуряване на съответствие с правилата за държавните помощи и по-добро използване на различните режими на държавни помощи чрез повишаване на капацитета на УО в областта, подобряване на ефективността и ефикасността на Звено „Държавна помощ“ и на сътрудничеството му с УО;
- стимулиране на по-широкото използване на финансови инструменти чрез популяризиране на възможностите за финансиране, потенциалните ползи за крайните получатели и ефектите от използването на инструментите;
- стимулиране на по-широкото използване на опростени разходи, вкл. чрез предоставяне на методически насоки и хоризонтална подкрепа за внедряването им, системен анализ на бенчмаркове от други ДЧ, трансфер на добри практики, вкл. сред УО и при необходимост въвеждане на подзаконовни нормативни актове;
- укрепване на капацитета за откриване, докладване и последващи действия при конфликт на интереси, нередности и измами, засягащи фондовете, включително чрез редовно докладване в IMS за всяка открита нередност или измама, актуализиране на NAFS за интегриране на новите допълнителни рискове, които избухването на COVID-19 може да донесе; пълно използване на наличните инструменти за извличане на данни, като Arachne;
- насърчаване на прилагането на Пактове за почтеност при планирането, възлагането и изпълнението на договори за обществени поръчки от висок обществен интерес и със значителен корупционен риск с цел осигуряване на доброто финансово управление на европейските и националните фондове;
- осигуряване на публичност и осигуряване на равен достъп до информация и възможности за финансиране чрез по-нататъшно развитие на Единния информационен портал www.eufunds.bg, развитие и координация на Мрежата от 27 областни информационни центъра, координация на Националната мрежа от комуникационни служители за програмите по ЕСИФ, организиране на информационни и рекламни кампании и сътрудничество с медиите. Координатор на дейностите за видимост, прозрачност и комуникация е ръководителя на отдел „Информация и комуникации“ в Централното координационно звено;
- предоставяне на методологични насоки и засилване на обмена на знания и опит за осигуряване на по-добра видимост на резултатите от интервенциите на политиката на сближаване.

Целите по всеки от трите стълба ще бъдат постигнати чрез изчерпателен набор от действия за изграждане на капацитет, които ще бъдат установени в Пътната карта. Органите, отговорни за координацията, управлението и контрола на фондовете на ЕС, партньорите и бенефициентите ще се възползват от действията, предвидени във всеки от тези стълбове.

10. Интегриран подход за справяне с демографските предизвикателства и/или специфичните нужди на регионите и районите (когато е целесъобразно);

Позоваване: Член 11, параграф 1, буква й) от POP и член 10 от Регламента за ЕФРР и за КФ

Основната цел на политиката за регионално развитие в България е създаване на жизнени, икономически силни и устойчиви региони в отговор на неблагоприятните демографски тенденции и задълбочаването на междурегионалните и вътрешнорегионалните различия. Конкретните цели включват:

- Справяне с негативните демографски тенденции и намаляване на регионалните различия в населението;
- Повишаване на икономическия растеж на българските региони;
- Насърчаване на балансирано териториално развитие чрез полицентрична мрежа от градове, подкрепена от интегрирани инвестиции.

Успоредно с постигнатия напредък в някои области, главно в Югозападния регион, всички останали региони по NUTS 2 не са постигнали средни стойности на важни показатели за демографско и социално-икономическо развитие. България е в групата на последните 10 държави по БВП, продължителност на живота, обща и детска смъртност, научни изследвания, технологии и иновации и регионална конкурентоспособност. Общите заключения относно междурегионалните различия са както следва:

- Целите на регионалната политика във всяка област от ниво 2 ще се определят от необходимото въздействие за подобряване на техния потенциал, ускоряване на социално-икономическия растеж и премахване на острите регионални различия. Ефективността на политиката за регионално развитие и намаляването на междурегионалните различия могат да бъдат постигнати чрез териториален подход и по-добра териториална координация на политиките на секторните министерства.
- Динамиката на междурегионалните различия в демографското и социално-икономическото развитие на регионите NUTS 2 показва, че те продължават или се увеличават през анализирания период. В преобладаващите случаи тяхната амплитуда се формира от стойностите на показателите в Северозападен и Югозападен район, които формират минималните и максималните нива на техните стойности.
- Наблюдава се тенденция на междурегионално сближаване по отношение на достъпа и използването на интернет от населението, но със значително отклонение от средните европейски показатели, особено за тези с основни дигитални умения.
- Основната разлика, която се задълбочава в годините след прехода към пазарна икономика, е диференциацията в демографското и социално-икономическото развитие на регионите в Северна и Южна България.
- Северозападен е най-слабо развитият регион в България. Оценка показват, че вътрешните му потенциали за развитие са изчерпани/унищожени и необходимостта от значителни външни въздействия, които в дългосрочен план ще допринесат за ускоряване на неговото развитие и повишаване на неговата конкурентоспособност.
- Подкрепата за по-слабо развитите региони изисква систематичен и интегриран фокус чрез създаване на подходящи схеми и инструменти в демографската, образователната, икономическата, иновационната, цифровата, социалната, културната и жилищната политика. В отговор на това и в съответствие с допълнителното финансиране, предвидено в подкрепа на по-слабо развитите региони, през 2021-2027 г. ще бъде предоставена приоритетна подкрепа за Северозападен и Северен централен район.

Инструментите на регионалната политика трябва да преодоляват или смекчават най-острите от тях, които имат отрицателно въздействие върху жизнения стандарт и социално-икономическия растеж. В контекста на наваксване на икономическия растеж регионалните различия ще останат значителни през следващите години и десетилетия, но политиката за регионално развитие трябва да оказва влияние върху изостаналостта и дори обезлюдяването на определени региони, използвайки различни инструменти.

Преодоляването на сериозни демографски проблеми изисква специфични политики и дълъг период от време. В България демографските предизвикателства се проявяват в натрупани форми. Продължителният спад на населението през последните десетилетия изигра решаваща роля в националните демографски процеси. Високата смъртност и по-ниската продължителност на живота и значителната емиграция на младото население се допълват от относително високи нива на неактивност и пространствено изключване на определени социални слоеве. Тези проблеми имат национални и регионални специфики, което поражда сериозни предизвикателства в определени региони, където са необходими целенасочени действия. Необходимостта от изместване на фокуса от подпомагане на селищата към подкрепа на територии и от секторно ориентирани инвестиции към интегрирани териториални инвестиции. Целите на секторната политика като част от интегриран териториален подход включват:

- Икономически мерки за изграждане на силна и конкурентоспособна икономика на българските региони с акцент върху генериращи приходи инвестиции, включително изграждането на индустриални паркове като важен инструмент за провеждане на балансирана икономическа и регионална политика;
- Инвестиции в образованието. Образованието трябва да бъде водещ и постоянен национален приоритет. Съществуващите регионални различия и нужди от квалифицирана работна сила трябва да бъдат адресирани чрез подкрепа за повишаване на гъвкавостта на системата за образование и обучение. Стимулирането на професионалното обучение по търсените от пазара на труда професии и нивото на квалификация, съобразени с нивото на развитие на регионалната икономика и декларираните инвестиционни намерения, ще повиши ефективността на образованието и възможностите за младите хора.;
- За да се подобри функционирането на пазара на труда и да се подобри достъпът до работни места за нискоквалифицираното население, живеещо в селските и периферните райони, от които зависи и цялостното икономическо развитие, са необходими допълнителни мерки в областта на образованието, преквалификацията и социалните защита;
- Подкрепа за здравеопазване, позволяващо подобряване на продължителността на живота при добро здраве чрез развита здравна система, която функционира задоволително и гарантира равен достъп до здравни грижи;
- Подкрепа за социално включване за намаляване на социалните неравенства, включително инвестиции в развитието на ранното детско развитие;
- Продължаване на структурните промени, движени от местния потенциал и тяхното развитие, както и подкрепа за ново индустриално развитие. Това предполага ускоряване на научноизследователската и развойна дейност, иновациите, дигитализацията, икономическата промяна и подкрепата за малките и средните предприятия и изисква системна и последователна подкрепа и увеличено финансиране чрез диверсификация на прилаганите схеми и инструменти. Подобна политика трябва да вземе предвид и редица други икономически обстоятелства, но тези две предпоставки — наличието на сравнителни регионални предимства и възможността за развитие на високотехнологични индустрии — трябва да бъдат решаващи за нейното оформяне;
- За повишаване на конкурентоспособността на регионалната икономика и положителни структурни промени, изграждането на стратегически транспортни и цифрови мрежи и инфраструктура за технологични изследвания и иновации е наложително;
- Развитие на основна инфраструктура и осигуряване на достъп до адекватни жилища, допринасящи за повишаване на жизнения стандарт на населението във всички региони и подпомагане на регионалния икономически растеж.

Инвестициите в регионалното развитие ще се концентрират чрез по-персонализиран подход, като се вземат предвид постигнатото ниво на развитие и благосъстояние. Те трябва да бъдат по-добре свързани с местния контекст, потенциала и проблемите, за да подкрепят както развитите, така и периферните и изоставящи райони, за да се създадат по-добри връзки между населените места и градовете.

България се ангажира да разпредели 50% от общото европейско финансиране (без средствата за техническа помощ и Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица) за всички по-слабо развити региони на страната по ЕФРР, ЕСФ + и КФ за трите региона в Северна България – Северозападен, Северен-централен и Североизточен райони за планиране. В тази рамка индикативното разпределение трябва да бъде най-малко 4 157 млн. евро, а съответният интензитет на помощта ще бъде средно 1 727 евро на глава от населението в тези региони.

Мониторинг и отчитане на изпълнението на този ангажимент ще бъдат осигурени чрез Единната информационна система за управление (вкл. публичния ѝ модул) и Комитета за наблюдение на Споразумението за партньорство.

Ще се осигури продължаване и разширяване на бонусната система с приоритизиране на северните региони, където е уместно, в поканите за набиране на проектни предложения на етап реално изпълнение на програмите. Въз основа на натрупания опит от програмен период 2014-2020 г., системата ще бъде оптимизирана и рационализирана, вкл. в светлината на по-строги и точни условия за бонуси в процедурата за подбор на проекти.

Мерките за административен капацитет за бенефициентите ще дадат приоритет на по-слабо развитите региони в Северна България. Целта е да се засили капацитетът на регионалните и местни заинтересовани страни за планиране, сътрудничество и активно участие в изпълнението на програмите.

11. Обобщение на оценката на изпълнението на съответните отключващи условия, посочени в член 15 и приложения III и IV (незадължително)

Отключващо условие	Фонд	Избрана специфична цел (неприложимо за ЕФМДР)	Обобщение на оценката
			[1 000]

12. Предварителна целева стойност за принос в областта на климата

Позоваване: член 6, параграф 2 и член 11, параграф 1, буква г) от POP

Фонд	Предварителен принос в областта на климата ^{16*}
ЕФРР	1 733 311 893
Кохезионен фонд	631 993 383

¹⁶ Съответстващ на информацията, включена или която предстои да бъде включена в програмите в резултат на видовете интервенции и индикативната финансова разбивка съгласно член 22, параграф 3, буква г), подточка viii) от POP.